GEOD-2
Block-1

ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସମ୍ବଲପୁର
Odisha State Open University
Sambalpur

ସ୍ନାତକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ

ଆନ୍ତଃ ସମଷ୍ଟିମୂଳକ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ପାଠ
Generic Electives (GE) - Course - Odia

ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ

ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା
Odisha State Open University, Sambalpur, Odisha
Established by an Act of Government of Odisha.

ଓଡ଼ିଆ ସ୍ନାତକ ସମ୍ମାନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ

ଆନ୍ତଃ ସମଷ୍ଟିମୂଳକ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ପାଠ - ଓଡ଼ିଆ

ଜିଇଓଡ଼ି - ୨
ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ

ବ୍ଲକ୍

୧ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ

ପ୍ରଥମ ଏକକ
କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ୱରୂପ, ପ୍ରକାରଭେଦ ଓ ବିକାଶଧାରା

ଦ୍ୱିତୀୟ ଏକକ
ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି - ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ତୃତୀୟ ଏକକ
ମାଗୁଣୀର ଶଗଡ଼ - ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର

ଚତୁର୍ଥ ଏକକ
ଶିକାର - ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ଆନ୍ତଃ ସମଷ୍ଟିମୂଳକ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ପାଠ - ଓଡ଼ିଆ

ଜିଇଓଡ଼ି - ୨

ବ୍ଲକ୍ : ୧

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ : ୨୦୨୦

ଲେଖକ : ଡକ୍ଟର ସୁନୀତି ଦେବତା
ଶୈକ୍ଷିକ ପରାମର୍ଶଦାତା, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସମ୍ବଲପୁର ।

ଅଳଙ୍କରଣ : ଲିପିନା ସାହୁ
ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସମ୍ବଲପୁର ।

ଡିଟିପି : ନୃସିଂହ ପ୍ରଧାନ, ବୁର୍ଲା, ସମ୍ବଲପୁର ।

ପ୍ରକାଶକ

ଡକ୍ଟର ମାନସ ରଞ୍ଜନ ପୂଜାରୀ
କୁଳସଚିବ
ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ

© OSOU, 2020."**Sahitya Adhayana** " is made available under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0http : creative commons.org/ licences/by-sa/4.0

ପ୍ରଥମ ଏକକ : କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ୱରୂପ, ପ୍ରକାରଭେଦ ଓ ବିକାଶଧାରା

ବିଷୟ ଗଠନ :

୧.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧.୨ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ

୧.୩ ବିଷୟ ପରିଚୟ

୧.୪ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସଂଜ୍ଞା

୧.୫ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସ୍ୱରୂପ

୧.୬ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଗଠନରୀତି

୧.୭ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପ୍ରକାରଭେଦ

୧.୮ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ବିକାଶଧାରା

- ୧.୮.୧ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ବିକାଶକ୍ରମ (୧୯୩୬ ରୁ ୧୯୫୦)
- ୧.୮.୨ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ବିକାଶକ୍ରମ - (୧୮୫୧ ଠାରୁ ୧୯୮୦)
- ୧.୮.୩ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ବିକାଶକ୍ରମ (୧୯୮୧ରୁ ସମକାଳ)

୧.୯ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧.୧୦ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ

୧.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ବିଷୟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ୱରୂପ, ପ୍ରକାରଭେଦକୁ ବୁଝିବା। ଏହା ସହିତ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ବିକାଶକ୍ରମ ସମ୍ପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଆଲୋଚନା କରିବା।

୧.୨ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ

ଏହି ଏକକରେ ଆମେ ନିମ୍ନ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହୋଇପାରିବା –

- କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସଂଜ୍ଞା
- କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସ୍ୱରୂପ
- କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପ୍ରକାରଭେଦ
- କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଜନକ ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତି
- ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଓ ବିକାଶ

୧.୩ ବିଷୟ ପରିଚୟ

ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ, ସାହିତ୍ୟର ଏକ ପ୍ରମୁଖ ବଭାଗ। ଆଧୁନିକ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ମଣିଷର ସମୟ ଅଭାବକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସୃଷ୍ଟି। ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଭାବ ଯୋଗୁଁ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ। ଯାହାକି ପାଠକମାନଙ୍କ ମନକୁ ଛୁଇଁପାରିଲା, ଲେଖକମାନେ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲେ। କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ? ଏହାର ସ୍ୱରୂପ, ପ୍ରକାରଭେଦ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ବିକାଶଧାରା ସମ୍ପର୍କରେ ଏହି ଏକକରେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ। ଆମେ ଗଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଗତ ହେବା ଏହି ଏକକର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ।

୧.୪ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସଂଜ୍ଞା

କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସାମ୍ପ୍ରତିକ କାଳରେ ପାଠକ ମହଲରେ ବେଶ୍ ଆଦୃତି ଲାଭ କରିଥିବା ସାହିତ୍ୟିକ ବିଭାଗ। ଏହା ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ସୃଷ୍ଟି। ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ମଣିଷର ସମୟ ଅଭାବକୁ ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ମୁଖରେ ରଖି ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ, ଯାହାକି ସୀମିତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପାଠକକୁ ରସାସ୍ୱାଦନ ପାଇଁ ସହାୟକ ହେଲା। ଜୀବନକୁ ଯଦି କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ ବିଭାଗ ଅତି ନିକଟରୁ ଦେଖିଛି ତେବେ ତାହା ହେଉଛି କେବଳ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ। ସୀମିତ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଚରିତ୍ର ବା ଘଟଣାଟି ଆଂଶିକ ଭାବେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପାଠକ ତାର କଳ୍ପନା ଶକ୍ତି ମାଧ୍ୟମରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣା ବା ଚରିତ୍ରକୁ ନିଜ ମାନସ ପଟ୍ଟରେ ଚିତ୍ରିତ କରି ଆନନ୍ଦ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିଥାଏ। ତେଣୁ ଗଳ୍ପ ଲୋକ ଗହଣରେ ଲୋକପ୍ରିୟତା ହାସଲ କରିପାରିଛି। ଗଳ୍ପ ଉପନ୍ୟାସର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପ ନୁହେଁ ଏହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୃଷ୍ଟି, ଯାହାର ନିଜର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ରହିଛି। କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସଂଜ୍ଞା ଦେଇ EdgarAllan Poe କହିଛନ୍ତି . "A short story is prose narrative requiring from half an hour to one or two hours in its perusal. (ଗଳ୍ପ ହେଉଛି ଏକ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଗଦ୍ୟ କାହାଣୀ, ଯାହାକୁ ଅଧଘଣ୍ଟାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଘଣ୍ଟାଏ କିମ୍ବା ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ଭିତରେ ପଢ଼ିହେବ।" ଗଳ୍ପ ଗୋଟିଏ ପୃଷ୍ଠାର ପନ୍ଦର କୋଟିଏ ପୃଷ୍ଠା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇପାରେ। କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସଂଜ୍ଞା ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ଯାଇ H.E. Betes କହିଛନ୍ତି "The basis of almost every argument or conclusion. I can make exiom that the short story can be anything that the author decides it shall be. (ଗଳ୍ପ ଯେକୌଣସି ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପରେ ଆଧାରିତ ହୋଇପାରେ) ଗଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର ଚମତ୍କାର ମତପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ସେହି ମତଟି ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ କବିତା ଆକାରରେ ଲେଖାଯାଇଛି ଯଥା-:

"ଛୋଟ ପ୍ରାଣ, ଛୋଟ ବ୍ୟଥା   ଛୋଟ ଛୋଟ ଦୁଃଖକଥା
ନିତାନ୍ତର ସହଜ ସରଳ୍,
ସହସ୍ର ବିସ୍ମୃତି ରାଶି ପ୍ରତ୍ୟହ   ଉଠେଇଛି ଭାସି
ତାରି ଦୁଚାରିଟି ଅଶ୍ରୁଜଳ୍।

ନାଇଁ ବର୍ଣ୍ଣନାର ଛଟା ଘଟନାର ଘନଘଟା
ନାଇଁ ତତ୍ତ୍ୱ ନାଇଁ ଉପଦେଶ
ଅନ୍ତରେ ଅତୃପ୍ତି ରବେ ସାଙ୍ଗ ବରି ମନେ ହେବେ
ଶେଷ ହୟେ ହଇଲନା ଶେଷ।"

ଜୀବନର ଛୋଟ ଛୋଟ ଘଟଣାକୁ ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଇ ମନୋରମ ଛନ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କ୍ଷମତା ଗଳ୍ପର ରହିଛି। ଏଥିରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ବାହୁଲ୍ୟ ନାହିଁ, ତତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ କି ଉପଦେଶ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, ଗଳ୍ପ ଶେଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅତୃପ୍ତି ମନରେ ରହିବ ତେବେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ ଭାଷାରେ ଗଳ୍ପ ବୋଲି କୁହାଯିବ।

କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପରିସର ଯେହେତୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଏଥିରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର କାହାଣୀ କହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, କବାଟର କ୍ଷୁଦ୍ର ଛିଦ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ କୋଠରୀ ଭିତରକୁ ଦେଖିବାର ପ୍ରୟାସ କଲେ ଯେଉଁ ଭଳି ଭାବରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ସେହିପରି ଗଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ଜୀବନର କିଛି ଅଂଶର କାହାଣୀ ଥାଏ। ଯାହା ପାଠ କଲେ ପାଠକ ରସାସ୍ୱାଦନ କରି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥାଏ।

ଗଳ୍ପ କହିବା ଓ ଶୁଣିବା ମଣିଷର ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି। ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରି ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଲେଖକମାନେ ତୃପ୍ତ କରି ଆସୁଛନ୍ତି। ଗଳ୍ପ ପାଠକ ଓ ଶ୍ରୋତାକୁ ଚରମ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ଶିଳ୍ପ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଭାବ ଘଟଣାର ଏକ ମୁଖୀନତାକୁ ନେଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି।

ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ସାମଲଙ୍କ ମତରେ "କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ରସଘନ ନିହିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତର କଳାତ୍ମକ ପ୍ରକାଶ।"

କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କରେ ସମାଲୋଚକ କୃଷ୍ଣଚରଣ ବେହେରାଙ୍କ ମତ ହେଉଛି। "ପରିମିତ ସମୟ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଦିଗ, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଆବେଗ ଅନୁଭୂତି, ବିଶେଷ ଦୃଶ୍ୟ ବା ଘଟଣାକୁ ଯାହା ସଂହତି ଓ ସଂଭୂତ ରୂପେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କରି ପ୍ରକାଶ କରେ, ତାହା ହିଁ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ।"

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମାଲୋଚକ H.G. Wells ଙ୍କ ମତରେ "A short story is piece of fiction which could be read in twenty minutes." ଅର୍ଥାତ୍ କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ପଢ଼ା ସରିପାରୁଥିବା ଗଦ୍ୟାତ୍ମକ କଳା ପ୍ରାଣରେଖା ହିଁ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ।

ମଣିଷର ସଭ୍ୟତା ଯେତିକି ପ୍ରାଚୀନ, ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପ୍ରାଚୀନ। ବିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟରେ ସିନ୍ଧୁର ପ୍ରକାଶ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନ ଓ ସମାଜର ସମଗ୍ରତାର ଦ୍ୟୋତନା ଉପଲବ୍ଧି କରିହୁଏ। ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଆଜି ଆଉ କେବଳ ଜାତି ଜୀବନାନୁଭୂତିର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ପ୍ରକାଶକ ନୁହେଁ। ଏଥିରେ ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ଜଟିଳ ସମସ୍ୟାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମାନବର ମାନସିକ ଆବେଗଗତ ସମସ୍ୟା ଅନ୍ତର୍ଗତ।

୧.୫ ଗଳ୍ପର ସ୍ୱରୂପ

ସାହିତ୍ୟିକ ସମସ୍ତ ବିଭାଗର କିଛି ନା କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱରୂପ ବା ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ରହିଥାଏ। କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ମଧ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ରହିଅଛି। ନିମ୍ନରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଛି।

(କ) ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା : କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା ତା'ର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ। ସମଗ୍ର ଜୀବନ କାହାଣୀକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ ନାହିଁ। ଜୀବନର ଖଣ୍ଡିତାଂଶ ଏଥିରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥାଏ। କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ଚିତ୍ରଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ଯେମିତି କବାଟର କ୍ଷୁଦ୍ରଛିଦ୍ର ମଧ୍ୟଦେଇ ସମଗ୍ର କୋଠରୀକୁ ଦେଖିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ। ସେହିପରି କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ଜୀବନର ଛୋଟ ଛୋଟ ଘଟଣା ପରିବେଷିତ ହୋଇଥାଏ।

(ଖ) ଅତର୍କିତ ଆରମ୍ଭ ଓ ଆକସ୍ମିକ ପରିସମାପ୍ତି : କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଆକାର କ୍ଷୁଦ୍ର। କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାହାଣୀ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହଁ ତେଣୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ହଠାତ୍ ଜୀବନର ଯେକୌଣସି ଘଟଣାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସମାପ୍ତ ମଧ୍ୟ ଆକସ୍ମିକ ଭାବେ ହୋଇଥାଏ। ଜୀବନ ହେଉଛି ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ଘଟଣାର ସମଷ୍ଟି, ମାତ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ହେଉଛି ଜୀବନର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାର ଲିଖିତ ରୂପ।

(ଗ) ସଙ୍କେତଧର୍ମୀତା : କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଗୋଟିଏ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ସଙ୍କେତଧର୍ମୀତା, ସଙ୍କେତ ମାଧ୍ୟମରେ ଗାଳ୍ପିକ ନିଜ ମନର ଭାବକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି। ସଙ୍କେତର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ପାଠକମାନେ ବିଶେଷ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ସଙ୍କେତର ପ୍ରୟୋଗ ଗଳ୍ପକୁ ଅଧିକ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ କରିପାରେ।

(ଘ) ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପ୍ରତିଫଳନ : କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପ୍ରତିଫଳନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ଗାଳ୍ପିକ ଯାହା ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି ତାହା ଗଳ୍ପରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥାଏ। ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ତାଙ୍କ ରଚିତ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼େ। ଗାଳ୍ପିକ ସମାଜରେ ଯାହା ସମସ୍ୟା ରହିଛି ତଥା ନିଜେ ଯାହା ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଛନ୍ତି ତାକୁ ହିଁ ଗଳ୍ପରେ ଚିତ୍ରିତ କରିଥାନ୍ତି।

(ଙ) ନାଟକୀୟତା : ନାଟକର ଦୃଶ୍ୟକାବ୍ୟ ଏବଂ ନାଟକକୁ ଦର୍ଶକ, ଶ୍ରୋତା ଓ ପାଠକ ସମସ୍ତେ ଉପଭୋଗ କରିପାରନ୍ତି। କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ କେବଳ ପଠନଯୋଗ୍ୟ ଗାଳ୍ପିକ ଗଳ୍ପରେ ନାଟକୀୟତା ଭରି ଦେଇଥାନ୍ତି ଯାହା ଫଳରେ ପାଠକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ପଠନ ସମୟରେ ନାଟକ ଦେଖୁଥିବାର ଅନୁଭୂତି ଅର୍ଜନ କରିପାରେ। ତେଣୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଭାବେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିରଖିଛି।

୧.୬ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଗଠନରୀତି

କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସୃଷ୍ଟ ହେବା ସମୟରୁ ହିଁ ତା'ର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗଠନରୀତି ରହିଛି। କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ସେହିପରି ବିଭିନ୍ନ ଉପାଦାନକୁ ନେଇ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି। ନିମ୍ନରେ ସେହି ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି।

(କ) କାହାଣୀ ବା ବିଷୟବସ୍ତୁ : ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟବସ୍ତୁ କୁ ନେଇ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ରଚିତ ହୋଇଥାଏ। ସେହି ବିଷୟବସ୍ତୁ ସମାଜ, ଇତିହାସ, ବିଜ୍ଞାନ, ରାଜନୀତି ଇତ୍ୟାଦିରୁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସିଥାଏ। ମୁଖ୍ୟତଃ ସମାଜ ତଥା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ମୁଖରେ ରଖି ଗାଳ୍ପିକ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଥାନ୍ତି। ବିଷୟବସ୍ତୁ ଯେତେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଭାବଗର୍ଭକ ହୋଇଥାଏ ଗଳ୍ପଟି ସେତିକି ପରିମାଣରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅର୍ଜନ କରିଥାଏ।

(ଖ) ଚରିତ୍ର : କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପରିସର ଯେହେତୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ସେଥିପାଇଁ ଏଥିରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଚରିତ୍ର ସମାବେଶିତ ହୋଇଥାନ୍ତି। କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରିତ କରାଗଲେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ର ଗତିଶୀଳତାରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ପାଠକକୁ ବୋଧଗମ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ, କୌଣସି ଚରିତ୍ର ତଥା ବିଷୟବସ୍ତୁ ଫୁଟି ବାହାରକୁ ଆସିପାରେ ନାହିଁ। ତେଣୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ଚରିତ୍ର ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ ସ୍ୱଳ୍ପ।

(ଗ) ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା : ଗଳ୍ପର ଭାଷା ଉନ୍ନତ। ଅଳ୍ପ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଗାଳ୍ପିକ ନିଜ ମନର ଭାବକୁ ପାଠକ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବାରୁ ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼େ। ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜାନ ଯେତେ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ହେବ ଗଳ୍ପଟି ସେତେ ଚମତ୍କାର ରୂପ ଧାରଣ କରିବ। ଗଳ୍ପର ସଫଳତା ତା'ର ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ।

(ଘ) ବାକ୍ୟ ଗଠନରେ ସତର୍କତା : କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଚମତ୍କାର, ସୁନ୍ଦର ଓ ଭାବଗର୍ଭକ ହୋଇଥାଏ। ଗାଳ୍ପିକ ବାକ୍ୟ ଗଠନରେ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାନ୍ତି କାରଣ ଛୋଟ ବାକ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜ ମନର ଭାବକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ। କ୍ଷୁଦ୍ର, ଭାବଗର୍ଭକ ରସ ଉଦ୍ରେକକାରୀ ବାକ୍ୟର ପ୍ରୟୋଗ ପ୍ରାୟତଃ ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ।

(ଙ) ଏକମୁଖୀ ଭାବନାର ଉପସ୍ଥାପନା : କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ଏକମୁଖୀ ଭାବନାର ଉପସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଥାଏ। ଏକମୁଖୀନତା ଅର୍ଥ ଭାବସାନ୍ଦ୍ରତା, ସ୍ୱଷ୍ଟତା ଓ ବିଷୟଗତ ଐକ୍ୟ, ଭାବର ସାନ୍ଦ୍ରତା ରହିବ, ଯାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ତାହା ସ୍ୱଷ୍ଟ ବାବରେ ପ୍ରକାଶ ହେବା କଥା, ବିଷୟଗତ ଐକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରହିବା ଜରୁରୀ। ପାଠକ ସହଜରେ ବୁଝି ପାରୁଥିବା ଭଳି ବିଷୟଗତ ଐକ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥାଏ। କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ଓ ସମାଧାନ କଥା କୁହେ ନାହିଁ, ଏହା କେବଳ ମାନବୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଗତ କରାଏ।

୧.୭ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପ୍ରକାରଭେଦ

କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ବହୁ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ। ଗଳ୍ପର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅନୁଯାୟୀ ତାର ବିଭାଗୀକରଣ କରାଯାଇଛି। ସାମାଜିକ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ରଚିତ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପକୁ ସାମାଜିକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ କୁହାଯାଏ। ସେହିପତି ରାଜନୀତି, ଇତିହାସ, ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ରଚିତ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ରାଜନୈତିକ, ଐତିହାସିକ ଓ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ କୁହାଯାଏ। ଏହିପରି ରହସ୍ୟଧର୍ମୀ, ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ପ୍ରେମମୂଳକ ବା ଯୌନଧର୍ମୀ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଇତ୍ୟାଦି ବହୁପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ରହିଛି। ଅନ୍ୟ ଭାଷାରୁ ଅନୁବାଦ କରି ଯେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ରଚିତ ହୋଇଥିଲେ ତାକୁ ଅନୁବାଦ ଗଳ୍ପ କୁହାଯାଏ।

୧.୮ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ବିକାଶଧାରା

ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ରଚିତ 'ରେବତୀ'କୁ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ "ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ" ପତ୍ରିକାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ, ଦଶମ ସଂଖ୍ୟା, ଅକ୍ଟୋବର ମାସ, ୧୮୯୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର କେତୋଟି ଗଳ୍ପକୁ ସେ ୧୮୯୮ ମସିହାରୁ ୧୯୧୬ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ରଚନା କରିଥିଲେ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ସଙ୍କଳିତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ପ୍ରମୁଖ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ନାମ ହେଲା: ରେବତୀ, ପାଠୋଇବୋହୁ, ସୁନାବୋହୁ, ଧୂଳିଆବାବା, ପେଟେଣ୍ଟ ମେଡ଼ିସିନ୍, ରାଣ୍ଡିପୁଅ ଅନନ୍ତା, ଅଧର୍ମବିତ୍ତ, ସଭ୍ୟ ଜମିଦାର, ବୀରେଇ ବିଶାଳ, ଗାରୁଡ଼ି ମନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି । ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ରହିଥିବା ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାର, ଆଧୁନିକ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର ପରିଣାମ, ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଧର୍ମୀୟ ଭାବନା ଓ ଏହାସହ ଇଂରେଜ ସଂସ୍କୃତିର ସମ୍ପର୍କ ଆଦି ବିଷୟକୁ ନେଇ ତାଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ରଚିତ ହୋଇଛି । ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ "ରେବତୀ"ରେ ନାରୀଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଜନିତ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ଫକୀରମୋହନ ଅତି ବାସ୍ତବ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ପାରମ୍ପରିକ ଓଡ଼ିଆ ସାମାଜିକ ଚଳଣିରେ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଘର ମଧ୍ୟରେ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରି ଭାଗବତ, ମହାଭାରତ ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ ନିମିତ୍ତ ଯୋଗ୍ୟ କରାଯିବା ସହ ଗୃହ କର୍ମରେ ନିପୁଣା କରାଯାଉଥିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇ ପାଠପଢ଼ିବା ପ୍ରାୟତଃ ଗ୍ରାମୀଣ ସମାଜରେ ସାମାଜିକ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିନଥିଲା । ଇଂରେଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଶାସନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିଥିଲା । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇ ଉଭୟ ବାଳକ ଓ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । ପାରମ୍ପରିକ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମୀଣ ସମାଜରେ ଏହା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଯାଇଥିଲା, ତାହାର ଗଳ୍ପରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ଫକୀରମୋହନ । "ରେବତୀ" ଗଳ୍ପର ନାୟିକା "ରେବତୀ" ନିଜ ଘରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ପରିବାରର ବିପତ୍ତି ହେଲାବୋଲି, ରେବତୀର ଜେଜେମା'ର ବିଶ୍ୱାସ । ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ "ଡାକମୁନ୍‌ସୀ" ଆଉ ଏକ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ । ଭାରତୀୟ ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିବାର ଏକ ବୃହତ୍ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା କିପରି ଭାରତୀୟ ପରିବାରଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଏକ ନୂତନ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ତାହାର ଚିତ୍ର ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଗଳ୍ପର ନାୟକ ଗୋପାଳର ପିତା ହରି ସିଂହ ଇଂରେଜ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଜଣେ ଡାକ ପିଅନ ଭାବରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ତାହାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଗୋପାଳ ଡାକମୁନସୀ ଭାବେ ଚାକିରିରେ ଯୋଗଦେଇଛି । ଏହାପରେ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ହାକିମ ଭାବ ଦେଖାଦେଇଛି । ସେ ତା ବାପା ହରି ସିଂହକୁ ଆଉ ସହ୍ୟ କରିପାରିନାହିଁ ।

"ସଭ୍ୟ ଜମିଦାର" ଗଳ୍ପଟି ମଧ୍ୟ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ କୃତି । ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ କଲିକତା ସହରରେ ବ୍ୟବସାୟ କରି କିପରି ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ପ୍ରଗତି କରିପାରିଥିଲେ ତାହାର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଊନବିଂଶ ଶତକରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆର୍ଥିକ, ବାଣିଜ୍ୟିକ, ଶିକ୍ଷା, ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ଏହି ଗଳ୍ପଟିରେ ମିଳିଥାଏ । ତେବେ ଗଳ୍ପରେ ଏହାର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରାମୀଣ ଜୀବନକୁ କିପରି ବିପନ୍ନ କରିପକାଇଛି ତାହାର ଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ବାଲେଶ୍ୱର ସହର

ସହ କଲିକତାର ବାଣିଜ୍ୟିକ ସମ୍ପର୍କ ଏକାନ୍ତ ଦୃଢ଼ ଥିଲା । ଜଳପଥରେ ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା । କଲିକତାରୁ ଧୁଆଁପତ୍ର ଆମଦାନୀ କରି ଓଡ଼ିଶାର ବିକ୍ରୟ କରିବା ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ଥିଲା । ଏହାର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ 'ସଭ୍ୟ ଜମିଦାର' ଗଳ୍ପଟି ରଚିତ ହୋଇଛି । "ବାବୁ ବଳରାମ ବଳ" ଏହି ଗଳ୍ପର ଏକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଚରିତ୍ର । ସେ ଜଣେ କଲିକତାର ସଫଳ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟବସାୟୀ । ବାଣିଜ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ କିପରି ଇଂରେଜୀ ସଂସ୍କୃତି ବାଲେଶ୍ୱର ପଥ ଦେଇ ଓଡ଼ିଶାର ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବାଲେଶ୍ୱର ସହର ଓ ତାହାର ଜଳପଥ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲା । ଏହି ପଥରେ ଦେଶୀୟ ସଂସ୍କୃତି ବିଦେଶୀ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିମଣ୍ଡଳରେ ପରିଚିତ ହୋଇ ପୁନର୍ବାର ଦେଶୀୟ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲା । ଏଣୁ ମହାଜନ ବଳ କେବଳ ବାଣିଜ୍ୟର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କଲିକତାରେ ବିସ୍ତାର କରିନଥିଲେ ନିଜ ଗ୍ରାମ ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଜମିଦାରୀ ଓ କଲିକତି ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିପାରିଥିଲେ । ବଳ ବାବୁଙ୍କ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାରରେ ଗୁମାସ୍ତା ଗୋପାଳର ସହାୟତା ଅଧିକ ଥିଲା । ପାଠ ବିବର୍ଜିତ ଗୋପାଳ କିନ୍ତୁ ନିଜ ପୁଅକୁ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ପଢାଇବା ନିମିତ୍ତ କଲିକତା ନେଇଯାଇଛି । ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଓ ସମସାମୟିକ ସାହିତ୍ୟରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର କୁପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଶା ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ କିପରି ବିପନ୍ନ ଓ ରୁଗ୍ଣ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଛି ଏହାର ଅବାରିତ ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛି । ଏଠାରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ ଅଥବା ଚିରତ୍ର ନିର୍ମାଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପସ୍ଥାପିତ ନହୋଇ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଆଳରେ ମଦ୍ୟପାନ, ସଭାସମିତି ଗଠନ, ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଆଳରେ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆଦି ଅପସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରସାର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଛି ଯାହା ଉପନିବେଶବାଦର ପ୍ରାଥମିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମାଜିକ ଲକ୍ଷଣ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପସ୍ଥାପନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଫକୀର ମୋହନ ଅତି ସଚେତନ ଭାବରେ ଡାକମୁନସୀ ଗଳ୍ପଟି ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ଯେତେବେଳେ ଫକୀରମୋହନ ଏହି ସତ୍ୟତାର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ନିଜ ସୃଷ୍ଟିକର୍ମକୁ ବ୍ୟାପ୍ତ କରିଛନ୍ତି ସେହି ସମୟରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଲିଙ୍ଗଭେଦ ଭାବନା ଠାରୁ ନିଜକୁ ଦୂରରେ ରଖି ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ ଜଗତର ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସବୁ ଆସିଛି ତାହାର ମଧ୍ୟ ରୂପାୟନ କରିବାକୁ ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି । ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଭାବିତ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଉପନିବେଶବାଦୀ ନାରୀ ଚରିତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଇ ନୟନତାରା- ଦୁଃଖ ପାସୋରା ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖିଛନ୍ତି "ଜମିଦାରବାବୁ ବିମୋହିତ ହୋଇଗଲେଣି । ମନେକଲେ, ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଦେବକନ୍ୟାଟିଏ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଛି । ଦିନରାତି ଗିଲାସ ହାତରୁ ଛାଡ଼ନାହିଁ । ଚାରିଦିନ ହେଲା ବରକନ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବାଳାପ ଅର୍ଥାତ୍ courtship ଚାଲିଛି ।" ଅଥବା "ମିସେସ୍ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରାତଃକାଳରେ ଖାଇଲା ବେଦେ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଉଆସ ଆଗରେ ଥିବା ବଗିଚା ଆଉ ଆଗ ଦାଣ୍ଡରେ ପ୍ରାତଃଭ୍ରମଣ କରିଆସନ୍ତି । ଦିନେ ବବୁର୍ଚ୍ଚିଖାନା ତଦାରଖ କରିବାକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସେତେବେଳେ ପୋଇଲି ପଦୀ ହାଣ୍ଡିଏ ଗୋବର ପାଣି ଧରି କନା ଖଣ୍ଡିକରେ ଚୁଲି ଲିପୁଥିଲା । ଯୋତାର ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଯେମିତି ମୁହଁ ବଙ୍କାଇ ପଛକୁ ଚାହିଁ ଦେଇଛି, ଭାରି ପାଟିଟାଏ କଲା ଆଲୋ ମୋ ମା ଲୋ ! "ଆଲୋ ମୋ ବାପା ଲୋ ! ଯୋତା ମାଡି ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ପଶିଲା ଲୋ ! ହାଣ୍ଡିଶାଳ ମାରୁ ଗଲା ଲୋ !" କନା ଖଣ୍ଡ ଫୋପାଡି ଦେଇ ଏକମୁହାଁ ଧାଇଁଛି । ଆଉ ଉଆସରେ ତାକୁ କେହି କେବେ ଦେଖିନାହିଁ । ଏଣେ ମିସେସ୍ ମହାପାତ୍ର 'ଉଆ, ଉଆ, ଉଆ' କହି ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁଛନ୍ତି, ମୁହଁରେ ରୁମାଲ ଜାକି ନଥିଲେ, କେଜାଣି ବାନ୍ତି କରି ପକାଇଥାନ୍ତେ । ଏକାବେଳକେ ଶିଶିଏ ଲେଭେଣ୍ଡର ଦେହଯାକ ଢ଼ାଳିହେବାରୁ ଟିକିଏ ସାଷ୍ଟାମ ହେଲେ । ଗୋରୁଗୁହୁ ବବୁର୍ଚ୍ଚିଖାନାରେ

ଢଳାହୋଇଛି, ଜମିଦାର ଶୁଣି ଭାରି ଖପା । ମୂର୍ଖତା, ଅସଭ୍ୟତା, କୁସଂସ୍କାର ! ବାନ୍ତିକରି ପକାଇବେ । ଚାରିବୋତଲ "ନାଇଲ ଘରସାରା ଢଳାଗଲା" ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଶ୍ଳେଷାତ୍ମକ ଭଙ୍ଗୀରେ ଫକୀରମୋହନ ଅନେକ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମତଃ ଗୋବରକୁ ଗୋରୁଗୁହ କହିବା, ମୂର୍ଖତା, ଅସଭ୍ୟତା, କୁସଂସ୍କାର ଆଦି ଶବ୍ଦ ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିଦେବାର ପରିବେଶ ସେ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି । ମିସେସ୍ ମହାପାତ୍ରକୁ ଉପନିବେଶବାଦୀ ମହିଳା ଭାବରେ ପ୍ରତିଭାତ କରାଇ ପୋଇଲି ପଦାକୁ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ପରିଚାୟକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି "ଆଉ ଉଆସରେ ତାଙ୍କୁ କେହି କେବେ ଦେଖିନାହିଁ" ବକ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ ବ୍ରିଟିଶ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଭାବ ଓ ପରାକ୍ରମର କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ।

ଫକୀରମୋହନ ଏହି ଦୃଶ୍ୟସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ଯଥେଷ୍ଟ ଭାବରେ ସାମାଜିକ ବିବର୍ତ୍ତନର ଜଟିଳ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ ଯାହାକୁ ସେ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଡାକମୁନ୍‌ସୀ ଗଳ୍ପରେ ଫକୀରମୋହନ ସେ ସମୟରେ ଭାରତୀୟ ସମାଜ ଓ ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବିନ୍ୟାସ କ୍ରମକୁ ରୂପାୟନ କରିବା ସହ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ପ୍ରତିହତ ହୋଇଥିବାର ଚିତ୍ର କେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିନାହାନ୍ତି କିମ୍ବା ଭାରତୀୟ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଏକ ବୃହତ୍ ଓ ଅବିଚଳିତ ଆର୍ଥିକ ଢାଞ୍ଚା ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିନାହାନ୍ତି ।

"ପେଟେଣ୍ଟ ମେଡିସିନ୍" ଗଳ୍ପରେ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଯୁବକମାନଙ୍କ ମଦ୍ୟପାନ ଓ ବେଶ୍ୟା ସଂସର୍ଗ, 'ଗାରୁଡି ମନ୍ତରେ' ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ପ୍ରଚଳିତ କୁସଂସ୍କାର, 'ଅଧର୍ମ ବିତ୍ତ' ଗଳ୍ପରେ ମନୁଷ୍ୟର ଧନ ପ୍ରତି ମୋହ, 'ବାଲେଶ୍ୱରୀ ରାହାଜାନି', 'କାଳିକା ପ୍ରସାଦ ଗୋଲାପ' ଗଳ୍ପଗୁଡିକରେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଜାହାଜ ମାଧ୍ୟମରେ ହେଉଥିବା ବ୍ୟବସାୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ବିସ୍ତୃତ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । "ପାଠୋଇ ବୋହୂ"ରେ ମଧ୍ୟ ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାର ସମ୍ପର୍କରେ ଫକୀରମୋହନ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । "ରାଣ୍ଡିପୁଅ ଅନନ୍ତା" ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟଏକ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ । ଜଣେ ଅଣନାୟକ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ନାୟକତ୍ୱର ସନ୍ଧାନ ସେ ଏହି ଗଳ୍ପରେ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଗ୍ରାମର ସବୁଠାରୁ ହୃଷ୍ଟ ବାଳକ ଅନନ୍ତା, ଗାଁ ତଥା ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଯାଇ ନିଜକୁ କିପରି ବଳି ପକାଇଛି, ତାହାର ମାର୍ମିକ ବର୍ଣ୍ଣନା ପାଠକ ମନରେ ଗଭୀର ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ । ସାମାଜିକ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରୁ ସଂଗୃହୀତ ଘଟଣା ଓ ଚରିତ୍ରକୁ ନେଇ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଗଳ୍ପ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନର ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା, ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରସାର ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନଗୁଡିକ ଆସିଛି ତାହାର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଗଳ୍ପ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି । ଏକ ଔପନିବେଶିକ ଦେଶ ତଥା ଜାତିର ଆତ୍ମକଥା ହେଉଛି ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଜଗତ । ଇଂରେଜ ସଂସ୍କୃତିର ସଂଘର୍ଷ ଓ ସଂଘାତରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ନିମିତ୍ତ ଏକ ଐତିହାସିକ ଦଲିଲ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଗଳ୍ପର ଅନ୍ୟତମ ଉଜ୍ଜଳ ଦିଗ ଏହାର ଭାଷା ପ୍ରକରଣ । ବାଲେଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳର ଗ୍ରାମୀଣ ଭାଷା ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ଅନ୍ତସ୍ତରକୁ ମାର୍ମିକ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଛି । ଗଳ୍ପରେ ଗ୍ରାମୀଣ ଓଡ଼ିଆ, ଇଂରାଜୀ, ପାର୍ଶି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରି ସେହି ସମୟର ଭାଷା ସମ୍ପଦର ସଫଳ ଦସ୍ତାବିଜ୍ ଭାବରେ ନିଜ ଗଳ୍ପଗୁଡିକୁ ସେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିପାରିଥିଲେ । ଭାଷା ସୁରକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରକ୍ଷା କରିଥାଏ ।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଗାଳ୍ପିକ :

ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ସହିତ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଆଦିପର୍ବକୁ ଯେଉଁମାନେ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ହେଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦ, ଦିବ୍ୟସିଂହ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ବାଙ୍କନିଧି ପଟ୍ଟନାୟକ, ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ର, କାମପାଳ ମିଶ୍ର, ଜଳନ୍ଧର ଦେବ, ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ାଲ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ। ୧୯୦୬ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦଙ୍କ "ଚିତ୍ର" ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟତମ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଓ ପ୍ରଥମ ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ। ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଚିତ ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ଏହି ସଙ୍କଳନରେ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଦଶକର ସମାଜିକ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତି। "ଗଦା ଡକାଏତ", "ଜଗୁ ଚୌକିଦାର", "ବାସି ଖିରିପିଠା" ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ବହୁ ଆଲୋଚିତ ଗଳ୍ପ। ସେହିପରି ବାଙ୍କନିଧି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ "ଧୂପଛାୟା" ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନ ସେହି ସମୟର ଏକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ କୃତି। କାମପାଳ ମିଶ୍ରଙ୍କ 'ଅମ୍ବିକା' ଓ "ପ୍ରଭାମୟୀ" ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ବାଲ୍ୟବିବାହର ଦୁଃଖଦ ପରିଣତିର ଉପସ୍ଥାପନ ଏବଂ ବିଧବା ବିବାହ ସପକ୍ଷରେ ମତ ଉତ୍‌ଥାପନ କରିଥାଏ। ଜଳନ୍ଧର ଦେବଙ୍କ 'ବାୟୀ', 'ସାନ୍ଧ୍ୟଗମନ', 'ସନ୍ତାନ ସ୍ନେହ', 'ଅତିଥି ସତ୍କାର' ଆଦି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପାଠକ ପ୍ରାଣକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ। ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳଙ୍କ 'ଲକ୍ଷ୍ମୀ' ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମୟର ଏକ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ।

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଜଗତ :

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦଙ୍କ ଚିତ୍ର ସଙ୍କଳନ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ୧୯୦୬ ମସିହାରେ। ଫକୀରମୋହନ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ଆଦି ସ୍ରଷ୍ଟା ହୋଇଥିଲାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପ୍ରଥମ ଗଳ୍ପ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣେତା ଭାବେ ସ୍ୱୀକୃତ।

'ଚିତ୍ର' ସଙ୍କଳନର ପ୍ରଥମ ଗଳ୍ପ ସୌଦାମିନୀ, ସାମାଜିକ କଥାବସ୍ତୁ ଉପରେ ଆଧାରିତ। ମଦ୍ୟପାନ ଜନିତ କୁପରିଣତି ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଧାରାକୁ କିପରି ଧ୍ୱଂସ କରିଦିଏ ତା'ର ଜୀବନ୍ତ ଚିତ୍ରକୁ ଆଧାର କରି ଗଳ୍ପଟି ରଚିତ। ଗଳ୍ପରେ ପେଟେଣ୍ଟ ମେଡିସିନ୍‌ର ପ୍ରଭାବ କିଛିମାତ୍ରାରେ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ। ମଦ୍ୟପ ଜଳଧରର ପତ୍ନୀ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାର, ପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁ, ପୁତ୍ର ବିଧୁରା ମା'ର କାରୁଣ୍ୟ ଗଳ୍ପଟିକୁ ଜୀବନ୍ତ କରିଛି। ପାରିବାରିକ ଜୀବନବୋଧ ଉପରେ ତାଙ୍କର ତିନୋଟି ଗଳ୍ପ ଆଧାରିତ। ଗଳ୍ପ ତିନୋଟି ହେଉଛି – 'ମା, ମୁଁ ଏଥିରେ ହାତ ଦେଇ ନାହିଁ', 'ରଜ ପୋଡ଼ପିଠା', 'ବାସିକ୍ଷୀରି ପିଠା'। ଗଳ୍ପର କଥାବସ୍ତୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର, ଶିକ୍ଷିତ ପୁତ୍ରର ସମସ୍ୟା, ସାବତ ପୁତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଉପରେ ଆଧାରିତ। ୧୯୧୪ ମସିହାରେ ରଚିତ 'କଲ୍ୟାଣୀ' ଗଳ୍ପରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର କରାଳ ଚିତ୍ର ପରିବେଷିତ। ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଜ ଜୀବନର ନୈତିକତା, ଆଦର୍ଶବାଦୀ ସାଧୁତା, ବ୍ୟକ୍ତ ଚିତ୍ତରେ ସହୃଦୟତାର ଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ। ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦଙ୍କ ଆଉ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଗଳ୍ପ ହେଉଛି 'ଜଗୁ ଚୌକିଦାର'। ସ୍ୱଳ୍ପ ବେତନରେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ଚୌକିଦାରଟି ମଧ୍ୟ ଜମିଦାରଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର, ପରସ୍ୱ ଅପହରଣର ବିରୋଧାଚରଣ କରିଛି। ଶେଷରେ ନିଜ କର୍ମକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବେ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଆପଣେଇ ନେଇଛି। 'ଦୁଇଭାଇ' ଗଳ୍ପରେ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଚିତ୍ରର ଚିତ୍ରାୟନର ପ୍ରାଥମିକ ପ୍ରୟାସ ଗାଳ୍ପିକ କରିଛନ୍ତି। ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଦେଇଥିବା ମାନସିକ ସଂଘର୍ଷର କଥା ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ଆଧାର। ବଡ଼ଭାଇ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାନଭାଇକୁ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଛି। କେତେବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ତ, କେତେବେଳେ ଖାଇବା ପିଇବାକୁ ନେଇ ପୁଣି କେତେବେଳେ

ଶାରୀରିକ। ମାତ୍ର ଏସବୁକୁ ସାମାନ୍ୟ ସାଧାରଣ ମନେକରୁଥିବା ସାନଭାଇ ଗୋଲାପ ଗଛରୁ ଫୁଲଟି ଛିଡ଼ାଇ ନେବା ସମୟରେ ସମସ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ବଡ଼ଭାଇର ଆଘାତରେ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଚୁରମାର ହୋଇଯାଉଛି। ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ସହିଷ୍ଣୁତାର ଚିତ୍ର ସାଙ୍ଗକୁ ତୀବ୍ର ମାନସିକ ଦହନ ଜନିତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଗଳ୍ପର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି। 'ଗଦା ଡ଼କାୟତ'ର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଗଦାଧର ନୀତି ଆଦର୍ଶର ଅନୁଗାମୀ। ଆଦର୍ଶର ରକ୍ଷାପାଇଁ ଧନୀକର ଅତ୍ୟାଚାର, ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ଆଗେଇ ଆସୁଛି। ଆଦର୍ଶର ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଯାଇ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଜମିଦାରର ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୋଧରେ ଏକାଠି କରାଇଛି। ଗାଁର ଉନ୍ନତି କଳ୍ପେ ଗାଁ ଗାଁରେ ଭାଗବତ ଗାଦି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଇଛି।

ସ୍ଥାନୀୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀକୁ ଆଧାର କରି ତିନୋଟି ଗଳ୍ପ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଲେଖିଛନ୍ତି। ୧୯୧୪ ମସିହାରେ 'ବିଲ ଲକ୍ଷେଶ୍ୱର' ରାସ୍ତା ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ପୀରଙ୍କର ଆସ୍ଥାନ, ପୁରୁଣା ବରଗଛ ଓ ଗହୀର ବିଲରେ କେଉଁ ଅନାଦି କାଳରୁ ବିରାଜମାନ କରୁଥିବା ଶିବ ମନ୍ଦିରର ନେପଥ୍ୟରେ ଥିବା କିମ୍ବଦନ୍ତୀକୁ ଆଧାର କରି ଗଳ୍ପ ଲେଖିଛନ୍ତି। ଗପ ତିନୋଟି ଲୋକ ମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରତୀୟମାନ ହେଉଥିବା ଏକ ସ୍ଥାନର ମହିମା ପ୍ରଖ୍ୟାପନ କରିଥାଏ। ସେହିପରି ଗାଳ୍ପିକ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର କାଳ୍ପନିକ ଗଳ୍ପରଚନା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି। 'ଭୀଲ୍ ବାଳକ', 'ପ୍ରତିଶୋଧ', ଓ 'ସହମରଣ'ନାମକ ତିନୋଟି କଳ୍ପନା ଆଧାରିତ ଗଳ୍ପ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି। କାଳ୍ପନିକ ଚରିତ୍ର ଭାବେ ରାଜା-ରାଣୀ, ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ବୀରତ୍ୱ, ସାହାସ ସେ ମଧ୍ୟରେ ସଙ୍ଗଠିତ ପ୍ରେମ, ବିରହ, ଅନୁତାପର କଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ। ଆଦର୍ଶଭିତ୍ତିକ କଥାବସ୍ତୁ ଆଧାରରେ 'ଭୀଲ୍ ବାଳକ' ଗଳ୍ପ ରଚିତ। ଜଙ୍ଗଲୀ ଭୀଲ୍ ଯୁବକର ପିତୃଭକ୍ତି, ଅପୂର୍ବ ସାହସିକତା ଗଳ୍ପର କଥାବସ୍ତୁକୁ ଜୀବନ୍ତ କରିତୋଳିଛି। ଐତିହାସିକ କଥାବସ୍ତୁ ଆଧାରରେ 'ଶୋଭାସିଂହ ଓ କୃଷ୍ଣାକୁମାରୀ' ନାମକ ଏକ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ଇଛିହାସରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ପାଇନଥିବା ମେଦିନୀପୁର ଓ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ, ସଂଘର୍ଷ କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ଓ ଶୋଭାସିଂହଙ୍କ ଭଳି ରାଜଜେମା ଚରିତ୍ରକୁ ନେଇ ଉକ୍ତ ଗଳ୍ପଟି ରଚନା କରିଛନ୍ତି।

ବୈଦିକ ଓ ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗୀୟ ଜାତକ କଥା ଆଧାରରେ ୧୯୦୫ ମସିହାରେ ତିନିଗୋଟି ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ଗଳ୍ପ ତିନୋଟି ହେଉଛି 'ନଚିକେତା', 'ସତ୍ୟକାମ ଜାବାଳ' ଓ 'ଆହତ ପକ୍ଷୀ'। ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଗଳ୍ପ ଉପନିଷଦ ଓ ତୃତୀୟ ଗଳ୍ପଟି ଜାତକ କଥା ଆଧାରରେ ପରିକଳ୍ପିତ। କଥାବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଦାର୍ଶନିକ ତତ୍ତ୍ୱର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଛି।

ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଜଗତ :

ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ର ଏହି ଯୁଗର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗାଳ୍ପିକ। ଦୟାନିଧି ରଚନା କରିଥିବା ନଅଟି ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟରୁ 'ପ୍ରଦୀପ ନିର୍ବାଣ', 'ଶାନ୍ତି', 'ଅରୁଣା', 'ରୂପର ମୂଲ୍ୟ' ଓ 'ମିଳନ' ଆଦିକୁ ଐତିହାସିକ ଗଳ୍ପ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ। ଅନ୍ୟ ଚାରୋଟି ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟରୁ ସମାଜଧର୍ମୀ ଗଳ୍ପର ନାୟକ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ। ଏଥିରେ କଳାପାହାଡ଼ର ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣର ଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି। 'ଶାନ୍ତି', 'ଅରୁଣା' ଓ 'ରୂପର ମୂଲ୍ୟ' ଗଳ୍ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମରହଟ୍ଟାଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରର ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି। ବିଶେଷତଃ ଓଡ଼ିଶାର ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳର ସାମାଜିକ

ଜୀବନ ମରହଟ୍ଟା ଆକ୍ରମଣ ଦ୍ୱାରା କିପରି ବିଧ୍ୱସ୍ତ ଓ ବିପନ୍ନ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଏହି ଗଳ୍ପ ତିନୋଟି ବହୁ ତଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି। 'ମିଳନ' ଗଳ୍ପର ନାୟକ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ବୀର ସୁରେନ୍ଦ୍ର ସାଏ। ତାଙ୍କ ଜୀବନକୁ ନେଇ ରଚିତ ଏ ଗଳ୍ପଟି ଜାତୀୟତାବାଦର ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଖ୍ୟାପନ କରିଥାଏ। ଇଂରେଜ ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଗାଳ୍ପିକ ମାର୍ମିକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଗଳ୍ପର ନାୟିକା ହେଉଚି ସରୋଜିନୀ। ସରୋଜିନୀ ସହିତ ଆଉ ଏକ ନାରୀ ଚରିତ୍ର ରହିଛି ବାସନ୍ତୀ। ଏମାନେ ଉଭୟ ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଇଂରେଜ ବିରୋଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ଇତିହାସର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ରଚିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଏଥରେ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। 'ଶାନ୍ତି' ଗଳ୍ପରେ ଏକ ବିପନ୍ନ ଗ୍ରାମର ଚିତ୍ର ଦୟାନିଧି ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି।

୧.୮.୧ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ବିକାଶକ୍ରମ (୧୯୩୬ ରୁ ୧୯୫୦)

ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଇତିହାସରେ ୧୯୩୬ ରୁ ୧୯୫୦ ଏକ ବହୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟ। ଏହି ସମୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ସହିତ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିଛି ଓ ଓଡ଼ିଶା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଭାବରେ ୧୯୩୬ ମସିହା ଅପ୍ରେଲ ମାସ ୧ ତାରିଖ ଦିନ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଛି। ଏହି ତିନୋଟି ପ୍ରମୁଖ ଐତିହାସିକ ଘଟଣା ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ଆଙ୍ଗିକ ଓ ଆତ୍ମିକ ଦିଗକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି। ଏହାବ୍ୟତୀତ ଏହି ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଚିନ୍ତନ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଜାତୀୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ପ୍ରଗତି ବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ନିଜସ୍ୱ ଭାବାଦର୍ଶ ଆଧାରରେ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ, ସବୁଜ ଯୁଗର ଲେଖକଗଣ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ନହୋଇ ମାନବୀୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନେଇ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅନେକ ଗାଳ୍ପିକ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ଭାବରେ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧଶତାଧିକ ଗାଳ୍ପିକ ବିଭିନ୍ନ ପରୀକ୍ଷା ନୀରିକ୍ଷା ପୂର୍ବକ ଏହି ସମୟରେ ବହୁ ସଫଳ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି।

ସତ୍ୟବାଦୀ ଯୁଗର ବହୁ ଲେଖକ ଏହି ଯୁଗରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ରଚନା କରି ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ରାଜ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଲେଖକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଗଠନର ଆନ୍ଦୋଳନ ତଥା ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଅନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ଥିଲେ। ଏମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ କୁହାଯାଏ, ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ କର୍ମୀ ଓ ପରେ ସାହିତ୍ୟିକ। ରାଜନୀତିକ ବିଚାରଧାରା ନେଇ ଏମାନେ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି, ତେବେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ରାଜନୀତିକ ଆଦର୍ଶରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ନେଇ ସଫଳ ସାହିତ୍ୟ କୃତିର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥାଏ। ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର ଏହି ସମୟର ଏପରି ଜଣେ କଥାଶିଳ୍ପୀ ଯିଏ ଉଭୟ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଗଳ୍ପ ରଚନା ସହ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କର ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଗଳ୍ପ ଭାବରେ "ଏବେ ମଧ ବଞ୍ଚିଛି' ଏକ ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଓ ସଫଳ ଗଳ୍ପ। ଓଡ଼ିଶାର ଐତିହ୍ୟ, ପରମ୍ପରା, ସଂସ୍କୃତି ଓ ସ୍ୱାଭିମାନର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଗଳ୍ପଟି ରଚିତ ହୋଇଛି।" ଏବେ ମଧ ବଞ୍ଚିଛି" ଗଳ୍ପଟିର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଓଡ଼ିଶାର ମରୁଡ଼ି। ୧୮୬୬ ମସିହାରେ କରାଳ ମରୁଡ଼ି ସହ ବହୁ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ ମରୁଡ଼ିର ପ୍ରଭାବ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ଓଡ଼ିଶା ଏକ କୃଷିଭିତ୍ତିକ ପ୍ରଦେଶ ଓ ଏହା ହିଁ ଅଧିକାଂଶ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଜୀବିକା। ମରୁଡ଼ି ପ୍ରବଣ ଓଡ଼ିଶା ଆର୍ଥିକ ଅନଗ୍ରସରତା ଯୋଗୁଁ ବହୁବିଧ ସାମାଜିକ

ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଏ, ଯାହାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଗଳ୍ପଟିର ବିଷୟ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଛି। ଗଳ୍ପ ନାୟକ ବେଣୁଧର ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆ ଯୁବକ। ତାହାର କୌଣସି କର୍ମ ସଂସ୍ଥାନ ନାହିଁ। ମରୁଡି ପ୍ରଭାବିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବାରୁ, ଘରର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ନଥିବାରୁ ସେ ସାହାଯ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଯାଇ କିଛି ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରିଛି। ମାତ୍ର ଭିକ୍ଷା ମାଗିବାକୁ ତା ବିବେକ ବାଧା ଦେଇଛି। ବିଡ଼ମ୍ବିତ ଭାଗ୍ୟନେଇ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଜାତୀୟବାଦୀ ଯୁବକମାନେ କିପରି ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଉଥିଲେ, ତାହାର ପ୍ରତୀକ ହେଉଛି ବେଣୁଧର। ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚରିତ୍ରକୁ ଆଦର୍ଶ ଚରିତ୍ର ଭାବରେ ସମ୍ମୁଖରେ ରଖି ଗାଳ୍ପିକ ଏହି ଗଳ୍ପର କାହାଣୀକୁ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି। ଠିକ୍ ଏହି ଭାବଚେତନାକୁ ନେଇ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର ରଚନା କରିଛନ୍ତି "ମୁଁ ଦିନେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲି" ଗଳ୍ପ। 'ହରି ସୁଆରର ଗାନ୍ଧିଟୋପି', 'ଖଦଡ଼ି ହକ୍କି', 'ଦେଶର ଗତି କେଉଁ ଆଡ଼କୁ', 'ଦଳବେହେରାଙ୍କ ଗ୍ରାମ-ସଙ୍ଗଠନ' ଆଦି ଅନେକ ଗଳ୍ପ ତାଙ୍କର ଜାତୀୟବାଦୀ ଚେତନାର ସଫଳ ପରିପ୍ରକାଶ।

ଜାତୀୟବାଦୀ ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ଗୋଦାବୋଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ରହିଛି। ତାଙ୍କ ଜାତୀୟବାଦୀ ଚେତନା ସହ ସମାଜ-ସଂସ୍କାର ଆଦର୍ଶ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ। ବିଶେଷତଃ ନାରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର, ବିଧବା ବିବାହ ପ୍ରଚଳନ ଦ୍ୱାରା ସାମାଜିକ ସଂହତି ଓ ପ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ବୋଲି ସେ ମନେକରୁଥିଲେ। ନାରୀମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ସାମାଜିକ ପ୍ରଗତି ଦ୍ୱାରା ଜାତୀୟତାର ପରିପ୍ରକାଶ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ପ୍ରମୁଖ ଲକ୍ଷଣ। ପରଦାସୀନ, ବିଧବା କନ୍ୟା, ନାରୀର ଗତି ଆଦି ଏହି ଶ୍ରେଣୀୟ ଗଳ୍ପ। ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କ ଜାତୀୟତାବାଦର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରିପ୍ରକାଶ ହେଉଛି ପାଷାଣର ଭାଷା ଗଳ୍ପ। ଇତିହାସର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ଏହି ଗଳ୍ପର କାଳ୍ପନିକ ଚରିତ୍ର ମଦନ ମଧ୍ୟରେ ଉଗ୍ର ଜାତୀୟତାବାଦ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ। ସେହିପରି 'ପୋଲ ଉନ୍ମୋଚନ' ଓ 'ବନ୍ଦୀ' ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ଦେଶପ୍ରେମ ଓ ଜାତୀୟତାବୋଧର ପରିପ୍ରକାଶ ଅତି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହୋଇପାରିଛି। ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନେଇ ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ତତ୍କାଳୀନ ରାଜନୀତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସମାଲୋଚନା କରିଛି।

କାଳନ୍ଦୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ବନ୍ଦୀ, ବିଜୟ ଉତ୍ସବ, ଜୟହିନ୍ଦ୍, ପୁନଶ୍ଚ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ଜାତୀୟବାଦୀ ଚେତନା ଝଙ୍କୃତ ହୋଇଛି। ସେ ଶ୍ଳେଷାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନେଇ ଏ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ଜୟହିନ୍ଦ୍ ଗଳ୍ପଟି ନେତାଜୀ ସୁଭାଷ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷଙ୍କ ଜାତୀୟତା ବାହିନୀ ସମ୍ପର୍କରେ ରଚିତ ହୋଇଛି। ପୁନଶ୍ଚ ଗଳ୍ପଟିର ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଧାର୍ମିକ ବୈଷମ୍ୟର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି। ବିଜୟ ଉତ୍ସବ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ମହାଯୁଦ୍ଧ ଗଳ୍ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ତଥା ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆର୍ଥନୀତିକ ସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ ଧାରଣା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ତେବେ 'ଓଡ଼ିଶାରେ ମହାଯୁଦ୍ଧ' ତଥା ଆଉ କିଛି ଗଳ୍ପରେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପକୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଚେତନା ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ କରିଛନ୍ତି। ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରେ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଚେତନାର ଗଳ୍ପ ପ୍ରାକ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା କାଳରୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଚିତ ହୋଇ ଏହାକୁ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ଧାରା ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରଦାନ କରିଛି। ସତ୍ୟବାଦୀ ଯୁଗରେ ଜାତୀୟବାଦୀ ଚେତନାର ଉନ୍ମେଷ ଘଟିଥିଲେ ହେଁ ପ୍ରଗତି ଯୁଗ ତଥା ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ଏହାର ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ପରିପ୍ରକାଶ ଘଟିଛି। ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଶପଥ, ଗୋପୀସାହୁର ଦୋକାନ, ଅତୃପ୍ତ ବାସନାରେ ଏହି ଜାତୀୟବାଦୀ ଚେତନା ପରକାଶିତ ହୋଇଛି। ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଚେତନାର ବାର୍ତ୍ତାବହ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର "ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଏଗାରଟା" ମଧ୍ୟ ଏକ ସଫଳ ଜାତୀୟବାଦୀ

ଗଳ୍ପ ଯେଉଁଥିରେ ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି। ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ମାଟିର ମାଟିଆ ବୁରୁଜ, ତୋପ, ଗୁଳି ଆଦି ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ମଧ୍ୟ ଜାତୀୟବାଦୀ ଚେତନା ପାଠକ ପ୍ରାଣରେ ଉଦ୍ରେକ କରିଥାଏ। କଥାକାର ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଗଳ୍ପଜଗତରେ ଜାତୀୟଚେତନାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରିପ୍ରକାଶ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। 'ସମ୍ପାଦକ', 'ସତର ନମ୍ବର ୱାର୍ଡ୍', 'ବଳିଦାନ' ଓ 'ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ' ଆଦି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୃଷ୍ଟି। ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟତମ ଗଳ୍ପ "ନୟନପୁର ଏକସପ୍ରେସ"ରେ ତାଙ୍କର ନକ୍ସଲବାଦୀ ଚିନ୍ତନର ପରିପ୍ରକାଶ ଘଟିଛି। ସେହିପରି ମନୋଜ ଦାସଙ୍କ ସମୁଦ୍ରର କ୍ଷୁଧା, ଦେଶସେବକ, ନୂଆଦିନ ଆଦି ଅନେକ ଗଳ୍ପରେ ଜାତୀୟବାଦୀ ଚିନ୍ତନର ପରିପ୍ରକାଶ ଘଟିଛି। ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ, ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଏବଂ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ବିଶେଷତଃ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି। ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଜାତୀୟବାଦୀ ଲେଖକଗଣ ଏହି ଚେତନାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଅନେକ କାଳଜୟୀ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରି ଓଡିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି।

ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ୧୯୩୫ ମସହାରେ "ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ" ଗଠନ କରାଯାଇ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ସର୍ଜନାର ମଞ୍ଚ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଥିଲା। ୧୯୩୬ ମସିହାରେ ଏହି ସଂସଦର ମୁଖପତ୍ର 'ଆଧୁନିକ' ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଚେତନାକୁ ପ୍ରସାର କରାଯାଇଥିଲା। ମାର୍କସଙ୍କ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦର୍ଶନରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖୁଥିବା ଲେଖକମାନେ ଏହି ସଂସଦର ସଭ୍ୟ ହୋଇ ଏହାକୁ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପ ଦେବା ନିମିତ୍ତ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ ହୋଇ ସାହିତ୍ୟ ସର୍ଜନା କରୁଥିଲେ। ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ରଚିତ 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପକୁ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦର୍ଶନର ସଫଳ ପରିପ୍ରକାଶ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ।

ମାର୍କସବାଦର ପ୍ରେକ୍ଷାପଟ୍ଟ ଶିଳ୍ପାନୁଷ୍ଠାନରେ ଶ୍ରେଣୀବୈଷମ୍ୟ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଶିଳ୍ପାନୁଷ୍ଠାନର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଏହା ସାମନ୍ତବାଦ ବିରୋଧରେ ଅଧିକାଂଶ ଗଳ୍ପରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି। ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ 'ଅଧିକାର' ଏବଂ ଭଗବତୀ ଚରଣଙ୍କ 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟବାଚୀ। ଅଧିକାର ଗଳ୍ପରେ ଜଣେ କୃଷି ଶ୍ରମିକକୁ ନାୟକ କରାଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଶିକାର ଗଳ୍ପରେ ଜଣେ ଆଦିବାସୀ ଶିକାରୀକୁ ଗଳ୍ପ ନାୟକ କରାଯାଇଛି। ଉଭୟ ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କ ହତ୍ୟାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଯୌନ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା। ତେବେ ସେମାନେ ଗରିବ ଓ ଅସଙ୍ଗଠିତ ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଯୌନ ଶୋଷଣ କରାଯାଇଛି। ଏଣୁ ଏହି ଯୌନ ଶୋଷଣର ପ୍ରତିବାଦରେ ସେମାନେ ନରହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗଳ୍ପ ଦୁଇଟିରେ ପ୍ରଗତିଶୀଳୀ ଚେତନା ନିହିତ ହୋଇଛି। 'ହାତୁଡ଼ି ଓ ଦା'ର ଗଳ୍ପନାୟକ ସୁଦାମ, ଜମିଦାରକୁ ଖଜଣା ଦେଇ ନପାରିବାରୁ ଜମିଦାର ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମାଗିଛି। ଏହି ଗଳ୍ପରେ ମଧ୍ୟ ଯୌନ ଶୋଷଣରୁ ଗଳ୍ପର କାହାଣୀ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ମଦନ ତାହାକୁ ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ ନକରି କଲିକତା ଯାଇଛି। କଲିକତାରେ ଶ୍ରମିକ ହୋଇ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ଜମି ଫେରାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି। ମାତ୍ର ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ। ତାର ସମସ୍ତ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି। ତା'ର ସମସ୍ତ ଆନ୍ତରିକତା ନିଜର ପୂର୍ବ ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଫେରିପାଇବା ମାତ୍ର ତାହା ଏକ ବ୍ୟର୍ଥତାରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି। ତାରି ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ କର୍ମ ସଂସ୍ଥାନ ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଇଛି। ଚାଷୀ ସମାଜର ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ କରୁଣ ପରିଣତି ଏ ଗଳ୍ପଟିକୁ ମାର୍ମିକ କରିଛି।

ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଗଳ୍ପକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ବିଶିଷ୍ଟ କବି ଓ କଥାକାର ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ। ରାଉତରାୟ କଲିକତାରେ ଶ୍ରମିକ ସଙ୍ଗଠନ ସହ ଜଡ଼ିତ ଥିବା ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୯୩୭ ରୁ ୧୯୪୨ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ଯେଉଁ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ଛାତ୍ର ଜୀବନରୁ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ଦର୍ଶନରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିବାରୁ ଅନେକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ସେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି। ତାଙ୍କର ରଜାପୁଅ, ରିକ୍ସାବାଲା, 'ରାଜା-ରାଣୀ ଓ କୁକୁର' ଏବଂ 'ଆଙ୍ଗୁଠି' ଗଳ୍ପରେ ଏହି ପ୍ରଗତୀବାଦୀ ଚେତନାର ସଫଳ ପରିପ୍ରକାଶ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ସାମନ୍ତବାଦୀ ସମାଜରେ କୃଷକମାନଙ୍କ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଓ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷର ଚିତ୍ର ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥାଏ। ଚତୁର ଜମିଦାର ସାଧାରଣ ଜନତାର ଧର୍ମଭୀରୁତାକୁ ଅସ୍ତ୍ର କରି ଜଣେ ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକକୁ ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ତାର ଆଙ୍ଗୁଠି କାଟି ସେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଭଣ୍ଡୁର କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇଛି। ପୁଞ୍ଜିପତି ଓ ସର୍ବହରା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀରକୁ ଭାଙ୍ଗିବାର ପ୍ରୟାସ ସଫଳ ହୋଇପାରିନାହିଁ। ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୀତିକ, ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ପରିବେଶରେ ଯଥାର୍ଥ ଆକଳନ ପୂର୍ବକ ଏ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଏହା ଫମ୍ପା ଆଦର୍ଶର ପ୍ରଖ୍ୟାପନ ନକରି ମାନବୀୟ ସଂବେଦନାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି। ଏଣୁ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଏକ ବୃହତ୍ତର ପାଠକ ସମାଜ ଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ ହୋଇଛି।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡା ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ଓଡ଼ିଶା ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡାଙ୍କ 'ଜ୍ୱାଳା' ଗଳ୍ପରେ ଶ୍ରେଣୀବୈଷମ୍ୟର ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ନୟନମୁର ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍', 'ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ' 'ରୁଟି ଓ ଚନ୍ଦ୍ର', 'ମହାନଗରୀର ରାତ୍ରୀ', 'ଅନ୍ଧଗଳି', 'ମାଂସପେଶୀର ହୃଦୟ' ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଚେତନା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି। ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଚେନତା ସହ ମାନବବାଦୀ ଚେତନାକୁ ଯୋଡି ଦେଇଥିବା ସମୟରେ ଅଖିଳ ମୋହନ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଭାବପ୍ରବଣତାକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇନାହାନ୍ତି।

ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଭାରତ ତଥା ଓ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀତିକ ଅବସ୍ଥା ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଥିଲା। ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରରେ ଭାରତରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ତୀବ୍ର ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା। ଅହିଂସା ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲା। ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ହିଂସାର ଯଜ୍ଞ କୁଣ୍ଡରେ ମାନବତାକୁ ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ସମୟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ନିମିତ୍ତ ଭାରତୀୟମାନେ ଅହିଂସା ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରହକୁ ଅସ୍ତ୍ରଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ। ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ୧୯୨୦ ବେଳକୁ ତୀବ୍ର ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିବା ସମୟରେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇ ଦୁଇଟି ଆନ୍ଦୋଳନ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ଚାଲିଥିଲା। ପ୍ରଥମଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ। ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ସନ୍ଧିକ୍ଷଣରେ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ଭାଷାଭିତ୍ତିରେ 'ଓଡ଼ିଶାକୁ' ୧୯୩୬ ମସିହା ଅପ୍ରେଲ ପହିଲା ଦିନ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମିଳିଥିଲା। ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟତାବାଦର ଏହା ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ପରିପ୍ରକାଶ ଥିଲା। ଏହାସହ ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା। ଏ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଓ ସାମାଜିକ-ରାଜନୀତିକ ପରିବେଶ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା। ଅଧିକାଂଶ ଲେଖକ ଥିଲେ

ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ କର୍ମୀ । ଏଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ଏହି ମିଶ୍ର ଭାବନା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଚେତନା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦୁଇଟି ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ବିଭିଷୀକା- ଏହି ସମୟର ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ଏହି ଉଭୟ ଚେତନାର ପ୍ରତିଫଳନ ଘଟିଛି ।

କାଳିନ୍ଦୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ତାହାର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ତାଙ୍କ ରଚିତ ବିଜୟ ଉତ୍ସବ, ଜୟହିନ୍ଦ୍ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଆଦି ଗଳ୍ପଗୁଡିକରେ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଜନିତ ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଗ୍ରାମୀଣ ସମାଜରେ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ କିପରି ଖାଦ୍ୟଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ତାହାର ଚିତ୍ର ପ୍ରାୟତଃ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପୀଡିତ ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜିକ ଜୀବନ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଭାବରେ ଖାଦ୍ୟାଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହେବାଦ୍ୱାରା, ଯୁଦ୍ଧରେ ନୁହେଁ ଭୋକରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହାର ଚିତ୍ର ବିଜୟ ଉତ୍ସବ ଗଳ୍ପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମୀଣ ସମାଜରେ ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଭାବକୁ ନେଇ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଥିବା ସମୟରେ, ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ଜନଜାତି ସମାଜରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ କିପରି ପଡିଥିଲା ତାହାର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରଭାବ ଥିଲା ଖାଦ୍ୟ ଉପରେ । ଖାଦ୍ୟାଭାବ, ବିଶେଷତଃ ଚାଉଳର ଅଭାବ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରିଦେଇଥିଲା । ଚାଉଳ ଚୋରା ଚାଲାଣ ହୋଇ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲା ଓ ସେମାନେ ଅତ୍ୟଧିକ ଦରରେ ତାହାକୁ ବିକ୍ରୟ କରୁଥିଲେ । ସାଧାରଣ ଜନତା ତାହା କ୍ରୟ କରିବାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଉଥିଲେ । ଏହାର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ତାଙ୍କର ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ "ପିମ୍ପୁଡି" ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଚାଉଳ କଳାବଜାରୀ ରୋକିବାକୁ ସରକାରୀ ଅଧିକାରୀ ରମେଶଙ୍କୁ କୋରାପୁଟର ଘନ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଏହି ଘଟଣାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଗୋପୀନାଥ ସମସାମୟିକ ଜନଜାତି ଜୀବନର ବିସ୍ତୃତ ଚିତ୍ର ଗଳ୍ପଟିରେ ରୂପାୟିତ କରିଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଚାଉଳ ଆନ୍ଧ୍ରକୁ ଚାଲାଣ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୀତିକୁ କିପରି ଅଧିକ ବିପନ୍ନ କରିଥିଲା, ତାହାର ଚିତ୍ର ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ସେହିପରି "ଶିକାର" ଗଳ୍ପରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ବିସ୍ତାର ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ କିପରି କବଳିତ କରିଛି ଓ ଏହାଦ୍ୱାରା ସାମାଜିକ ଜୀବନ କିପରି ବିପନ୍ନ ହୋଇଉଠିଛି ତାହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇଛି । 'ପିମ୍ପୁଡି' ଓ 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟର ଓଡ଼ିଶାର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ସର୍ବକାଳୀନ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ଏହାବ୍ୟତୀତ 'ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ମଣିଷ', 'ତୋପ' ଓ 'ଗୁଳି' ନାମକ ଗଳ୍ପ ତିନୋଟିରେ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧର ଆତଙ୍କ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ।

ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କରଙ୍କ "ସୁଅ ମୁହଁରେ ପତର" ଗଳ୍ପଟି ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ଭୟଙ୍କର ସ୍ଥିତିକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିଛି । ଗ୍ରାମୀଣ ଚାଷୀକୁଳ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରା କିପରି ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ ତାହାର ବିଶଦ ଚିତ୍ର ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପକୁ ବିଶ୍ୱ ଚିନ୍ତନ ସହ ଯୋଡିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଛି । ଯୁଦ୍ଧ ଭାରତୀୟ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଅର୍ଥନୀତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ଅତି ସଚେତନ ଭାବରେ ନିଜ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଗଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ଭାରତୀୟ

ମୂଲ୍ୟବୋଧରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟାପକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି, ଓଡ଼ିଆ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ତାହାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଚିତ୍ର ନିଜ ନିଜ ଗଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରିଛନ୍ତି। ଏହାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ଅଧିକ ଚଳଚଞ୍ଚଳ ଓ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇପାରିଛି।

"ବାସ୍ତବବାଦ" ସାହିତ୍ୟର ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଆନ୍ଦୋଳନ। ସମାଜର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ରକୁ ସାହିତ୍ୟରେ ରୂପାୟନ କରିବାକୁ ଏହା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଥାଏ। କଳ୍ପନା, ରୋମାଞ୍ଚ, ଅତିବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ପରିହାର କରି ଯଥାର୍ଥ ଚିତ୍ର ଦେବାକୁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଲେଖକମାନେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ବାସ୍ତବତା ହିଁ ସତ୍ୟ। ତାହାରି ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ରହିଥାଏ ମାନବ ସମାଜ ଓ ଜୀବନର ସତ୍ୟ। ତାହାକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିବା ହିଁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ସାହିତ୍ୟିକର ଧ୍ୟେୟ ଓ ଆଦର୍ଶ। ବାଲ୍‌ଜାକ୍, ଟଲଷ୍ଟୟ, ଡିକେନସ୍, ଗର୍କି, ମୋପାସାଁ, ଚେକଭ୍ ଆଦି ଲେଖକମାନେ ଏହି ଆଦର୍ଶର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଥିଲେ। ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଜନକ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଜଣେ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଲେଖକ। ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତି ସମୟରେ ବହୁ ଗାଳ୍ପିକ ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ବହୁ ସ୍ମରଣୀୟ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହ ମାନବ ଜୀବନର ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ ଓ ବାସ୍ତବତାର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଛନ୍ତି।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର ଅନନ୍ୟ ସଫଳତା ପାଇପାରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କର ବହୁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଗଳ୍ପ ଥିଲେ ହେଁ, ମାଗୁଣିର ଶଗଡ଼, ନୀଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀ ଏବଂ ମୁଁ ଜଣେ କିରାଣୀ ଏହି ଗଳ୍ପମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସର୍ବାଧିକ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଓ ଆଲୋଚିତ ଗଳ୍ପ। ମାଗୁଣିର ଶଗଡ ଗଳ୍ପଟି ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ଭାରତୀୟ ପାରମ୍ପରିକ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଯନ୍ତ୍ର ଯୁଗ ଓ ଶିଳ୍ପ ଯୁଗର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ନୂତନ ସାମାଜିକ ସମୀକରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ତାହାର ପଟ୍ଟଭୂମିରେ 'ମାଗୁଣିର ଶଗଡ଼' ଗଳ୍ପଟି ରଚିତ। ଶଗଡ଼ରେ ଷ୍ଟେସନକୁ ଯାତ୍ରୀ ବୋହୁଥିବା ମାଗୁଣି ସିଂହଘର ବାସ ଆଣିବାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି, ସେଥିରେ ଭାରତୀୟ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆସିଥିବା ବ୍ୟାପକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଗାଥା ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଛି। ଯନ୍ତ୍ର, କୁଟୀର ଶିଳ୍ପର ବିକଳ୍ପ ହୋଇ ନୂତନ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଦ୍ୱାରା ଗରିବ ଚାଷୀ ଓ ମୂଲିଆମାନେ କିପରି ଅଧିକ ଗରିବ ଓ ଆର୍ଥିକ ଅସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ମଧ୍ୟକୁ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି, ତାହାର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ମାଗୁଣିର ଶଗଡ ଗଳ୍ପ। ଗଳ୍ପର କାହାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ଆର୍ଥିକ ଅନଗ୍ରସର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଅସହାୟତାର ଚିତ୍ର ଏହି ଗଳ୍ପଟିକୁ ଏକ ସର୍ବକାଳୀନ ଦସ୍ତାବିଜ କରିଦେଇଛି। ସେହିପରି "ନୀଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀ" ଗଳ୍ପଟିରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ଗୋଦାବରୀଶ। ନାରୀଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରେମବିବାହର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଗଳ୍ପଟିର କାହାଣୀକୁ ସଙ୍ଗଠିତ କରାଯାଇ ଏକ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଆସୁଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି। ଏହି ନାୟିକା କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଗଳ୍ପଟିରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବତୀ ଜଣେ ଅଚ୍ଛବ ଯୁବକକୁ ବିବାହ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇଛି। ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ନୀଳ ମାଷ୍ଟରାଣୀର ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତି ଏକାନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଛି। ଜାତିଭେଦ, ନାରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଓ ସାମାଜିକ ଅସଙ୍ଗତିଗୁଡ଼ିକର କଳାତ୍ମକ ଉପସ୍ଥାପନା ଏ ଗଳ୍ପଟିକୁ ସବୁଦିନେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କରି ରଖିଛି।

"ମୁଁ ଜଣେ କିରାଣୀ" ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟତମ ସାର୍ଥକ ସୃଷ୍ଟି। ସାମାଜିକ ବିକାଶର ଚିତ୍ର ଏହି ଗଳ୍ପଟିରେ ଅତି ସଫଳତାର ସହ ରୂପାୟିତ ହୋଇଛି। ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଓଡ଼ିଶାର ନୂତନ ରାଜଧାନୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ଦ୍ୱାରା ଏକ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀ, କିରାଣୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଛି। ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମୀଣ ସଭ୍ୟତାରେ ସହରୀ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରବେଶ ହେବା ଦ୍ୱାରା ସାମାଜିକ ସମୀକରଣରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି, ତାହାର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ଏହି ଗଳ୍ପଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡାଙ୍କ 'ଟାଇପ୍ ଫୋର୍' ଗଳ୍ପଟି ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରଣିଧାନଯୋଗ୍ୟ। ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀ କଟକ ସହରରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରକୁ ଚାଲି ଆସିବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ନୂତନ ଶ୍ରେଣୀବୈଷମ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହାର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ରଚିତ ହୋଇଛି 'ଟାଇପ୍ ଫୋର୍' ଗଳ୍ପ।

ଏହି ସମୟର ଆଉ ଦୁଇଜଣ ପ୍ରତିଭାଦୀପ୍ତ ଗାଳ୍ପିକ ହେଉଛନ୍ତି କାଳିନ୍ଦୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଓ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ। କାଳିନ୍ଦୀଚରଣଙ୍କ 'ମାଂସର ବିଳାପ', 'ବିଟ୍ ଘର ଓ ରେଳଗାଡ଼ି' ଆଦି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥାନ୍ତି। 'ମାଂସର ବିଳାପ' ଗଳ୍ପରେ ସାମନ୍ତବାଦର ଅସହାୟତା ଓ ଉପନିବେଶିକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଛି। ଜମିଦାରଙ୍କ ସ୍ନେହ ପାଳିତ ଜଲି ନାମକ ଏକ କୃଷ୍ଣସାରକୁ ପୋଲିସ ଡିଜି ସାହେବ ନୈଶଭୋଜନ ନିମିତ୍ତ ହତ୍ୟାକରି ତାହାର ମାଂସକୁ ଭୋଜିକରି ଖାଇଥିଲେ। ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଏହା ବ୍ୟଥିତ କରିଥିଲେ ହେଁ ସେ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିପାରିନଥିଲେ। ତତ୍କାଳୀନ ଔପନିବେଶିକ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଗଳ୍ପଟି ରଚିତ ହୋଇଛି। ସେହିପରି ବିଟ୍ ଘର ଓ ରେଳଗାଡ଼ି ଗଳ୍ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ କଲିକତା ସହ ଓଡ଼ିଶାର ବାଣିଜ୍ୟିକ ସମ୍ପର୍କର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି। ସମାଜର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକରେ ଅତି ସାନ୍ଦ୍ର ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜର ସମାନ୍ତରାଳ ଇସ୍ତାହାର କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ।

ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟଙ୍କ 'ମଶାଣିର ଫୁଲ', 'ଅନ୍ଧାରୁଆ', 'ମାଟିର ତାଜ', 'ହାତ' ଆଦି ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଚେତନାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରିପ୍ରକାଶ। ସମାଜର ତୃଣମୂଳ ସ୍ତରରେ ବାସ କରୁଥିବା ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସର୍ବଦା ସେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ। ସମାଜର ଅବହେଳିତ ତଥା ଦୀନଦୁଃଖୀ ଚରିତ୍ରମାନେ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ଯାଦୁକରୀ ସ୍ପର୍ଶରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ମାନବବାଦର ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରିଥାନ୍ତି। ମଶାଣିର ଫୁଲ ଗଳ୍ପର ଜଗୁ ତିଆଡ଼ି ଅଥବା ଅନ୍ଧାରୁଆ ଗଳ୍ପର ପହିଲି ପ୍ରଧାନ ସେହିପରି ଲେଖକଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ମହନୀୟ ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ। ମଶାଣିର ଫୁଲ ଗଳ୍ପର ନାୟକ ମଡ଼ା ପୋଡୁଥିବା ଜଗୁ ତିଆଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିବା ମାନବୀୟ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ପାଠକକୁ ବିଭୋର କରିଥିବା ସମୟରେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଗଳ୍ପର ନାୟକ ପହଲି ପ୍ରଧାନ ଅଜାଣତରେ ଗୋରୁମରା ପାପ ନିମିତ୍ତ ଯେପରି ତଳିତଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଥର କନ୍ଦିରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଛି, ତାହା ପଠନ କରି ପାଠକ ହୃଦୟ ଆଲୋଡ଼ିତ ହୋଇଉଠେ। ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର ଅସହାୟତା ସହ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ କିପରି ସୁଦୂର ପରାହତ, ତାହାର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ଏହି ଗଳ୍ପଟିରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି।

ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ସହ ମୁସଲମାନଙ୍କ ସହାବସ୍ଥାନ ଐତିହାସିକ କାଳରୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ପ୍ରାୟତଃ ଦୁଇ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ଏବଂ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ଏହି ଚେତନା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରେ ସକାରାତ୍ମକ ଭାବରେ ରୂପାୟିତ ହୋଇଛି। ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ

ରାଉତରାୟଙ୍କ "ମାଟିର ତାଜ" ସେହିପରି ଏକ ଧର୍ମ ସମନ୍ୱୟବାଦୀ ଗଳ୍ପ । ଅମିନା ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ମଦନକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିନି । ଦୁହେଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ବିବାହ କରିଥିବା ସମୟରେ, ଅମିନାର ଆକସ୍ମିକ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଛି । ମଦନ ଅମିନାର ପ୍ରେମକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବା ନିମିତ୍ତ ଅତି ସ୍ନେହରେ ତା'ର କବର ନିଜ ହାତରେ ତିଆରି କରିଛି । ମଦନ ଜଣେ ଦିନ ମଜୁରିଆ ପଥର ଶିଳ୍ପୀ । ଗାଳ୍ପିକ ଅତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହୋଇ ମଦନ ଓ ଅମିନାର ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି । ବାମାଚରଣ ମିତ୍ରଙ୍କ ହୋଲି ଓ ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ ଦୁଇଟି ଗଳ୍ପ, ଯେଉଁ ଗଳ୍ପ ଦୁଇଟିରେ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଓ ବିଭେଦର କଥା ରହିଛି । ହୋଲି ଗଳ୍ପରେ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଧର୍ମ ମତବାଦ ଗତ ବିଭେଦର ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଥିବା ସମୟରେ ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଗଳ୍ପରେ ଧର୍ମ ସମନ୍ୱୟର କଥା କୁହାଯାଇଛି ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଚିତ୍ର ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକା ରହିଛି । ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟକୁ ସେ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିଥିଲେ ହେଁ, ତାଙ୍କ ରଚନା ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଅବହେଳିତ ଜନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସହ ଜନଜାତିର ଚିତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ଭଣ୍ଡାରକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି । ସୋଫାଗାଡ଼ା, ଟଡ଼ଫା, ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ଗୋପୀନାଥ ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜାତି, ବିଶେଷତଃ କନ୍ଧ ଜନଜାତିର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକରେ ସେ ଗଳ୍ପର କାହାଣୀ ଉପରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ନଦେଇ ଜନଜାତିର ଜୀବନଶୈଳୀକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ସଭ୍ୟ ସମାଜର ବାହାରେ ବଣପାହାଡ଼ରେ ବାସ କରୁଥିବା ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସେ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରମୁଖତା ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଜିଜ୍ଞାସା ଓ ଜୀବନ ଯାପନ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକୁ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିଛି । ବଣ ପାହାଡ଼ରେ ବାସ କରୁଥିବା ଆଦିମ ମାନବ ଜାତିର ସଂସ୍କୃତି ଓ ଜୀବନଶୈଳୀକୁ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ସେ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ନବଦିଗନ୍ତ ସୃଷ୍ଟି କରିଯାଇଛନ୍ତି । ସେହିପରି ତାଙ୍କର ଘର, 'ମାଟିଆ ବୁରୁଜ', 'ଅସରନ୍ତି', 'କାଉକୋଇଲି' ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ସାମାଜିକ ବାସ୍ତବତାର ଚିତ୍ର ଅତି ମାର୍ମିକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ବିଶେଷତଃ 'ଘର' ଗଳ୍ପଟି ତାଙ୍କର ଏକ ଅନନ୍ୟ ଗଳ୍ପ ଯେଉଁଥିରେ କଟକ ସହରରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀ ଥିବା ସମୟର ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ନିମିତ୍ତ ଘରଟିଏ ନମିଳିବାରୁ ସେ କିପରି ରାସ୍ତକଡ଼ରେ ଗାଇ, ଗୋରୁ, କୁକୁର ମେଳରେ ନିଜର ଆସନ୍ନ ପ୍ରସବା ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ନିଜର ଅନ୍ୟ ଛୋଟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିଛି, ତାହାର କରୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ପାଠକ ହୃଦୟକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିଥାଏ । ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର କଷାଘାତରେ ମାନବୀୟ ଜୀବନ କିପରି ମ୍ଳାନ ହୋଇଯାଏ, ତାହାର ବସ୍ତବ ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ରାଜକିଶୋର ରାୟ ଏହି ସମୟର ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ପ୍ରତିଭାବାନ କଥାଶିଳ୍ପୀ । ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ ନୀଡ଼, ପଶୁ, ମୂକ, ଧୂଳି, ଘାସ ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ସେ ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଚିତ୍ରିତ କରି ତାଙ୍କର ଜୀବନ ପ୍ରତି ଥିବା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । କିରାଣୀ, ଶିକ୍ଷକ, ଅଧ୍ୟାପକ, ଡ଼ାକ୍ତର ଆଦି ବୃତ୍ତିଗତ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସେ ନାୟକ କରି ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ରହିଥିବା ଅସଙ୍ଗତିକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଛନ୍ତି । ରାଜକିଶୋରଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଜଗତ ପ୍ରାୟତଃ ସହର । ସହରର ଚାକଚକ୍ୟ ଭରା ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ

ରହିଥିବା ବିଷାଦକୁ ସେ ଗଭୀର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନେଇ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ସହରୀକରଣ ଦ୍ୱାରା ଘଟୁଥିବା ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଦଲିଲ । ରାଜକିଶୋର ରାୟ ତାଙ୍କର 'ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ ବୋଲି', 'ଦଶହରା ଭେଟି', 'ବଉଳୀ' ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ସମାଜର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ଗ୍ରାମୀଣ ସମାଜ ସହ ସହର ଜୀବନର ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଜୀବନ୍ତ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ।

୧.୮.୨ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ବିକାଶକ୍ରମ - (୧୮୫୧ ଠାରୁ ୧୯୮୦)

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ପ୍ରମୁଖ ଦିଗଟି ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା । ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବ ଓଡ଼ିଆ ଯୁଗରେ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇ ଗାଳ୍ପିକମାନେ କଥାବସ୍ତୁ ନିର୍ମାଣ କରିଥିବା ସମୟରେ, ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟର କଥାକାରମାନେ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର ମନର ରହସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟବହାରରେ ରହିଥିବା ରହସ୍ୟକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସିଗ୍‌ମଣ୍ଡ ଫ୍ରଏଡ୍ (୧୮୫୬-୧୯୩୯) ନାମକ ଜଣେ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଜନ୍ମିତ ସ୍ନାୟୁରୋଗ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ଚିନ୍ତନ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଅଧିକ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିଛି । ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କ ଆଗମନ ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ଦାର୍ଶନିକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତ ପୋଷଣ କରିଆସୁଥିଲେ । ଦେକାର୍ତ, ମୁଲର, ଓ୍ୱଣ୍ଟ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଦାର୍ଶନିକଗଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟବହାର ଓ ଚିନ୍ତନ ସମ୍ପର୍କରେ ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଫ୍ରଏଡ୍ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାଗାରରେ ମଣିଷର ମନ, ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ତଥ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ୧୮୯୯ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକ 'ଦିରିପିଟେସନ୍ ଅଫ୍ ଡ୍ରିମ୍ସ' ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାର ଅଧ୍ୟୟନ ନିମିତ୍ତ ଏକ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ପୁସ୍ତକ ଭାବରେ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିଥିଲା । ଫ୍ରଏଡ୍ ମଣିଷ ମନ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ତିନୋଟି ଚେତନା କେନ୍ଦ୍ର, ଇଦ୍, ଇଗୋ, ସୁପର ଇଗୋ ସମ୍ପର୍କରେ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଏହା ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମ ପରିଚୟ ଏବଂ ଯୌନ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ସହ ଓଡ଼ିପ୍ଲେକ୍ସ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଧାରଣା ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଫ୍ରଏଡ୍ ତାଙ୍କ ଅଧ୍ୟୟନରେ ବ୍ୟକ୍ତିଚେତନାକୁ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନ ଜଗତକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ସହ ଏହା ସହିତ ଯୌନ ବ୍ୟବହାରକୁ ସଂପୃକ୍ତ କରିଥିଲେ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବଚେତନ ସ୍ତରରେ ରହିଥିବା ଚିନ୍ତନକୁ ସେ ବଳିଷ୍ଠ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନିର୍ମାଣକାରୀ ଶକ୍ତି ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ।

ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କ ପରେ ଜେକ୍ସ ଲାଁକ୍ (୧୯୦୧- ୧୯୮୧) ବ୍ୟକ୍ତି ମନର ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଅନେକ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଲାଁକ୍ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଭାଷା ସହ ଯୋଡ଼ି ତାହାର ନୂତନ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କ ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ ସେ ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତ କରିଥିଲେ । ଲାଁକ ମଣିଷର ଭାବନାକୁ ତାଙ୍କ ଗବେଷଣାରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଭାବନା ସହ ଅଭାବବୋଧକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ମଣିଷର ଅନ୍ତରୀଣ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ସେ ଚେଷ୍ଟିତ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତନ ସ୍ୱିଜରଲାଣ୍ଡର ବିଶିଷ୍ଟ ଭାଷାବିଦ୍ ସସୁରେଙ୍କ ଭାଷାଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛି । ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କ ପରି ସେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମନର ତିନୋଟି ସ୍ତରର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ସ୍ତରଟି କାଳ୍ପନିକ ସ୍ତର, ଦ୍ୱିତୀୟଟି ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ସ୍ତର ଏବଂ ତୃତୀୟ ସ୍ତରଟି ହେଉଛି

ବାସ୍ତବ ଚେତନା । ଏହି ତିନୋଟି ସ୍ତରରେ ସର୍ଜନ ପୁରୁଷ ବିଚରଣ କରି ତା’ କୃତିକୁ ସର୍ଜନ କରିଥାଏ । କଳ୍ପନାରୁ ଜାତ ହୋଇ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ସ୍ତରରେ ଚେତନା ଉପନୀତ ହୁଏ । ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ହୁଏତ ବାସ୍ତବତା ସହ ମଧ୍ୟ ନଥାଇପାରେ । ଏହି ଚେତନା ଅତି ବାସ୍ତବବାଦୀ ଚେତନା ଦ୍ୱାରା ଅନେକ ପରିମାଣରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ । ଏହି ବିଚାରଧାରା ସାହିତ୍ୟକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପକୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ବହୁ ପରିମାଣରେ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ନୂତନ କାହାଣୀ ସହିତ କାହାଣୀ ଉପସ୍ଥାପନର ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଶୈଳୀ, ଭାଷା, ଚିତ୍ରକଳ୍ପର ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପରେ ଏକ ନୂତନ ଯୁଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ନୂତନ ରାଜନୀତିକ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ଆଧୁନିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର ସଂଘର୍ଷ, ଶଙ୍କା, ଆଶଙ୍କା ଓ ସଂଗ୍ରାମକୁ ସେ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଚିତ୍ରିତ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗଳ୍ପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ମନର ଦ୍ୱନ୍ଦ ଓ ସଂଘାତ ବିଶଦ ଭାବରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କର ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ ରାଜଧାନୀ, କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା, ପାଗଳଗାରଦର କାହାଣୀ, ସବୁଜ ପତ୍ର ଓ ଧୂସର ଗୋଲାପ, ସାପ, ଓଃ କାଲକାଟା, ମହାନଗରୀର ରାତ୍ରୀ, ରୁଟି ଓ ଚନ୍ଦ୍ର, ନୀଳଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ଗଳ୍ପରେ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଲେଷଣ କରାଯାଇଛି । ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ସାଧାରଣତଃ ନଗର ଓ ସହର । କଲିକତା, ଦିଲ୍ଲୀ ଆଦି ସହରର ଜଟିଳ ଜୀବନକୁ ସେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥାନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ଆଦର୍ଶଗତ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧଗତ ବିରୋଧାଭାଷ ତାଙ୍କ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଲେଷଣର ପ୍ରମୁଖ କାରଣ ହୋଇଥାଏ । କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଳ୍ପର ନାୟକ ମଧ୍ୟରେ ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ଓ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ଚେତନାର ସଂଘାତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଗୋଟିଏ ପଟେ ଜୀବନର ଆକର୍ଷଣ ଅନ୍ୟପଟେ ବିଦ୍ରୋହ ସଂଗ୍ରାମ ଚରିତ୍ରକୁ ମୁହ୍ୟମାନ କରିଦେଇଥାଏ । ବିପ୍ଳବର ପ୍ରେମ ବା ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ ଏହା ହିଁ ଗଳ୍ପଟିର ବିରୋଧାଭାସ ତିଆରି କରେ । ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଲେଷଣର ଅନ୍ୟତମ ସଫଳ ରୂପାୟନ “ସବୁଜ ପତ୍ର ଓ ଧୂସର ଗୋଲାପ” ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଉପନୀତ ହେବାପରେ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି କିପରି ଗଭୀର ହୋଇଉଠେ, ତାହା ଏହି ଗଳ୍ପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ବୟସର ଅପରାହ୍ଣରେ ଜୀବନକୁ, ବିଶେଷତଃ ପ୍ରେମକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେବା ଏକ ବିକୃତ ମାନସିକତା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ, ମାତ୍ର ପ୍ରୌଢ଼ ଜୀବନରେ ଏହି ଭଲପାଇବା ହିଁ ସଫଳତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଓ ଜୀବନକୁ ଜୀବନ୍ତ କରିଥାଏ । ଏହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଟିପି ଯୋସେପ୍, ମିସ୍ ଲରା, ମିସ୍ ଡ୍ରାଇଭର୍ ଆଦି ଚରିତ୍ର ନିଜର ଶରୀରକୁ ଭୁଲିଯାଇ ଜୀବନକୁ ଉପଭୋଗ କରିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରିନସେସ୍ କାବ୍ୟରେ ସୀମିତ ଆଲୋକରେ ନିଜ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ବିସର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ଜୀବନକୁ ଉପଭୋଗ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବୟସକୁ ଆଡେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଗାଳ୍ପିକ ଶରୀର ଓ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବ୍ୟବଧାନକୁ ଏଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପରିପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଲେଖକ ‘ନୀଳଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା’ ଗଳ୍ପରେ ଏହିପରି ଏକ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରି ଲେଖିଛନ୍ତି; “ଦେହର ଜାନ୍ତବ କ୍ଷୁଧା ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନର ପୂର୍ଣ୍ଣମୟ ଉପଲବ୍ଧି ଅଛି । ଦେହକୁ ଘୃଣା କର ନାହିଁ କଲ୍ୟାଣୀ, ଦେହକୁ ବାଦ୍‌ଦେଇ ପ୍ରେମର କଳ୍ପନା ଅସମ୍ଭବ ।” ‘ଜୀବନ ପ୍ରଭାତ’, ‘ଲବଣର ସ୍ୱାଦ’ ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ଲେଖକ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ନାରୀ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଚିତ୍ରଣ କରିବାରେ କିଶୋରୀ ଚରଣ ଦାସ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର ହାସଲ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଭଙ୍ଗା ଖେଳନା, ଲକ୍ଷ ବିହଙ୍ଗ, ମଣିହରା, ଭିନ୍ନ ପାଉଁଶ, ଠାକୁର ଘର, ଶୀତ ଲହରୀ

ଆଦି ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ସ୍ଥାନିତ ଅଧିକାଂଶ ଗଳ୍ପରେ ନାରୀ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ସେ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଉଭୟ ଗୃହିଣୀ ଓ କର୍ମଜୀବୀ ମହିଳାମାନଙ୍କ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ମନଭିତରେ ରହିଥିବା ବଡ଼ଲୋକି, ନିଃସଙ୍ଗତା, ଯୌନାବେଗ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆକର୍ଷଣ କିପରି ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାକୁ ବହୁ ବିଭାଜିତ କରେ ତାହାକୁ କିଶୋର ଚରଣ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । କେବଳ ନାରୀ ନୁହେଁ, ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଚିତ୍ର ମଧ ସେ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ସମାଜର ଉଚ୍ଚବର୍ଗ ଓ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ବର୍ଗର ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ଚିତ୍ରଶାଳା ହେଉଛି କିଶୋରୀ ଚରଣଙ୍କ ଗଳ୍ପଜଗତ । ପଦସ୍ଥ ଅଫିସର, ବ୍ୟବସାୟ, ରାଜନେତା ଆଦି ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପର ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଦିଗ । ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ବିଫଳତା, ଚାକିରି ଜୀବନର ବ୍ୟସ୍ତତା ଓ ନାରୀ ମନରେ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ପ୍ରତି ଦୁର୍ବଳତା ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗଳ୍ପ ରଚନାର ପ୍ରମୁଖ କାହାଣୀ ହୋଇଛି । କିଶୋରୀ ଚରଣ ଏହି ଚେତନାକୁ ନେଇ ଭଙ୍ଗା ଖେଳନା, ଗୋଟିଏ ଲାଲ୍ ସନ୍ଧ୍ୟା, କୁଆପଥର, ଲକ୍ଷ ବିହଙ୍ଗ, ବଡ଼ ଅପା, ଜାଳେଣୀ, ବନ ମୟୂର, ଲେଉଟାଣୀ, କୁମାରୀ ଆଦି ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଭଙ୍ଗା ଖେଳନା ଓ ଲକ୍ଷ ବିହଙ୍ଗରେ ଗୃହିଣୀ, ବନ ମୟୂରରେ ଡାକ୍ତରାଣୀ ଓ ଶାଶ୍ୱତୀ ଗଳ୍ପରେ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ଅର୍ଥନୀତିରେ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର କରି ଜବାହାରଲାଲ ନେହେରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପିକାଙ୍କୁ ସେ ନାୟିକା ଭାବରେ ଚିତ୍ରିତ କରି ତାଙ୍କର ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ପୁରୁଷ ଚରିତ୍ର ଚୟନରେ ମଧ୍ୟ କିଶୋର ଚରଣ ସର୍ବଦା ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଘର ବାହୁଡ଼ା ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ସ୍ଥାନିତ 'ଆମରି ଭିତରୁ ଜଣେ' ଗଳ୍ପରେ ଜଣେ ପ୍ରବାସୀ ଭାରତୀୟ, 'ଗୋଟିଏ ବାହାଘରର କଥା' ଗଳ୍ପରେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ସରକାରୀ ଅଫିସର ବୀରେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର ଏବଂ ତାଙ୍କ ବିଦେଶୀ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ପୁତ୍ର ଶଶାଙ୍କ ମହାପାତ୍ର, 'ଦୁଃଖର ସାଥୀ' ଗଳ୍ପରେ ଆଡ଼ଭୋକେଟ୍ ମିଷ୍ଟର ରାଓ, 'ଗୋଟିଏ ଲାଲ୍ ସଂନ୍ଧ୍ୟା' ଗଳ୍ପର ନାୟକ ମିଷ୍ଟର ଦତ୍ତ ଜଣେ ଶିଳ୍ପପତିଙ୍କ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱକୁ ନେଇ ଗଳ୍ପର କାନ୍‌ଭାସ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି । ଏ ସମସ୍ତ ଚରିତ୍ର ପ୍ରଚଳିତ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧରେ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱାଧୀନତା, ସାମାଜିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଭାରତୀୟ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ମଧ୍ୟରେ କିପରି ବିଡମ୍ବିତ ତାହାରି ଚିତ୍ର ଏ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଖ୍ୟାପନ କରିଥାନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର ସ୍ୱପ୍ନ କିପରି ସାମାଜିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼େ, ଆଧୁନିକ ମଣିଷଟିଏ କିପରି ଇଚ୍ଛା ମୁତାବକ ଜୀବନ ଜୀଇଁ ପାରେନାହିଁ, ତାହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କିଶୋର ଚରଣଙ୍କ ଗଳ୍ପଜଗତ ।

ଅଖିଳ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡା, ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ, ବାମାଚରଣ ମିତ୍ର, ରାଜକିଶୋର ରାୟ, ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ, ମନୋଜ ଦାସ, ରବି ପଟ୍ଟନାୟକ, ବସନ୍ତ କୁମାର ପଟ୍ଟନାୟକ, ବୀଣାପାଣି ମହାନ୍ତି, ପ୍ରତିଭା ରାୟ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରଥ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ବେହେରା ଓ ବସନ୍ତ କୁମାର ଶତପଥୀ ଆଦି ବହୁ ଗାଳ୍ପିକ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରି ଏହି ଧାରାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ଅଖିଳ ମୋହନଙ୍କ ସିଦ୍ଧାର୍ଥର ଉପକଥା, ଡିମିରି ଫୁଲ, ଚନ୍ଦ୍ରର ଅଭିଶାପ ଆଦି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଅସହାୟତା ମାର୍ମିକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ 'ଘାସ' ଗଳ୍ପରେ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଚିତ୍ର ଅତି ସଫଳ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁଙ୍କ 'ସୁମିତ୍ରାର ହସ' ଗଳ୍ପଟି ବୁଦ୍ଧଜୀବୀ ଯୁବତୀର ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଚିତ୍ର ଅତି ମାର୍ମିକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ସୁନନ୍ଦାର ଲୁହ ସେହିପରି ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଏକ ସଫଳ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗଳ୍ପ । ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରିବାର ବୃକ୍ଷ, ଅଂଶୁଘାତ ଓ ବୟଫ୍ରେଣ୍ଡ ଆଦି

ଗଳ୍ପ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରା ଓ ଧର୍ମୀୟ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗଳ୍ପ। ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପୃଥିବୀରେ ମନୁଷ୍ୟର ମାନସିକ ସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ଉଭୟ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି। ଗ୍ରାମୀଣ ଓ ସହର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ପରିବେଶ ଏବଂ ଘଟଣା ଅନୁଯାୟୀ କିପରି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ତାହାର ଚିତ୍ର ଏହି ଲେଖକ ଦ୍ୱୟଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ବୀଣାପାଣି ମହାନ୍ତି ତଟିନୀର ତୃଷ୍ଣା, ଅନ୍ଧକାରର ଛାଇ, ମଧ୍ୟାନ୍ତର, ଅଭିନେତ୍ରୀ, ପାଚେରୀ ସେପଟେ ନଈ ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ନାରୀ ଜୀବନର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି। ମନୋଜ ଦାସ ବ୍ୟକ୍ତି ମନର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଗଳ୍ପ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଆଧାରିତ। ବିଭିନ୍ନ ବୟସ ଓ ସାମାଜିକ ସ୍ତରରୁ ଚରିତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରି ତାହାର ମାନସିକ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଫଳ। ଆରଣ୍ୟକ ଚତୁର୍ଥ ବନ୍ଧୁ, ମେସିନ୍ ଗନ୍, ଶୃଗାଳ, ଶେଷ ବସନ୍ତର ଚିଠି, କିମ୍ବଦନ୍ତୀର ଉପସଂହାର ଆଦି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ମନୋଜଙ୍କ ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ କଳା ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ଉପନୀତ ହୋଇଛି। ଏହି ଯଶସ୍ୱୀ କଳାକାର ମନଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଫଳ ହୋଇ ପାଠକମାନଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା ଭାଜନ ହୋଇଛନ୍ତି।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ମହାନଗରୀର ରାତ୍ରୀ, ଭାଗାବଣ୍ଡ, ସବୁଜ ପତ୍ର ଓ ଧୂସର ଗୋଲାପ, ନୀଳ ଜ୍ୟୋସ୍ନା, କାଠଘୋଡ଼ା ଓ କାଲକାଟା ପ୍ରଭୃତି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥିତିବାଦୀ ଚେତନାର ଅନ୍ୟତମ ସଫଳ ପରିପ୍ରକାଶ। ଏହି ଗଳ୍ପର ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଛନ୍ତି। ସମାଜର ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱାଧୀନତା କିପରି ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଛି ତାହାକୁ ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭାବରେ ଗାଳ୍ପିକ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି। ସମଗ୍ର ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ସର୍ବଦା ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି। ଏଣୁ 'ଗୋଟିଏ ଘୋଡାର ମୃତ୍ୟୁ' ଗଳ୍ପରେ ସେ କହିଛନ୍ତି: "ଆଃ ଇତିହାସରେ ସତେ କେତେ ବ୍ୟର୍ଥ ବିଡମ୍ବିତ ସେମାନେ। ସେଇ ବୁଦ୍ଧ, ଯିଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ଚୈତନ୍ୟ ଓ ଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରଭୃତି ଅବତାର ଦଳ। .... ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାଣରେ କାହିଁକି ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ତରଣରେ ପାଦଚିହ୍ନର ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଧର୍ମ ବର୍ବରତା ଆଡ଼େ ଆଜି ଇତିହାସର ଲେଉଟାଣି ବାଟରେ ସେମାନେ ସତେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅନାବଶ୍ୟକ ବିସ୍ମୃତ ମାଇଲ ସ୍ତମ୍ଭ।" ପରମ୍ପରା, ଐତିହ୍ୟ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ଏପରିକି ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ସମସାମୟିକ ଜୀବନରେ କିପରି ପ୍ରସଙ୍ଗହୀନ, ତାହା ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥାଏ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସ୍ଥିତିବାଦୀ ଗଳ୍ପ।

ଅଖିଳମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ 'ସୁକାନ୍ତ ମହାନ୍ତି', 'କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ', 'ଅନ୍ଧଗଳି', 'ଅକାଳବୋଧନ' ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ସ୍ଥିତିବାଦୀ ଚେତନା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥିବା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ। ସୁକାନ୍ତ ମହାନ୍ତି ଗଳ୍ପର ସୁକାନ୍ତ ଏବଂ କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗଳ୍ପର ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ପାରମ୍ପରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଭିତ୍ତିକ ଜୀବନଯାପନରେ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ। ମନର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ଜୀବନ ଜୀଇଁବାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି। ଜନଗହଳି ରାସ୍ତାରେ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନଯାପନ କରନ୍ତି। ସମାଜଚ୍ୟୁତ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାରେ ତଲ୍ଲୀନ ହୋଇ ଏମାନେ ଜୀବନ ଜୀଇଁବାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି। ଅକାଳବୋଧନ ଗଳ୍ପରେ ଅଖିଳମୋହନ ପାରମ୍ପରିକ ଜୀବନଯାପନ ଶୈଳୀକୁ ତୀର୍ଯ୍ୟକ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି। ଦୁଇଟି ତରୁଣୀଙ୍କ ଜୀବନରେ ଆସିଥିବା କରୁଣ ପରିସ୍ଥିତି ନାୟକ ବିଜୟ ଦାଶଙ୍କୁ ଭାବାନ୍ତର କରିପକାଏ। ଗୋଟିଏ ପରିଚୟ ହୀନ ଜୀବନ ଜୀଇଁବାରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖେ ଗଳ୍ପ ନାୟକ। ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଉଭୟ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଚରିତ୍ର ସାମାଜିକ ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ ଜୀବନ ଜୀଇଁବାରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖନ୍ତି।

କିଶୋର ଚରଣ ଦାସଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡିକରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିତିବାଦୀ ଦର୍ଶନ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥିବା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ଗମନ, କେବଳ କୁକୁର, ବିଧର୍ମୀ, ଗୋଟିଏ ଲାଲ୍ ସନ୍ଧ୍ୟା, ତ୍ରୟୋବିଂଶ ମୃତ୍ୟୁ ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ଈଶ୍ୱର ଅବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ କାମନାର ବିକାଶ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ଗୋଟିଏ ଲାଲ୍ ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଳ୍ପରେ ଗାଳ୍ପିକ ଲେଖିଛନ୍ତି- "ଭଗବାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ।" ତ୍ରୟୋବିଂଶ ମୃତ୍ୟୁ ଗଳ୍ପରେ ଲେଖିଛନ୍ତି- "ଜୀବନ ଯେତିକି ଆବଶ୍ୟକ, ମୃତ୍ୟୁ ବି ସେତିକି ଆବଶ୍ୟକ। ତାକୁ ଛିଗୁଲେଇଲେ ମଜା।" ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାର ରୂପାୟନ କରିବାକୁ ଯାଇ ତାହାର ହତାଶା, ସଙ୍କଟ, ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ଅସହାୟତାର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବା ସମୟରେ ଚରିତ୍ରର ଅନ୍ତଃଚେତନା ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇଉଠେ। ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କଲାବେଳେ ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ହୋଇଉଠନ୍ତି ସ୍ଥିତିବାଦୀ। କିଶୋର ଚରଣ ଦାସଙ୍କ ପରି ରବି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଅନ୍ଧଗଳିର ଅନ୍ଧକାର, ଅସାମାଜିକର ଡାଏରୀ ଓ ବହୁରୂପି ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ଥିତିବାଦୀ ଚେତନା ଅତି ସଫଳ ଭାବରେ ରୂପାୟିତ ହୋଇଛି। ଅନ୍ଧଗଳିର ଅନ୍ଧକାର ଗଳ୍ପରେ ସେ ପରମ୍ପରା ଓ ଐତିହ୍ୟକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିଦେଇ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। 'ବଣା ବାଟୋଇର ଚମ୍ପୁ' ଗଳ୍ପର ନାୟକ ତୁଷାର ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜୀବନ ତାକୁ ବେପରୁଆ ମଣିଷଟିଏ ତିଆରି କରିଛି। ରବି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଗଳ୍ପରେ "ମୁଁ" ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ। ଏଣୁ 'ବିଶର ମହାନ୍ତି' ଗଳ୍ପରେ ସେ ଲେଖନ୍ତି "ହଁ ସତ୍ୟ ଅଛି।" ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ। ସେ ଜଗନ୍ନାଥ କାଠଗଣ୍ଡି ଭିତରେ ନାହିଁ, ମନ୍ଦିରରେ ନାହିଁ, ମସ୍‌ଜିଦ୍‌ରେ ନାହିଁ, ଗୀର୍ଜାରେ ନାହିଁ, ବୌଦ୍ଧ ବିହାରରେ ନାହିଁ। ସେ ରହିଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ। ସେଇ ଅଗଣିତ ବିଶ୍ୱାସର ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରାଣ ସଞ୍ଜିବନୀ ମନ୍ତ୍ରରେ ଜୀବନ୍ୟାସ ପାଇ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି ମହାନ ଦେବତାଙ୍କୁ। ଧର୍ମ, ପରମ୍ପରା, ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱାସକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ମଣିଷର ଅନ୍ତଃଚେତନାର ବିକାଶ ହିଁ ସ୍ଥିତିବାଦର ମୌଳ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଯାହା ରବି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା, ତରୁଣକାନ୍ତି ମିଶ୍ର, ଯଶୋଧାରା ମିଶ୍ର, ସତ୍ୟ ମିଶ୍ର, ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତି, ଗିରି ଦଣ୍ଡସେନା, ସରୋଜିନୀ ସାହୁ ଓ କହ୍ନେଇଲାଲ ଦାସଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଏହି ସ୍ଥିତିବାଦୀ ଚେତନା ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତି ଲାଭ କରିଛି। ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରାଙ୍କ ବଞ୍ଚି ରହିବା, ଅବଶିଷ୍ଟ ଆୟୁଷ, ତରୁଣକାନ୍ତି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଅବରୋହ, ବୀତଂସ, ଯଶୋଧାରା ମିଶ୍ରଙ୍କ ଜହ୍ନରାତି, ରେଖାଚିତ୍ର, ସତ୍ୟ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଏକାକୀ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ, ଦକ୍ଷିଣ ଦୁଆରି ଘର, ଦିପହର ଦେଖିନଥିବା ଲୋକଟିଏ, ମେଫିଷ୍ଟୋଫେଲିସର ପୃଥିବୀ, ଗିରି ଦଣ୍ଡସେନାଙ୍କ କାଳସୂତ୍ର, ସରୋଜିନୀ ସାହୁଙ୍କ ନିଜ ଗହୀରରେ ନିଜେ, ତରଳି ଯାଉଥିବା ଦୁର୍ଗ ଓ ଚୌକାଠ ଆଦି ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ସ୍ଥାନିତ ଗଳ୍ପ ତଥା କହ୍ନେଇ ଲାଲ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଗଳ୍ପରେ ସ୍ଥିତିବାଦୀ ଚେତନା ସ୍ଫୁରିତ ହୋଇଛି। ଭାରତୀୟ ଓ ଓଡ଼ିଶୀୟ ପରିବେଶର ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟକ୍ତିଚେତନା ସମାଜ ଜୀବନର କିପରି ପରିପନ୍ଥୀ ହୋଇଥାଏ, ତାହାକୁ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ମାର୍ମିକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି।

ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦୁର୍ବାର, ଅରଣ୍ୟର ଚୂଳ, ଅଦିନ ବଉଳ, ସର୍ପଯାନ, ଚଳନ୍ତି ଠାକୁର ଆଦି ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ସ୍ଥାନିତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜିଜ୍ଞାସା ଓ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରାର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ପରିବର୍ତ୍ତିତ ସାମାଜିକ ଓ ଧାର୍ମିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟ୍ଟରେ ଗାଳ୍ପିକ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନ୍ୱେଷାକୁ ଯୁକ୍ତିବାଦୀ

ଚିନ୍ତନ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର 'ହୃଦ କୋଲପ' ଗଳ୍ପରେ ଗଳ୍ପ ନାୟକଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଛି ଜଣେ ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ ବିଶ୍ୱାସୀ ସନ୍ୟାସୀଙ୍କ ସହ । ଗଳ୍ପ ନାୟକ ଜଣେ ହେତୁବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମ ଓ ଦର୍ଶନ ପ୍ରତି ଅବିଶ୍ୱାସ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସନ୍ୟାସୀ ଜଣକ ତାଙ୍କ ପ୍ରାଜ୍ଞ ଚିନ୍ତନ ଓ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଦ୍ୱାରା ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ମହିମା ପ୍ରଖ୍ୟାପନ କରି ଗଳ୍ପ ନାୟକଙ୍କ ସଂଶୟକୁ ଦୂର କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେହିପରି "ଅରଣ୍ୟର ଚୂଳ" ତାଙ୍କର ଅତି ସଫଳ ଗଳ୍ପ । ଭାରତୀୟ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ରହସ୍ୟକୁ ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଅତିକଳ୍ପନା ବା ଫାଣ୍ଟାସିର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି, ଯାହା ତାଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ରୋମାଞ୍ଚରେ ଭରିଦେଇଥାଏ । ସହରରୁ ଦୂରରେ ଥିବା ପଲ୍ଲୀରେ କିପରି ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଜୀବନ୍ତ ହୋଇରହିଛି ତାହାର ଭାଷ୍ୟ ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ସେହିପରି 'ସର୍ପଯାନ' ଗଳ୍ପଟିରେ ଯାଦୁକରୀ ବାସ୍ତବତା ଶୈଳୀର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଭାରତୀୟ ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ରହିଥିବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅବବୋଧର ରହସ୍ୟ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଲୌକିକ ପରମ୍ପରା ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ପୁର୍ନବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ନବଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗଳ୍ପଦୃଷ୍ଟି । ପରମ୍ପରାରେ ରହିଥିବା ଅସଙ୍ଗତିକୁ ସେ ଚିହ୍ନଟ କରି ତାହାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ସର୍ପଯାନ ଗଳ୍ପରେ ସେ ଲେଖନ୍ତି: "ସାପ ପିଠିରେ ଗଲି ସେଇଠିକି ଯେଉଁଠିକି ତୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେ ଜାଗାରେ ଡର ଭୟ କିଛି ଅଛି ଦେଖିଲୁ ? ଭଗବାନଙ୍କ ରାଇଜରେ ଏମିତି ଜାଗା ଖଣ୍ଡେ ଅଛି ଏକଥା କେମିତି ଜଣା ନଥିଲାରେ ଭାଇ ଆମକୁ ।" ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଅତିକଳ୍ପନା ଓ ରହସ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଜୀବନ ଦର୍ଶନକୁ ଅତି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଶୈଳୀରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ ତାଙ୍କର ମନମଉଳ ଦୁହାଁଳ ଗାଇ, କପୋତ ପକ୍ଷୀ ଗୁରୁ ମୋର, ଗଜାଧିପତୟେ ନମଃ ଓ ଅଭିଶପ୍ତ ଗନ୍ଧର୍ବ ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକର ଅନେକ ଗଳ୍ପ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନାର ଉନ୍ମେଷ ଉପରେ ଆଧାରିତ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ ସାମାଜିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ସ୍ଥିତିବାଦୀ ଚେତନା ମାଧ୍ୟମରେ ଈଶ୍ୱର ଅବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିନ୍ତନରେ ସଙ୍କଟ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନ୍ୱେଷା ଉପରେ ଗଭୀର ଆସ୍ଥା ପ୍ରକଟ କରିଛନ୍ତି । ଭୌତିକ ପ୍ରଗତି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନାର ବିକାଶ ସାଧନାରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣୀ ସାହୁ ସମେତ ଅନ୍ୟ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜିଜ୍ଞାସାର ପୁର୍ନବିନ୍ୟାସ କିରବାରେ ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ । ଗାଳ୍ପିକ ମନମଉଳ ଦୁହାଁଳ ଗାଇ ଗଳ୍ପରେ ଜୀବନର ଅଳିକତା ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ସମୟରେ କପୋତ ପକ୍ଷୀ ଗୁରୁ ମୋର ଗଳ୍ପଟି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଭାଗବତରେ ଥିବା କପୋତ ପକ୍ଷୀ କାହାଣୀ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷିତ । ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ମିଳନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଅତି ମାନସିକ ଜଗତର ସୂକ୍ଷ୍ମ ରହସ୍ୟକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନର ଗଭୀର ରହସ୍ୟକୁ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଗଳ୍ପର କାହାଣୀ ଭାଗରେ ସେ ଏହି ଦର୍ଶନଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ପାଠକ ନିକଟରେ ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ମନୋଜ ଦାସ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଅଭ୍ୟନ୍ତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ଏହାର ରହସ୍ୟ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବାକୁ ଯାଇ ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର ତଥା ଲୋକକଥାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଅନେକ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କର ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର : ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ କଙ୍କଣଲୋଭୀ ପଥଚାରୀ, ମୁର୍ଖ ଭୃତ୍ୟ ଉପାଖ୍ୟାନ, ଆକାଶ କଇଁଚ ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର କାହାଣୀକୁ ସେ

ପୁର୍ନବିନ୍ୟାସ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ସମକାଳର ସାମାଜିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ଏ ଗଳ୍ପ କାହାଣୀଗୁଡିକୁ ନୂତନ ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରା ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଉଜ୍ଜୀବିତ କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି । ରୂପକ ଓ ଶ୍ଲେଷର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଅତି ମାର୍ମିକ ଓ ଭାବୋଦ୍ଦୀପକ ହୋଇପାରିଛି । 'ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ କଙ୍କଣଲୋଭୀ ପଥଚାରୀ' ଗଳ୍ପକୁ ସମକାଳ ସହ ଯୋଡି ମନୋଜ ଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି "ସେତେବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଆସିଲାଣି । କଙ୍କଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମ-ନୀଳାଭ ଦ୍ୟୁତି ବିକିରଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥାଏ । ତାକୁ ଅନାଇବାମାତ୍ରେ ମୋ ମନରେ ଆଶା ଓ ଆହ୍ଲାଦ ଭରିଯାଇଥାଏ । ବ୍ୟାଘ୍ରର ମଗଜ ମଣିଷ ଭଳି ତତ୍ପର ନୁହେଁ । ଯେଉଁ କଙ୍କଣ ମାୟାରେ ମୁଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟାରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେଲି, ମୋର ଏ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ କଙ୍କଣର କୌଣସି ଉପଯୋଗ ଯେ କରିପାରିବି ନାହିଁ, ସେତକ ଜ୍ଞାନୋଦୟ ହଠାତ୍ ନହୋଇ ହେଲା ଧୀରେ ଧୀରେ । ଯେତିକି ଯେତିକି ସେ ଜ୍ଞାନ ବଳବତ୍ତର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ମୋ ବ୍ୟାଘ୍ରହୃଦୟ ସେତିକି ମାତ୍ରାରେ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ହୃଦୟ ଭିତରର ରକ୍ତସ୍ରାବ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରଥ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ସଫଳ ଗାଳ୍ପିକ ଯିଏ ଭାରତୀୟ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରାକୁ ନେଇ ଅନକେ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଅଶ୍ୱାରୋହୀର ଗଳ୍ପ, ସମ୍ରାଟ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ, ଅନ୍ୟ ଏକ ସକାଳ, 'ଶିଖର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ' ଆଦି ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ସ୍ଥାନିତ ଅନେକ ଗଳ୍ପରେ ଗାଳ୍ପିକ ଅତି ମାନସ ସ୍ତରର ଚିନ୍ତାକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ସେ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ଅନ୍ତଃଶ୍ଚେତନ ଓ ଗଭୀର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ପ୍ରକଟ କରିଛନ୍ତି । ଏହାର ଉଦାହରଣ ଭାବରେ ତାଙ୍କର 'ବନ୍ୟାପରେ' ଗଳ୍ପଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟର କରାଳ ରୂପରେ ଗଳ୍ପ ନାୟକ ସାଖୀ ସାସମଲର ସବୁକିଛି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ହେଁ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଅଫୁରନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ ତାକୁ ସବୁ ସଂଗ୍ରାମରେ ସଫଳତା ଆଣିଦେଇଛି । ପ୍ରକୃତି ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ ଆବାହମାନକାଳରୁ ଚାଲିଆସିଥିବା ସଂଗ୍ରାମର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଗଳ୍ପଟି ରଚିତ ହୋଇ ମାନବବାଦର ଜୟଗାନ କରାଯାଇଛି ।

ଏତେପାଖରେ ସମୁଦ୍ର ଗଳ୍ପଟି ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗଳ୍ପ । ନାୟକ ଅବିନାଶ ସମୁଦ୍ରକୁ ଦେଖି ଜୀବନର ବିସ୍ତୃତିକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ସମୁଦ୍ରର ଢ଼େଉ, ଗର୍ଜନ, ପବନୀଳ ଜଳରାଶି ମଧ୍ୟରେ ଅବିନାଶଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୁଖୀ ହୋଇଛି । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଅତି ସଚେତନ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନାରେ ରହିଥିବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜିଜ୍ଞାସାକୁ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଚିତ୍ରିତ କରିଥାନ୍ତି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ 'ଅନେକ ବନ୍ୟା ପରେ' ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନର ମୁଖବନ୍ଧରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରି କହିଛନ୍ତି: ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ଶୂନ୍ୟଭୂମିରେ ପହଁରୁଥିଲାବେଳେ ସମୟ ସମୟରେ ଗୁଡିଏ ସଚେତନ ଆତ୍ମା ଶରୀର ଧାରଣ କରିବାକୁ କାମନା କରନ୍ତି । ରୁଚିବନ୍ତ ଗ୍ରାହକ ପୋଷାକ ବାଛିଲାପରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିବାର, ପରିବେଶ, ରୂପ ଓ ଗୁଣର ଅନୁକୂଳ ଆଧାର ଭିତରେ ସେମାନେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ବୋଲି ଯୋଗୀଜନମାନେ କହିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ଏହି ଲକ୍ଷ କୋଟି ନରନାରୀଙ୍କ ଭିତରେ ବିଚରଣ କରି ଆଧାର ଖୋଜନ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ ଅନେକ ତପସ୍ୟାରେ ଶୁଦ୍ଧସ୍ନାତ ହୋଇ ଦେବକୀ ବସୁଦେବମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆବାହନ କରୁଥାନ୍ତି । ମାନବୀୟ ସତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଭୂମାର ସମ୍ପର୍କକୁ ସର୍ବଦା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟିତଥାନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରଥ । ଭାରତୀୟ ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଏକ ନୂତନ ଶିଖରକୁ

ଉପନୀତ ହୋଇଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ଏହା ଏକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଧାରା । ବହୁ ଲେଖକଙ୍କ ଗଭୀର ଅନୁଭବରେ ପରିପ୍ରକାଶ ଏହି ଧାରା ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟକୁ କେବଳ ସମୃଦ୍ଧ କରିନାହିଁ, ପାଠକୀୟ ସ୍ୱୀକୃତି ମଧ୍ୟ ପାଇପାରିଛି ।

ସହରୀକରଣ ସାମାଜିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ଲକ୍ଷଣ ଭାବରେ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥାଏ । ସାମାଜିକ ବିକାଶ, ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତି, ଗମନାଗମନ ଓ ଯୋଗାଯୋଗର ବିକାଶ ଦ୍ୱାରା ଏହା ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥାଏ । ବସ୍ତୁତଃ ଅଣକୃଷି ଜୀବିକା ନିର୍ଭରଶୀଳ ଜନସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଏକତ୍ର ସହବସ୍ଥାନକୁ ସହରୀକରଣର ପ୍ରଥମ ଗୁଣ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ । ତେବେ ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନୀ ସହରୀକରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ମତ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଯାଇ କହିଥାନ୍ତି; ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଉତ୍ପାଦନକୁ ସହରବାସୀ ଉପଯୋଗ କରନ୍ତି ଏବଂ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀମାନେ ସହରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ସେବାକୁ ଉପଯୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ଏଣୁ ସହର ଏକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କେନ୍ଦ୍ରଭାବରେ ତାହାର ପାର୍ଶ୍ୱାଞ୍ଚଳକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ତେବେ ଏହି ସହରୀକରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଦୁଇଟି ଦିଗ ରହିଛି; ସକରାତ୍ମକ ଓ ନକରାତ୍ମକ । ସକରାତ୍ମକ ଦିଗ ଭାବରେ; ସହରୀକରଣ ଏକ ଜୀବନ୍ତ, ଅନ୍ତରୀଣ ସଙ୍ଗଠିତ ସାମାଜିକ ବିକାଶ ପ୍ରକ୍ରିୟା । (growth leads to an organically integrated from of development) ଏହାର ନକରାତ୍ମକ ଦିଗଟି ହେଲା; ଏହା ହୁଏତ ସାମାଜିକ ବିଭଙ୍ଗତା ସୃଷ୍ଟିକାରୀ କର୍କଟରୋଗ ହୋଇପାରେ । (it may degenarate into a cancerously alienated from of Mal-development)

ଓଡ଼ିଆ ଜନଜୀବନ ଓ ସହରୀକରଣ ଏବଂ ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଚିନ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ଏଇଠି ବ୍ୟବଧାନ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଉଠେ । ଗୋଟିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ଢାଞ୍ଚାଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣନ୍ତି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ । ଅଖିଳ ମୋହନଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର ସମର୍ଥନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସହରୀକରଣର ସମସ୍ତ ନକରାତ୍ମକ ଚିତ୍ର ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଓ ଅଖିଳଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ମହାନଗର ଜୀବନଯାପନ ଶୈଳୀ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶାସନ, ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚେତନାତଳେ ରହିଥିବା ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା, ଦେହବାଦୀ ଜୀବନ ଏବଂ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ର ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ; ସେହି ଚେତନାର ସଙ୍କ୍ରମଣ ଓ ସାମାଜିକ ବାସ୍ତବତା ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନରେ ଅଭାବଥିବା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପକୁ ମହାନଗରୀୟ ବାସ୍ତବତା ପ୍ରଦାନ ନିମିତ୍ତ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଓ ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ଓ ବିଶ୍ୱ ସହରକୁ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସମୟରେ ୟୁରୋପୀୟ ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନାକୁ ଭାରତୀୟ ଯୁବକ ବା ଓଡ଼ିଶାର ଯୁବକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ କରାଇଛନ୍ତି ଯାହା ଅବିଶ୍ୱସନୀୟ ମନେହୁଏ । 'ରୁଟି ଓ ଚନ୍ଦ୍ର' ଗଳ୍ପର ବିନୋଦ, ଲଳିତା, 'କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାର' ସଦାନନ୍ଦ, ମହାନଗରୀର ରାତ୍ରିର ମୁଁ, ଓଃ କାଲ୍‌କାଟାର ଗୁରୁ ଓ ଶୁଭେନ୍ଦୁ ଏବଂ 'ରାଜଧାନୀ' ଗଳ୍ପର ଶାନ୍ତା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ଯୁବକର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଚିହ୍ନି ହୁଏନା । ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଶ୍ରେଣୀ ବୈଷମ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନଙ୍କ ବିଡ଼ମ୍ବିତ ଭାଗ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି "ହାୟ ମାର୍କସ, ତମର ଇତିହାସର ଅର୍ଥନୈତିକ ସୂତ୍ର ମଣିଷକୁ କରିଛି ଘୁଷୁରୀ ଜୀବନ ଯାହାର ଖାଲି 'ରୋଟିକା ସବାଲ' । ମଣିଷର ଆଖିରେ ବଞ୍ଚିବାର ଏକମାତ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ୟ, ତମେ ଆଣି ଦେଇଚ ଖାଲି ପେଟଭରି ଗିଳିବା- ବା ମୁଁ କେତେଦିନ ହେଲା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖୁଛି, ତମେ କିପରି ପଳାୟନବାଦୀ ହୋଇଯାଇଛ । ଫ୍ରୟେଡ୍ ଏ ପଳାୟନବାଦକୁ କହନ୍ତି ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରବୃତ୍ତି - ବୌଦ୍ଧ ଦର୍ଶନର 'ଅଭିଦାମ' । ବିରାଟ ଶୂନ୍ୟତା ଦେହରେ ଏଇ ସତ୍ତା

ବିଲୋପରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଗୋଟାଏ ମାନସିକ ଦୁର୍ବଳତା, ଗୋଟାଏ ବୁର୍ଜୋୟା ବିଳାସ, ଗୋଟାଏ ଆଧାତ୍ମିକ ଜଡ଼ତା। ଏପରିକି ଫ୍ରୋମ୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ 'ସ୍ୱାଧୀନତାର ସନ୍ତ୍ରାସ'" (ରୁଚି ଓ ଚନ୍ଦ୍ର)। ସୁରେନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଧୀନତାର ସନ୍ତ୍ରାସକୁ ତାଙ୍କ କଥା ସଂରଚନାର ମୂଳମନ୍ତ୍ର କରି ସ୍ୱାଧୀନତାପର ଭାରତର ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱାଧୀନତାର ବିପନ୍ନତାର ଗାଥା ଗାନ କରିଛନ୍ତି। ଏଣୁ ଓଃ କାଲକାଟା ଗଳ୍ପରେ ଶୁଭେନ୍ଦୁର ମୃତ୍ୟୁଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସହରୀକରଣ କିପରି ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତାରିତ କରିଛି ତାହାର ଚିତ୍ର ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଭାବେ ପ୍ରଦାନ କରି ଲେଖନ୍ତି "ଲାସ୍‌ର ପକେଟରୁ ଏମ୍ପ୍ଲୟମେଣ୍ଟ ଏକ୍ସଚେଞ୍ଜର ଗୋଟାଏ ରକ୍ତଭିଜା କାର୍ଡ ବାହାରକୁ ଉଙ୍କି ମାରୁଥିଲା.... ଶୁଭେନ୍ଦୁ ଦାସ- ଏମ୍. ଏ ଗଣିତ-ବୟସ ବାଇସ ! ଗୁରୁ-ଗ୍ୟାଙ୍ଗର ଗୋଟାଏ କ୍ଲାସ ଏନିମୀ।" (ଓଃ !କାଲକାଟା)। ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବିପର୍ଯ୍ୟର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଶିଳ୍ପାୟନ ଓ ସହରୀକରଣ ଭାରତୀୟ ସାମନ୍ତବାଦକୁ କିପରି ପୁଞ୍ଜିବାଦରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରୁଛି, ତାହାର ଚିତ୍ର ରୂପାୟନ କରିଛନ୍ତି, ଆଉ ଆରପଟେ ବାହାରିଯାଉଛି ଅସୁମାରୀ ରୂପାଟଙ୍କା। ଚକ୍ ଚକ୍ ହୋଇ ଉଠୁଛି। ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ସେଇ ଟଙ୍କାଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟାଏ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦେଇ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଆସୁଛି ତାଙ୍କରି ଆଡକୁ ଆଉ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଛି ତାଙ୍କରି ପାଦତଳେ। ଟଙ୍କା-ଟଙ୍କା- ଆଉ ଟଙ୍କା। ଟଙ୍କାର ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପାହାଡ ତିଆରି ହୋଗଲାଣି ତାଙ୍କରି ସାମ୍ନାରେ। ତଥାପି ତାର ବିରାମ ନାହିଁ।" ସୁରେନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କରି ଗଳ୍ପରେ ସାମାଜିକ ଅସଂହତି ଓ ବିପର୍ଯ୍ୟୟକୁ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ସମୟରେ ଅଖିଳମୋହନ ରାଜତନ୍ତ୍ର ଓ ସାମନ୍ତବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କିପରି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଡକୁ ଅଗ୍ରସରହୋଇ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚେତନାର ପରିପନ୍ଥୀ ହୋଇଛି; ତାହାକୁ ରୂପାୟିତ କରିଛନ୍ତି। ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମନୋଜ ଦାସ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ଅସ୍ତ୍ରକରି କିପରି ସାମାଜିକ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଶୋଷଣ କରାଯାଉଛି ଏବଂ ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଶଠମାନଙ୍କ ନିକଟରେ କିପରି କ୍ଷମତା ଓ ଧନ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୋଇଯାଇଛି ତାହାର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭରତୀୟ ସମାଜରେ ସାମାଜିକ ପୁର୍ନଗଠନ ମାଧ୍ୟମରେ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦାନ ଉଦ୍ୟମ ଅସଫଳ ହେବାରେ କ୍ଷମତାସୀନ ପୁଞ୍ଜିପତି ଗୋଷ୍ଠୀ କିପରି ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି; ଏହାର ବିସ୍ତୃତ ଚିତ୍ର ମନୋଜ ଦାସ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। 'ଭାଇ' ଗଳ୍ପରେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଦେଶବ୍ୟାପୀ ରାଜନୀତିଠୁ ସମ୍ଭ୍ରମତା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା। ଏକ ଦିଗରେ ରାଜନୀତି ହେଲା କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତିର ମାର୍ଗମାତ୍ର। ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଜନସାଧାରଣ ସେ ଅବସ୍ଥାକୁ ସଜାଡ଼ିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସୁଯୋଗ ପାଇବାମାତ୍ରେ ରାଜନୀତି କଲାବାଲାଙ୍କୁ ଥଟ୍ଟା, ବିଦ୍ରୁପ, ଭିଡ଼ା ଓଟରା, କଲବଲ କରିବାର ଉଦ୍ଦାମ ଉଲ୍ଲାସ ଭିତରେ ଆପଣାର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମାପନ କଲେ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ତିନି ଦଶନ୍ଧି ଧରି ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ବେକାରୀ, ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଅବକ୍ଷୟ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ବହୁ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରାଯାଇ ସହରୀକରଣର ପ୍ରଭାବ ସମ୍ପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି। ସହରୀକରଣ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର, ଗମନାଗମନର ବିକାଶ, ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀର ଆବିର୍ଭାବ ଏବଂ ଶିଳ୍ପାୟନ ଓ କାରିଗରୀ କୌଶଳର ପ୍ରସାର ଦ୍ୱାରା ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ ହୁଏତ ବୃଦ୍ଧିପାଇଛି ମାତ୍ର ତାହା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର କରିପାରିନାହିଁ। ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମାଜରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଭୟଙ୍କର ଚିତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପକୁ ଅତି ମାର୍ମିକ ଓ ବସ୍ତୁବାଦୀ କରିପାରିଛି। ତରୁଣ କାନ୍ତି ମିଶ୍ରଙ୍କ "ରେବତୀ" ଠାରୁ ସଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ସ୍ୱାଧୀନତା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତୀ ଅଥବା ଗାୟତ୍ରୀ ସାରାଫଙ୍କ ଇଟାଭାଟିର ଶିଳ୍ପୀ ସହର-ପୁଞ୍ଜିବାଦ ମଧୁଚନ୍ଦ୍ରିକାର ବିରଳ ଦୃଶ୍ୟ। ତରୁଣକାନ୍ତି 'ରେବତୀ'କୁ ୭୮- ବି ସତୀନାଥ ଲେନ, କଲିକତାରେ ବାପା ସାମ୍ନାରେ ଛାତିର ଉଚ୍ଚତା ନେଇ

ବିକ୍ରୟ ମୂଲ୍ୟ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେଉଥିବାର ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା ସମୟରେ, ସ୍ୱାଧୀନତାର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତୀ ପାଳିତ ହେଉଥିଲେହେଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ପିତାଙ୍କୁ ମୁଠାଏ ଖାଦ୍ୟ ଦେବାକୁ ପିତାପ୍ରାଣ କନ୍ୟା ଯୌନକର୍ମୀ ହୋଇ ଉପାର୍ଜନ କରିବାର ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟରେ ସମାଜର ଅର୍ଥନୀତିକ ଢାଞ୍ଚ ଉପରେ ଏକ ବିରାଟ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ ଛିଡ଼ା କରାଯାଇଛି। ଗାୟତ୍ରୀ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାଦ ଆଗେଇଯାଇ; ମାଟିବି ବିକ୍ରୟ ହୋଇସାରିଥିବା ଏବଂ ମାଟିକୁ ଧରି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ଅସମ୍ଭବ- ଏହାର ରୂପକଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ଜଗତୀକରଣ ଓ ଉଦାର ଅର୍ଥନୀତି ପ୍ରେକ୍ଷାପଟ୍ଟରେ ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମୀଣ ସ୍ଥିତିକୁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି। ସହରୀକରଣ ଶୋଷଣର ଏକ ମାଧ୍ୟମ, ଅସଜଡ଼ା ଅର୍ଥନୀତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଅଧିକ ବିଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବାର ଏକ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗାଳ୍ପିକମାନେ ସହରୀକରଣକୁ ଏହିପରି ଉପଲବ୍ଧ କରିଛନ୍ତି।

୧.୮.୩ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ବିକାଶକ୍ରମ (୧୯୮୧ରୁ ସମକାଳ)

୧୯୮୦ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗଳ୍ପ ଲେଖକ ଓ ଲେଖିକାମାନଙ୍କ ସବୁଠାରୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଓ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗଟି ହେଲା- ନାରୀ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇ ଗଳ୍ପ ଲେଖିବା। ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଦୁଇ ଦଶନ୍ଧିରେ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ ପରିବାର, ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କାରର ରକ୍ଷଣଶୀଳତାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନିଜ ସୃଜନଶୀଳତାରେ ପୃଥିବୀକୁ କରିଛି ଅଧିକ ମହିମାବନ୍ତ। ସେ କେବଳ ଅର୍ଥନୀତିକ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳ ହୋଇନାହିଁ, ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଚେତନାରେ ପୁରୁଷକୁ ମଧ୍ୟ ପଛରେ ପକାଇଦେଇଛି। ଏହି ସମୟରେ ପୁରୁଷ ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଗଳ୍ପ ରାଜ୍ୟରେ ଅଧିକ ବସ୍ତୁବାଦୀ ହୋଇ ନିଜର ସୃଜନଶୀଳତା ନଷ୍ଟ କରିବା ସହ ଧନ, ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ କ୍ଷମତା ଆଗରେ ନିଜର ନୈତିକତାକୁ ମଧ୍ୟ ବିକ୍ରୟ କରିଛନ୍ତି। ବେଳେବେଳେ ସେମାନେ ଅସହାୟ ହୋଇ ନାରୀକୁ ଏକ ରକ୍ଷାକବଚ ଅଥବା ଶିଢ଼ି ଚଢ଼ିବାର ପାହାଚ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି। ଅଥଚ ନାରୀ ଚରିତ୍ରମାନେ ସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କ ପଙ୍ଗୁତ୍ୱ ବହନ କରିବା ନିମିତ୍ତ, ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପୋଷିବା ପାଇଁ ନିଜର ଜରାୟୁକୁ ମଧ୍ୟ ଭଡ଼ା ଦେଇପାରନ୍ତି। ପରିବାର ଭରଣ ପୋଷଣ ନିମିତ୍ତ ନାରୀ ଚରିତ୍ରମାନେ ନିଜ ଦେହ ବିକ୍ରୟ କରିବାର ଅନେକ ଚିତ୍ର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି। ଆବେଗ ପ୍ରବଣତାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନାରୀ ଚରିତ୍ରମାନେ ଯୁକ୍ତିଶୀଳ ଜୀବନଯାପନ କରିବାର ପଦ୍ଧତି ଏହି ସମୟର ଅନେକ ଗଳ୍ପରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଛି। ଏହି ବିଷୟ ନେଇ ଯେଉଁ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ରଚିତ ହୋଇଛି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି ତରୁଣକାନ୍ତି ମିଶ୍ରଙ୍କ 'ଅବରୋହ' (ଆକାଶ ସେତୁ), କମଳାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ 'ବେଶ୍ୟା- ଏକ ପ୍ରେମ କାହାଣୀ' (ଚୋର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ), ଯଶୋଧାରା ମିଶ୍ରଙ୍କ 'ରେଖାଚିତ୍ର' (ରେଖାଚିତ୍ର), ପ୍ରଦୋଷ ମିଶ୍ରଙ୍କ 'ଶୀତରାଣୀ' (ଶୀତରାଣୀ), ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ଦକ୍ଷିଣ ଦୁଆରୀ ଘର' (ଦକ୍ଷିଣ ଦୁଆରୀ ଘର), ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ସେଇ ଅନ୍ଧାରୀ କୋଣକୁ ଚାଲିଯା' (ଆ ସାକ୍ଷୀ ଦେ), ଶ୍ରୀନିବାସ ପଣ୍ଡାଙ୍କ 'ପିଲାସ ପେନୁ' (ମାତୁଥିବା ମଣିଷର ମାନଚିତ୍ର), ମନୋଜ କୁମାର ପଣ୍ଡାଙ୍କ 'ଇଗଲୁ ଭିତର ଦି ଦିନ' (ବର୍ଣ୍ଣ ବଗିଚା), ହେମନ୍ତ କୁମାର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ 'ନରାଧମଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ବାଜେ ଗପ' (ଝଙ୍କାର-ଏପ୍ରିଲ-୨୦୦୦), ହୃଷୀକେଶ ପଣ୍ଡା (ଭା.ପ୍ର.ସେ)ଙ୍କ 'ଜିନିଆଫୁଲ' 'ବନ୍ଦକବାଟ ଓ ଭଙ୍ଗାପିପେଟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ' (ବାହାରେ ଛିଡାହୋଇଥିବା ଲୋକ), ସରୋଜିନୀ ସାହୁଙ୍କ 'ଜହ୍ଲାଦ' (ଚୌକାଠ), ବିଷ୍ଣୁ ସାହୁଙ୍କ 'ପ୍ରେମିକା' (ଚଂପାବଣ), ପ୍ରକାଶ କୁମାର ପରିଡାଙ୍କ 'ମା' (ମାତୃଭୂମି), ସଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ 'ସ୍ୱାଧୀନତା : ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତୀ' (ଅପ୍ରିୟ ମଣିଷ ଏବଂ

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚରିତ୍ର), ପରେଶ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ 'ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟାନଦୀ' (ଛାୟାପୁରୁଷ), ଗୌରହରୀ ଦାସଙ୍କ 'ଉଧାର ମା' (ମାୟା), ଜୟନ୍ତୀ ରଥଙ୍କ 'ପରୀ ଆଙ୍ଗୁଠି' (ଝଙ୍କାର-ଜୁଲାଇ-୧୯୯୫), ସୁସ୍ମିତା ବାଗ୍‌ଚୀଙ୍କ 'ମାତୃ ଚରିତାମୃତ' (ଝଙ୍କାର-ଏପ୍ରିଲ୍-୧୯୯୮) ଓ ଦୀପ୍ତିରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ 'ବାବୁଲ ଗଛର ଛାଇ' (କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ)। ଏ ସମସ୍ତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ସମାଜରେ ନାରୀରେ ସ୍ଥିତି, ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଓ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତି ଯତ୍ନଶୀଳ ମନୋଭାବର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଛି। ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖକ ଲେଖିକା ବାସ୍ତବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନେଇ ସଂଭ୍ରମତାର ସହ ନାରୀ ଚରିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ରୂପାୟନ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଚିତ୍ର ରୂପାୟନ ପଶ୍ଚାତ୍‌ରେ ଭାରତୀୟ ନାରୀମାନଙ୍କ ଉଦାରତା, କଷ୍ଟ ସହିଷ୍ଣୁତା ଓ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗର ମହନୀୟ ଆଦର୍ଶ କଥାକାରମାନଙ୍କୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିଛି।

ଆଲୋଚ୍ୟ ସମୟରେ କିଛି ଗାଳ୍ପିକ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଯୌନବେଗ ଓ ରୋମାଣ୍ଟିକ ଭାବପ୍ରବଣତା ନେଇ ଗଳ୍ପ ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ। ଗଳ୍ପର ରଚନା କୌଶଳରେ ନୂତନତା ସୃଷ୍ଟିକରି, ଭାଷା ଓ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗରେ ଚମକପ୍ରଦ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ସୃଷ୍ଟିକରି କିଛି ଚମତ୍କାର ଗଳ୍ପ ଏମାନେ ଲେଖିଥିଲେ। ଯେଉଁମାନେ ଏପରି ଏକ ସ୍ରୋତ ନିର୍ମାଣ କରି ପାରିଥିଲେ ସେମାନେ ହେଲେ କମଳାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର, ଅଶୋକ ଚନ୍ଦନ, ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତି, ସତ୍ୟ ମିଶ୍ର, ସରୋଜିନୀ ସାହୁ, ଗିରି ଦଣ୍ଡସେନା ଓ ଶ୍ୟାମା ପ୍ରସାଦ ଚୌଧୁରୀ। ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ୟୁରୋପୀୟ ଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ବିଦେହର ସତ୍ତାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ନିମିତ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ।

ନାରୀ ଲେଖିକାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା "ନାରୀ ସମ୍ପର୍କରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଲ୍ଲେଖର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ। ସମସାମୟିକ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନରେ ରହିଥିବା ଫାଙ୍କ, ତାହାର ଗୋପନୀୟତା ଏବଂ ନାରୀ ମନର ଅଂଧାରୀ ବାସ୍ତବତାକୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ନାରୀ ଲେଖିକା ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଛନ୍ତି ଯଶୋଧାରା, ସରୋଜିନୀ ଏବଂ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରାଉତରାୟ।" ବାମବାଦୀ ଭାବଧାରା ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ପ୍ରଭାବିତ ନହୋଇ ନାରୀ ମନର ସଂଗୁପ୍ତ ଭାବନାକୁ "ଜହ୍ନରାତି" ଓ "ରେଖାଚିତ୍ର" ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ଯେପରି ଭାବରେ ଯଶୋଧାରା ପ୍ରକାଶିତ କରିଛନ୍ତି; ସେଥିରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଚେତନାର ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ। ସରୋଜିନୀ ସାହୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ 'ନିଜ ଗହୀରରେ ନିଜେ' ଓ 'ତରଳୀ ଯାଉଥିବା ଦୁର୍ଗ' ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ନାରୀର ବିରଳ ଅନୁଭବର ସାନ୍ଦ୍ର ଓ ଘନିଷ୍ଠ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି; ତାହା ପ୍ରାୟତଃ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ପୂର୍ବରୁ ପଢ଼ିବାକୁ ମିଳିନଥିଲା। ନାରୀ ଲେଖିକାମାନେ ନାରୀ ମନର ବାସ୍ତବତାକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଚିତ୍ରିତ କଲେ; ତାହା ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ଏକ ନୂତନ ଅଭ୍ୟୁଦୟ ସୃଷ୍ଟିକଲା। ଯଦିଓ ପ୍ରାଥମିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏହି ଗାଳ୍ପିକମାନେ ବାମବାଦୀ ଚେତନାଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ନହୋଇ ନାରୀ ହୃଦୟର ଅନୁଭବକୁ ଚିତ୍ରଣ କରିବାରେ ଯତ୍ନବାନ ଥିଲେ ମାତ୍ର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ଏହା ଏକ ବାମବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ରୂପେ ମୁଣ୍ଡଟେକି ଉଠିଲା। ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର କାହାଣୀକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ପୁରୁଷ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବସ୍ତୁବାଦୀ ସମାଜଦ୍ୱାରା ସମସାମୟିକ ନାରୀ ଚରିତ୍ରମାନେ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି। ଏଣୁ ଏହି ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତା ଓ ତାହାର ପରିଚିତକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି। ଅର୍ଥନୀତିକ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳତା ରହିଥିବାରୁ ପୁରୁଷ ଅଧୀନରେ ରହି ପାରିବାରିକ ବନ୍ଧନକୁ ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇନାହାନ୍ତି। ଏଣୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରାଉତରାୟଙ୍କ "ଦ୍ରୌପଦୀ" ଗଳ୍ପର ନାୟିକା ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ କହିଦିଏ ପ୍ରେମିକର ସନ୍ତାନକୁ ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କରିଥିବାର କାହାଣୀ। ସରୋଜିନୀଙ୍କ

"ରେପ୍" ଗଳ୍ପର ନାୟିକା ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ କହିଦିଏ ନିଜ ଅବଚେତନର କାହାଣୀ। "ରେଖାଚିତ୍ର" ଗଳ୍ପରେ ନାୟିକା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅବହେଳାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟ ଏକ ଯୁବକକୁ ଡାକି ନେଇଯାଏ ନିଜର ଷ୍ଟୁଡିଓ କୋଠରୀ ଭିତରକୁ। ଏହି ଗାଳ୍ପିକମାନେ ସଂସ୍କାରମୁକ୍ତ ହୋଇ ଅବଚେତନର ସଂଗୁପ୍ତ ଭାବନାକୁ ଯେପରି ସାହସିକତାର ସହ ପ୍ରକାଶ କଲେ ତାହା ପାଠକମାନଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିଲା। ଶ୍ଳୀଳ/ ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାବନାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଥାଇ ଅବଚେତନ ମନ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସଂଗୁପ୍ତ ଭାବନାର କମନୀୟ ଓ କଳାତ୍ମକ ପରିପ୍ରକାଶ ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠକପ୍ରିୟ କରିପାରିଥିଲା। ମୁକ୍ତିକାମୀ ନାରୀର ବ୍ୟାକୁଳତା ଏହି ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକରେ ମାର୍ମିକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଏହା କେବଳ ବାମବାଦୀ ଅଥବା ଦେହବାଦୀ ଚେତନା ମଧ୍ୟରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ନ ରହି, ନାରୀ ଜୀବନରେ ରହିଥିବା ସତ୍ୟର ସଂଧାନ ଦେବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ।

ଗୋଟିଏ ପଟେ ପ୍ରାଚୀନ ବୁନିଆଦିର ଅହମିକା ଏବଂ ଅନ୍ୟପଟେ ନୂତନ ପିଢ଼ୀର ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲିଥିବା ଅହଂ ଯୁଦ୍ଧ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନକୁ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ପଡ଼ିଆରେ ପରିଣତ କରିଦେଇଛି। ଏଣୁ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷିତ ପଦସ୍ଥ ଅଫିସର ଅବସର ପରେ ଗ୍ରାମରେ ରହିବାର ଯୋଜନା କରୁଥିଲେ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରିବେଶକୁ ସଂଶୋଧନ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପରାଜିତ ହୋଇ ସହରାଭିମୁଖୀ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି। ସେମାନେ ଉପଲବ୍ଧି କରିଛନ୍ତି ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନରେ ଆଉ ପୂର୍ବ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ନାହିଁ।ସହର ଅପେକ୍ଷା ଗ୍ରାମ ହୋଇଯାଇଛି ଅଧିକ ଅଶାନ୍ତ। ଏଣୁ ଆଜିର ଗାଳ୍ପିକ ଗ୍ରାମକୁ ଏକ ନିଷ୍ଟାଲଜିକ୍ ଆବେଗ ନେଇ ଦେଖେ। ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ସମ୍ପାଦନାରେ ପ୍ରକାଶିତ "ପିଲାଦିନ" ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ। ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଯୁବ-ଗାଳ୍ପିକମାନେ କଳ୍ପ-ଲୋକରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଗ୍ରାମପୋଡ଼ିର ଦୃଶ୍ୟ। ପୌଗଣ୍ଡ ଓ କୈଶୋରରେ ଭେଟିଥିବା ଗାଁକୁ ସେମାନେ ଆଉ ପାଇନାହାନ୍ତି ଯୌବନରେ। "ପିଲାଦିନ"ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଳ୍ପରେ ରହିଛି କୋପତୀ ବହୁନାର ବିଦଗ୍ଧ ପରିବେଶ।

ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ସମସାମୟିକ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କର ଏକ ବିସ୍ତୃତ ଚାରଣଭୂମି। କେବଳ ସହର ଜୀବନରେ ସଭ୍ୟ ଓ ସମାଜରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଗାଳ୍ପିକମାନେ ଉପଲବ୍ଧି କରିନାହାନ୍ତି, ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନରେ, ଗାଉଁଲି ପରିବେଶରେ ଅଶିକ୍ଷିତ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାର ତୀବ୍ର ଜ୍ୱାଳାକୁ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ଉପଲବ୍ଧି କରିଛନ୍ତି। ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପକୁ ୧୯୭୦ ବେଳକୁ ଯଦିଓ ୟୁରୋପୀୟ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ଏବଂ ବେଶ୍ କିଛି ଗାଳ୍ପିକ ଏହି ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାକୁ ନେଇ ଗଳ୍ପମାନ ରଚନା କରିଥିଲେ, ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଏବଂ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଭାରତୀୟ ସହର, ପାରିବାରିକ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନରେ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାର ବାସ୍ତବ ସ୍ୱରୂପକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି। ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନରେ ଏହି ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଉପଲବ୍ଧ। ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକଟିଏ ନିଜର ସମସ୍ତ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ଓ ଜ୍ଞାନ କୌଶଳକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ସାରିବା ପରେ ଯେତେବେଳେ ଚାକିରୀଟିଏ ପାଇପାରେନାହିଁ ଅଥଚ ତାଠାରୁ ନ୍ୟୁନ ପିଲାମାନେ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇପାରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେହି ଯୁବକଟି ନିଜର ଦୁଃଖ, ପିତା, ମାତା, ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରେଇ ରଖିବାକୁ ଯାଇ ବିଳମ୍ବିତ ରାତ୍ରିରେ ଘରକୁ ଫେରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ। ସେ ତାର ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନ ଓ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କ ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଏକୁଟିଆ ନିଃସଙ୍ଗ ମଣିଷଟିଏ ହୋଇଯାଏ। ସାମାଜିକ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାର ଆଉ ଏକ ଦୁର୍ଲଭ ଚିତ୍ର ସଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ "ସ୍ୱାଧୀନତା: ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତୀ" (ଅପ୍ରିୟ ମଣିଷ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚରିତ୍ର) ଗଳ୍ପରେ ଉପଲବ୍ଧି ହୋଇଥାଏ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଭାଗନେଇଥିବା ପତିତପାବନ ଶରଣ ସ୍ୱାଧୀନୋତ୍ତର ଭାରତର ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସହ ଖାପ ଖୁଆଇ ଚଳିନପାରି କିପରି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ ନିଜ ପରିବାର ଚଳାଇବା ନିମିତ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅସମର୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି, ତାହାର ଚିତ୍ର ଏ ଗଳ୍ପରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି। ଏପରିକି ନିଜର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା କମଳାକୁ ଅନୋନ୍ୟପାୟ ହୋଇ ପରିବାର ଚାଳନା ନିମିତ୍ତ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟକରାଯାଉଛି। ଏହି ପାରିବାରିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ପତିତପାବନ ଥିଲେ ସଚ୍ଚୋଟ ଗାନ୍ଧିବାଦୀ। ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ଦର୍ଶନ ଜୀବନଧାରଣ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କିପରି ଅଚଳ ହୋଇପଡ଼ିଛି ଏହାର ମାରାତ୍ମକ ଦୃଶ୍ୟ ଏ ଗଳ୍ପଟିରେ ରୂପାୟିତ ହୋଇଛି। କେବଳ ସଦାନନ୍ଦ କାହିଁକି, ସମସାମୟିକ ଅନେକ ଗାଳ୍ପିକ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ନେଇ ଅନେକ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରାମରାଜ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିବା ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନଭଙ୍ଗର କାହାଣୀ ହିଁ ଏହି ସମୟର ଗଳ୍ପ କାହାଣୀରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷିତ ହୋଇଛି।

ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାବୋଧ ନେଇ ନାରୀ ଲେଖିକାମାନେ ମଧ୍ୟ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ଗଳ୍ପ ଲେଖିଛନ୍ତି। ସ୍ୱାମୀର ଉଚ୍ଚାକାଂକ୍ଷା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ କିପରି ବାଧ୍ୟକରିଥାଏ, ତାହା ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଯଶୋଧାରା ମିଶ୍ରଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି। ବିଶେଷତଃ ତାଙ୍କ 'ରେଖାଚିତ୍ର' ଏହି ଚେତନାର ଏକ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ତରୀୟ ଗଳ୍ପ। ଗଳ୍ପର ନାୟିକା ସ୍ୱାମୀର ଉଚ୍ଚକାଂକ୍ଷାରେ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଏକ ଯୁବକ ସହ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର ମାର୍ମିକ କାହାଣୀ ଏ ଗଳ୍ପର ପ୍ରାଣବିନ୍ଦୁ। ସେହିପରି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରାଉତରାୟଙ୍କ 'ଦ୍ରୌପଦୀ' ଗଳ୍ପରେ ନାୟିକା ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ କହିଦେଇଛି ଜଣେ କବି ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସନ୍ତାନକୁ ନିଜ ଗର୍ଭରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିବାର କାହାଣୀ। ନାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ହୋଇଥିବା ଏ ସମସ୍ତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ବସ୍ତୁବାଦୀ ସମାଜ ଦ୍ୱାରା ନାରୀ ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି। ନିଜର ପ୍ରେମ, ନିଜର ଭଲ ପାଇବାକୁ ଏମାନେ ଏତେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାଆନ୍ତି ଯେ ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ଏମାନେ ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ମଣିଥାନ୍ତି। ପାରିବାରିକ ବନ୍ଧନ ଅଥବା ଆର୍ଥିକ ସମସ୍ୟା ଆଉ ନଥିବାରୁ, ନାରୀ ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଥିବା, ଗଳ୍ପର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରୁ ଜଣାପଡ଼ିଥାଏ। ନାରୀ ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ନାରୀର ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ପ୍ରମୁଖ ଭାବଧର୍ମ ହୋଇଛି।

ଗଳ୍ପକୁ ବହୁତଳ ବିସ୍ତାର କରି କାହାଣୀର ନାଟକୀୟ ମୋଡ଼ ପ୍ରୟୋଗରେ ଆଶାତୀତ ସଫଳତା ଲାଭକରି ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିବାରେ ଏ ସମୟର ଗାଳ୍ପିକମାନେ କେବଳ ସଫଳତା ଲାଭ କରିପାରିନାହାନ୍ତି, ବରଂ ଗଳ୍ପ ସଂରଚନା କୌଶଳରେ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ବହୁବିଧ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରି ସଫଳତା ଲାଭ କରି ପାରିଛନ୍ତି। ତରୁଣକାନ୍ତି ମିଶ୍ର କେବଳ ନିରୁତା କାହାଣୀଧର୍ମୀ ଗଳ୍ପ ଲେଖି ପାଠକ ହୃଦୟକୁ ବିଚଳିତ କରିପାରୁଛନ୍ତି। ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କାହାଣୀ ଓ କାହାଣୀର ନାଟକୀୟ ମୋଡ଼ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପକୁ ସର୍ବଦା ପାଠକପ୍ରିୟ କରାଇବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିଛି। ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏହି ଶୈଳୀରେ ଅନେକ ଗାଳ୍ପିକ ଗଳ୍ପ ଲେଖିବାକୁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ମଣୁଛନ୍ତି। ଯଦିଓ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ଗଳ୍ପ କଳାକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବର୍ଗୀକରଣର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧାଯାଇ ପାରେନା, ତଥାପି କାହାଣୀଧର୍ମୀ ଗଳ୍ପଲେଖି ଗଳ୍ପରେ ନାଟକୀୟ ମୋଡ଼ ପ୍ରଦାନକରି ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିପାରୁଥିବା ଗାଳ୍ପିକମାନେ ହେଲେ ସତ୍ୟ ମିଶ୍ର,

ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତି, ହୃଷୀକେଶ ପଣ୍ଡା (ଭା.ବେ.ସେ.) ହେମନ୍ତ କୁମାର ମହାପାତ୍ର, ସୀତେଶ ତ୍ରିପାଠୀ, ରବି ପଣ୍ଡା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦେବୀ, ଜୟନ୍ତୀ ରଥ, ଅଜୟ ସ୍ୱାଇଁ, ସଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀ, ସହଦେବ ସାହୁ, ପରେଶ କୁମାର ପଟ୍ଟନାୟକ, ସୁସ୍ମିତା ବାଗ୍‌ଚୀ, ଆଭାସ କୁମାର ବରାଳ, ଗୌରହରି ଦାସ, ଦୀପ୍ତିରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଅରବିନ୍ଦ ଦାସ, ଅରବିନ୍ଦ ରାୟ, ଭୀମ ପୃଷ୍ଟି, ପାରମିତା ଶତପଥୀ, କ୍ଷୀରୋଦ ଦାସ, ଦେବପ୍ରସାଦ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ। ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୂତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପକୁ ଗ୍ରହଣ କରି କାହାଣୀ ଭଣ୍ଡାରକୁ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିବାରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ। ସଂଗ୍ରାମଶୀଳ ମଣିଷର ଅର୍ନ୍ତବେଦନା ଓ ଅସହାୟତାର ବିଭିନ୍ନ ରୂପକଳ୍ପ ଏମାନଙ୍କ ଗଳ୍ପ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ। ତେବେ କୌଣସି ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷାକୁ ଆଧାରକରି ନାହାନ୍ତି। ଏମାନେ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ କାହାଣୀଟିର ଚମତ୍କାରପ୍ରଦ ବିସ୍ତାର କରି ନିଜ ବକ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ଅତି ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ପାଠକ ନିକଟରେ ଛାଡ଼ିଯାଇଥାନ୍ତି। ତେବେ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପକୁ କେବଳ ଆନନ୍ଦ ଦାନ ଅଥବା 'ଫୋଟୋଗ୍ରାଫିକ୍ ରିପ୍ରେଜେଣ୍ଟେସନ୍ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେମଧ୍ୟ ଭୂଲ ହେବ। ସମସାମୟିକ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଥବା ସମାଜବାଦୀ ବାସ୍ତବତା କାହାଣୀର ଆଧାରରେ ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପହଞ୍ଚିପାରିଥାଏ। ପାଠକ ନିଜସ୍ୱ ଅଭିଜ୍ଞତା, ଅନୁଭବ ଓ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ।

ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଗଳ୍ପ ଲିଖନର ଶୈଳୀକୁ ଅତି ସଫଳ ଭାବରେ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ପାରିଛନ୍ତି ଯଶୋଧାରା ମିଶ୍ର। ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ଚେତନା ପ୍ରବାହଧର୍ମୀ ଶୈଳୀରେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗଳ୍ପ ଲେଖିପାରିଛନ୍ତି ସେ। ସମସାମୟିକ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଅସହାୟତାର କାରଣ ଓ ତାର ମାନସିକ ସ୍ଥିତି ଅତି ମାର୍ମିକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ। ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ଶିଥିଳ ହୋଇପଡ଼ିବାର ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରହିଛି। କ୍ଲାନ୍ତିକର ବର୍ଣ୍ଣନା ଗଳ୍ପ କାହାଣୀର ଗତିବେଗକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଉତ୍କଣ୍ଠାହୀନ କରି ପକାଏ। ମାତ୍ର ଯଶୋଧାରା ଚରିତ୍ରର ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ସହ କାହାଣୀର ଗତିବେଗକୁ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରଖିବା ସହ ଗଳ୍ପକୁ ମଧ୍ୟ କରିପାରିଥାନ୍ତି ଉତ୍କଣ୍ଠାମୟ। ଏହାହିଁ ତାଙ୍କ ଶୈଳୀର ସଫଳତା। ଏହି ଶୈଳୀର ଆଧାରରେ ଯେଉଁମାନେ କିଛି କିଛି ଗଳ୍ପ ରଚନାକରି ସିଦ୍ଧି ହାସଲ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ହେଲେ କମଳାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର, ପ୍ରଦୋଷ ମିଶ୍ର, କବିତା ବାରିକ, ମନୋଜ ପୂଜାରୀ, ହିରଣ୍ମୟ ମିଶ୍ର ଓ ମୋନାଲିସା ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ। ପାରିବାରିକ, ସାମାଜିକ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ଅସ୍ମିତାକୁ ଖୋଜି ପାଇବା ନିମିତ୍ତ ଯେଉଁ ଅକପଟ ଆଗ୍ରହ, ଏହାର ଜୀବନ୍ତ ଚିତ୍ର ହିଁ ଏହି ଧରଣର ଗଳ୍ପକୁ ପାଠକ ପ୍ରିୟ କରାଇବାରେ ସଫଳ ହୋଇଛି।

ଏହି ସମୟରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତି ଥିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଭାବାନ। ଅତି କମ୍ ବୟସରୁ ସେ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରି କେବଳ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିନଥିଲେ, ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସଂରଚନା କୌଶଳକୁ ଏକ ନୂତନ ଦିଗନ୍ତ ପ୍ରଦାନ କଲେ। ଗଳ୍ପକୁ କାହାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ନଦେଇ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଶୈଳୀରେ ଗଳ୍ପର କାହାଣୀକୁ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ କଲେ ଜୀବନ ସହିତ। ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଗଳ୍ପରେ ବିଧିବଦ୍ଧ ଗଳ୍ପପ୍ଲଟ ନଥାଇ ଥିଲା କେବଳ ସଂଗ୍ରାମଶୀଳ ଚରିତ୍ରଟିର ଅନୁଭୂତିର ଉପସ୍ଥାପନା। ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପରେ ନଥିଲା ପରିଣତି, ନଥିଲା ନାଟକୀୟତା। ଥିଲା ଜୀବନର ବିସ୍ତୃତ ଚିତ୍ର। ଆକର୍ଷଣୀୟ ଓ ପ୍ରାଣବନ୍ତ। ଅଶୀ ଦଶନ୍ଧିର ଅନେକ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପ ରଚନା ଶୈଳୀ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ ଓ ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ପରିବହନକୁ ଆଦିବାସୀ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନର ପୁର୍ନବିନ୍ୟାସର ପ୍ରାଥମିକ କାରଣ ଭାବରେ ଅଧିକାଂଶ କଥାଶିଳ୍ପୀ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି। ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବା ବିପୁଳ ଖଣିଜ ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରାୟ ଆଦିବାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବାସ କରନ୍ତି। ଯେଉଁ ପାହାଡ଼କୁ ସେମାନେ ଦେବତା ଭାବରେ ପୂଜା କରୁଥିଲେ ସେହି ପାହାଡ଼ରୁ ପଥର, ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ଟ୍ରକ୍ ଏବଂ ଟ୍ରେନ୍ ବଗିରେ ରପ୍ତାନୀ ହେବା ଆଦିବାସୀ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଧାର୍ମିକ ଭାବନାକୁ ଆଘାତ କରିଛି। ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଧ୍ୱଂସ ପାଇଯାଇ ତା ସ୍ଥାନରେ ଏକ ନୂତନ ସଂସ୍କୃତି ଜନ୍ମ ନେଇଛି। ପ୍ରାୟତଃ ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି। ପ୍ରଥମ ଦଳଟି ଜନ୍ମମାଟି ସହ ଗଭୀର ଆବେଗଗତ ସମ୍ପର୍କ ଯୋଗୁଁ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନଥିବାରୁ ସେମାନେ ଅଧିକ ଗଭୀର ଜଙ୍ଗଲକୁ ଚାଲିଯାଇ ନୂତନ ବାସସ୍ଥଳୀ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି। ଏମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ବୟସ୍କ ଆଦିବାସୀ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଥିବା ଆଦିବାସୀ ଯୁବକ ଓ ଯୁବତୀମାନେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଅତି ସାଦରରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି। ଏହା ପଶ୍ଚାଦରେ ପ୍ରାୟତଃ ଦୁଇଟି ପ୍ରମୁଖ କାରଣ ରହିଛି। ପ୍ରଥମଟି ଆର୍ଥିକ ଲାଭ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ସଭ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ। ଆଦିବାସୀ ଯୁବକମାନେ କୁଲି ଓ ଯୁବତୀମାନେ ରେଜା ଭାବରେ ଖଣି, ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥା ଏବଂ ପରିବହନ କମ୍ପାନୀରେ କାମ କରି ସହରୀ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛନ୍ତି। ତେବେ ଅଧିକାଂଶ କଥାକାର ଏହାର ନକରାତ୍ମକ ଦିଗକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି। ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ, ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ ରପ୍ତାନୀ ଏବଂ ସହରୀକରଣ ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଗୁଣାତ୍ମକ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ହୋଇନାହିଁ। ମଦ୍ୟପାନ, ରଣବୋଝ, ବହୁନାରୀ ସମ୍ପର୍କ, ଦୁରାରୋଗ, ଯୌନବ୍ୟାଧି ଆଦିବାସୀ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତାକୁ ଅଧିକ ଦେବାଳିଆ ସ୍ତରକୁ ନେଇଯାଏ। ସେହିପରି ଯୁବତୀମାନେ ଅର୍ଥ ଲୋଭରେ ଦେହ ବ୍ୟବସାୟ କରି ବିଭିନ୍ନ ଯୌନରୋଗ ସଂକ୍ରମଣର ପରିବାହକ ହୋଇଥାଆନ୍ତି। ବହୁପୁରୁଷ ସଂସର୍ଗ ଅନେକ ସମୟରେ ନରହତ୍ୟାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ।

ଓଡ଼ିଆ କଥା ସାହିତ୍ୟରେ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପରେ ଯେଉଁ କଥାକାର ସର୍ବାଧିକ ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି; ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଡକ୍ଟର ହୃଷୀକେଶ ପଣ୍ଡା। ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡିକରେ ସରକାରୀ ଯୋଜନାର ବିଫଳତା, ସାହୁକାର ଓ ଶିଳ୍ପ ଉଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ, ସମସ୍ୟା ସମାଧାନରେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ / ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଉଦାସୀନତା ଏବଂ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ସଂସ୍କୃତି ଓ ବିଚାରଧାରାରେ ଚହୁଳ ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟ୍ ଏବଂ ହୃଷୀକେଶଙ୍କ ଗଳ୍ପ ପ୍ରାୟତଃ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ଗତି କରିଥାନ୍ତି। ଜଣେ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ସଚ୍ଚୋଟ ଶିଳ୍ପୀ ଭାବରେ ହୃଷୀକେଶ ରଚନା କରିଥିବା ରାଜପୁତ୍ର, ବାଘ, ସାହାବ ଦେବତା ଛଞ୍ଚାଣ, କୋରସ, ଛତିଶତମ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଦିବସରେ ଜାତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାନଫୁଲ ପରଜା ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଭିଭାଷଣର ମର୍ମାନୁବାଦ, ଅନାହାର କମିଶନଙ୍କ ଏକ ରିପୋର୍ଟ ଆଦି ଗଳ୍ପଗୁଡିକୁ ଏହାର ଉଦାହରଣ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ଖାନ୍ଦାନୀ', ଓ 'ସଭ୍ୟତାର ଗ୍ରାସ', ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ପିମ୍ପୁଡ଼ି', ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କରଙ୍କ 'ହିରୋ', ସାତକଡ଼ି ହୋତାଙ୍କ 'କିରିବୁରର କନ୍ୟା', ଉମା ଶଙ୍କର ପଣ୍ଡାଙ୍କ 'ଦାରିଙ୍ଗବାଡିର ଫୁଲମତୀ', ବାମାଚରଣ ମିତ୍ରଙ୍କ 'ଅପରାଧୀ', ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରାଙ୍କ 'ଶିକାର', ହୃଷିକେଶ ପଣ୍ଡାଙ୍କ 'ସାହାବ ଦେବତା', 'ରାଜପୁତ୍ର',

'ଛଞ୍ଚାଣ', 'କୋରସ', ଛତିଶମତ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଦିବସରେ ଜାତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାନଫୁଲ ପରଜା ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଭିଭାଷଣର ମର୍ମାନୁବାଦ, ଅନାହାର କମିଶନଙ୍କ ଏକ ରିପୋର୍ଟ୍ ସଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ 'ଯେଝାବାଟରେ ଯିଏ', ଭୀମ ପୃଷ୍ଟିଙ୍କ 'ଟାକୁଆ', 'ଲୋକଜୀବନ', ପାର୍ଟିର ପାର୍ଟି, ରଞ୍ଜନ ପ୍ରଧାନଙ୍କ 'ଡୁମା', ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁଙ୍ଗୁଣି: ଏଥରର କଭର ଷ୍ଟୋରି ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ଶିଳ୍ପାୟନ ଓ ସହରୀକରଣ କିପରି ଜନଜାତିଙ୍କ ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରିଦେଇଛି ଏହାର ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଏହି ଗଳ୍ପ ଗୁଡିକରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ।

ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଦଶନ୍ଧି ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ ଶୈଳୀ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା। ଉତ୍ତର- ଆଧୁନିକ ଶୈଳୀ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ। ନାରାୟଣ ପଣ୍ଡା, ମନୋଜ କୁମାର ପଣ୍ଡା, ଜ୍ୟୋତି ନନ୍ଦ ଏବଂ ହୃଷୀକେଶ ପଣ୍ଡା (ଭା.ପ୍ର.ସେ) ଯେଉଁ ଶୈଳୀ ଆଧାରିତ ଗଳ୍ପ ସଙ୍ଗଠନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି; ତାହା ଉତ୍ତର- ଆଧୁନିକ ଚେତନା ସହ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ହେଁ ବାସ୍ତବରେ ତାହା ଉତ୍ତର- ଆଧୁନିକ ଚେତନାର ପ୍ରଭାବ ଅପେକ୍ଷା ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ଅବରୋଧର ପରିପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର। ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ବହୁଳତା ବାସ୍ତବତା, ବିଭଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଓ ଅନ୍ୱେଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଏମାନେ ଯେଉଁ ବୃହତ୍ତର ସତ୍ୟରେ ଉପନୀତ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ଗଳ୍ପର ଫର୍ମ୍ ଅପେକ୍ଷା ଥିମ୍ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି। ଫର୍ମକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରି ଏକ ସୁନ୍ଦର ଛାଞ୍ଚରେ ଗଳ୍ପଟିଏ ଗଠନ କଲେ ତାହା ପାଠକକୁ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିବ, ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ଓ ବାସ୍ତବତାର ବହୁତଳ ବିସ୍ତାରକୁ ପାଠକ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିପାରିବନାହିଁ।

ସଭ୍ୟତାର କ୍ରୀତଦାସ ହୋଇ ଅର୍ଥହୀନ ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଅସାରତା ସମ୍ପର୍କରେ ମନୋଜ, ଜ୍ୟୋତି ଏବଂ ନାରାୟଣ ପଣ୍ଡା ଯେଉଁ ଗଳ୍ପ ସବୁ ରଚନା କରିଛନ୍ତି; ତାହା ସମସାମୟିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ଏକ ନୂତନ ଦିଗନ୍ତକୁ ଇଙ୍ଗିତ କରେ। ନାରାୟଣ ପଣ୍ଡାଙ୍କ "ମହାତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରୀ" ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନଟି ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନେକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ। ପାରମ୍ପରିକ ଗଳ୍ପଶୈଳୀ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଜୀବନର ସଂଶୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁ ମାର୍ମିକ ତଥ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଛି; ତାହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଲ୍ଲେଖର ସମ୍ମାନ ରଖେ। ମନୋଜ ପଣ୍ଡା ଜୀବନର ଅର୍ଥହୀନତା ଓ ଅସଙ୍ଗତିର କଥା ଗଳ୍ପର ଥିମ୍ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ ଓ ତାର ପ୍ରତିପାଦିତ ଅର୍ଥ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଆସ୍ଥା ହରାଇଥାନ୍ତି। ଗୋଟିଏ ଜୀବନର ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ଘଟିଯାଉଥିବା ଅସଂଖ୍ୟ ଘଟଣା ଓ ତାର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ସାଧାରଣ ଶବ୍ଦମାନେ ଯେ ଦେବାପାଇଁ ଅସମର୍ଥ ; ତାହାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ମନୋଜ ଗଳ୍ପ ଲେଖିଛନ୍ତି। ଜ୍ୟୋତି ମଧ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ କାହାଣୀରୁ ଗଳ୍ପକୁ ମୁକ୍ତକରି ବାହ୍ୟ ପୃଥିବୀ ସହ ବ୍ୟକ୍ତି ଚରିତ୍ରଟିର ସମ୍ପୃକ୍ତିକୁ ଏକ ଉଦ୍ଭଟ ଶୈଳୀରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି। ସର୍ବଦା ଦୈତ ଜୀବନ (ବାହ୍ୟ ଓ ଆନ୍ତଃ) ଯାପନ କରୁଥିବା ଚରିତ୍ରଟି ଅବଚେତନ ଜୀବନକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିବାରୁ ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କ ଓ କ୍ରିୟାକଳାପ ଯେପରି ଉଦ୍ଭଟ ହୋଇଯାଏ; ତାହା ହିଁ ଚିତ୍ରିତ୍ର କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଜ୍ୟୋତି। ସମସାମୟିକ ଜୀବନଯାପନ ଶୈଳୀ ଓ ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କରେ ରହିଥିବା ଅବିଶ୍ୱସ୍ତତା ପ୍ରତି ଗଳ୍ପ ଚରିତ୍ରଟି ବିମୁଖ ହୋଇ କୂଳୋକରେ ଖୋଜୁଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ସଫଳ ପୃଥିବୀଟିର ସନ୍ଧାନରେ ଥାଏ ସେ ନିମଜ୍ଜିତ।

ସମସାମୟିକ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଧ୍ୟେୟ ଆଧୁନିକ କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁର ସମ୍ପର୍କର ଆୟତନକୁ ବିସ୍ତୃତି ପ୍ରଦାନ କରିବା। ବ୍ୟକ୍ତି ନିଃସଙ୍ଗତାର ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଜି ସେହି ଅନ୍ଧକାର ଦିଗଟିକୁ ଆଲୋକିତ କରିବା। ବିଭଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତା, ସାମାଜିକ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା, ଯୌନମୁକ୍ତି, ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ପ୍ରବଣତା ଓ ଅତୀତ ଆମୁଖତାର ରୂପାୟନ ହୋଇଛି

ଆଜିର ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ପ୍ରମୁଖ ବିଷୟ। ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୀତିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ଅନ୍ତଃଚେତନାର ପ୍ରତିଲିପି ହିଁ ସମସାମୟିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ସ୍ୱର। ନବ ଉପନିବେଶବାଦର ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାଟି ଯେଉଁ ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଦ୍ୱାର ଦେଇ ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ ତାହାକୁ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଶୈଳୀରେ ରୂପାୟିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି। ଅଦୃଶ୍ୟ ସାମାଜିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ସଂଗ୍ରାମରେ ପୁରୁଷ ଅପେକ୍ଷା ନାରୀ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ରହିଥିବାରୁ ସମସାମୟିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ବାମବାଦୀ ଗଳ୍ପ ଏକ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି। ମୁକ୍ତିକାମୀ ନାରୀଟିକୁ ପାରିବାରିକ ଓ ଯୌନ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିଦେବା ନିମିତ୍ତ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ଯେଉଁ ବକ୍ତବ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ଭଣ୍ଡାରକୁ ଗତିଶୀଳ କରାଇଛି। ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ Taboo ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରାଯାଉଥିଲା ; ତାହା ଏବର ଗଳ୍ପ ଲେଖକ/ ଲେଖିକାମାନେ ମାନିବାକୁ ବାଧହୋଇନାହାନ୍ତି। ଏଣୁ ଯୌନାବେଗର ଅବିକଳ ରୂପାୟନ ଅପେକ୍ଷା ଏହାର କଳାତ୍ମକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି। ଏହି ଚେତନାଧର୍ମୀ ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ କାବ୍ୟିକ ବାକ୍ୟ ବିନ୍ୟାସ ଓ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ଭାବପ୍ରବଣତାର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ଦେହବାଦ ମଧ୍ୟରୁ ଗଳ୍ପଟିକୁ ମୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି। ଏହା ସହ ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ମାନବୀୟ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅବକ୍ଷୟକୁ ଗଳ୍ପର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ଗଳ୍ପର କାନ୍‌ଭାସ୍‌କୁ ପ୍ରସାରିତ କରାଯାଇଛି। ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରାଙ୍କ "ଅବଶିଷ୍ଟ ଆୟୁଷ", ତରୁଣକାନ୍ତ ମିଶ୍ରଙ୍କ "ଆକାଶ ସେତୁ", ଯଶୋଧାରାଙ୍କ "ରେଖାଚିତ୍ର", କମଳାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ "ଚୋର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ", ହୃଷୀକେଶ ପଣ୍ଡାଙ୍କ (ଭା.ପ୍ର.ସେ) ବୟସ୍କଙ୍କ ପାଇଁ ଶିଶୁକାହାଣୀ, ମନୋଜ ପଣ୍ଡାଙ୍କ "ହାଡ଼ ବଗିଚା", ସଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ "ନିଜ ନିଜ ନିୟମ", ବିଷ୍ଣୁ ସାହୁଙ୍କ "ଅସୁସ୍ଥ ପୃଥିବୀ", ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କ "ଅମୃତ ଲଗ୍ନ", ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କ "ପଞ୍ଜୁରୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ", ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ "ମାୟା", ଜୟନ୍ତୀ ରଥଙ୍କ "ଅସତ୍ୟ ବଳୟ", ସୁସ୍ମିତା ବାଗ୍‌ଚୀଙ୍କ "ଭିନ୍ନମୂଳ ଅନ୍ୟଦେଉ", ଦେବବ୍ରତ ମଦନରାୟଙ୍କ "ଜଳପରୀ" କ୍ଷୀରୋଦ ଦାସଙ୍କ "ମୂକ ରାଜଜେମା", ଦୀପ୍ତିରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ "ଶେଷ ଦଧୀଚି ମଲାପରେ", ରଶ୍ମୀ ରାଉତଙ୍କ "ଅନନ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ" ଆଦି ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ସ୍ଥାନିତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ କେବଳ ଏହି ଚେତନା ସଫଳ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇନାହିଁ; ଏହି ସଙ୍କଳନ ଗୁଡିକୁ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ନବୀନତମ ଚେତନାର ଗଳ୍ପଗ୍ରନ୍ଥ ଭାବରେ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯାଇପାରେ।

ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ଗଠନ କୌଶଳର ଆକର୍ଷଣୀୟ ଦିଗଟି ହେଉଛି; ଗଳ୍ପକୁ କାହାଣୀର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା। ଗଳ୍ପ ଲେଖକ/ ଲେଖିକାମାନେ ବାସ୍ତବତାର ବହୁତଳ ବିସ୍ତାରକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ନିମିତ୍ତ କାହାଣୀର କ୍ରମବିନ୍ୟାସ ଓ ଗତିଶୀଳତାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉନାହାନ୍ତି। ସାମାଜିକ ସଙ୍କଟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍କଟକୁ ରୂପାୟନ କରିବାର ଯେଉଁ ଗମ୍ଭୀର ଦାୟିତ୍ୱ ସେ ବହନ କରୁଛି ; ତାକୁ ବିଶ୍ୱସ୍ତତାର ସହ ପାଠକ ନିକଟକୁ ପହଞ୍ଚାଇଲା ବେଳକୁ ତାହା ହୁଏତ ଏକ ଆକର୍ଷଣୀୟ କାହାଣୀ ହୋଇ ରହିପାରୁନାହିଁ। ଗଳ୍ପଟି ଭାବାତ୍ମକ ଅଥବା ସମସ୍ୟାମୂଳକ ହୋଇଯାଇଥିବାରୁ ତାହାର କଳାତ୍ମକ ପରିପାଟୀ ଗୌଣ ହୋଇଯାଇଥାଏ। ଏଣୁ ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ପ୍ରାୟତଃ ଅଣପାରମ୍ପରିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ହୋଇଯାଇଥାଏ। ତେବେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟରେ ଯେଉଁମାନେ କାହାଣୀଧର୍ମୀ ଗଳ୍ପ ଲେଖିଛନ୍ତି ଅଥବା କାବ୍ୟିକ ବାକ୍ୟ ବିନ୍ୟାସରେ ପାଠକକୁ ଆକର୍ଷିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି; ସେମାନେ ସେହି ଚାତୁରୀରେ

ସଫଳ ହୋଇ ପାଠକଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିନାହାନ୍ତି । ଗଳ୍ପକୁ ଜୀବନର ସମତାଳରେ ଗତିଶୀଳ କରାଇ ଜୀବନର ଘନିଷ୍ଠ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଦୃଶ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନରେ ଯେଉଁମାନେ ଯତ୍ନବାନ ହୋଇଛନ୍ତି; ସେହିମାନଙ୍କ ଗଳ୍ପ ହିଁ ପାଠକକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ଏହି ସାଧନାରେ ଯୁବ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ପ୍ରବୀଣମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସଫଳତା ସେମାନେ ବହୁ ବିଚିତ୍ର ଭାବରେ ଭେଟିଛନ୍ତି ଅଥବା ବିଚିତ୍ର ଜୀବନକୁ ଭେଟିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଏଣୁ ଗଳ୍ପର ଭାଷା, ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ, ଗଠନ କୌଶଳ, ଚରିତ୍ର ଚୟନରେ ଆସିଛି ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଏଇ ସମୟରେ ଶଗଡ଼ ଗୁଳାରୁ ମୁକୁଳି ଆସିଛି ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ । ଗାଳ୍ପିକମାନେ ବେଶ୍ୟା, ଚୋର, କିନ୍ନର ଆଦି ଅଣନାୟକ ଓ ପ୍ରତିନାୟକମାନଙ୍କୁ ଗଳ୍ପରେ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ନୈତିକତା ଅପେକ୍ଷା ବାସ୍ତବତା ହୋଇଛି ଏମାନଙ୍କ ଧ୍ୟେୟ ।

ଏହି ନୂତନ ପ୍ରଜାତିର ଗାଳ୍ପିକ ଓ ଗାଳ୍ପିକାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଛନ୍ତି ପାରମିତା ଶତପଥୀ, କ୍ଷୀରୋଦ ଦାସ, ଭୀମ ପୃଷ୍ଟି, ଅନୀଲ କୁମାର ଦାସ, ମାୟାଧର ସାହୁ, ହିରଣ୍ମୟୀ ମିଶ୍ର, ଅନିଲ କୁମାର ପାଢ଼ୀ, ରବି ପଣ୍ଡା, କିଶୋର ଆକାଶ, ମମତାମୟୀ, ଚକ୍ରଧର, ଅରବିନ୍ଦ ଧଳ, କନକଲତା ହାତୀ, ସଞ୍ଜୟ କୁମାର ବାଗ, ମନୋଜ ପୂଜାରୀ, ଅଜୟ ସ୍ୱାଇଁ, ସିତେଶ୍ ତ୍ରିପାଠୀ, ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାନ୍ତି, କାଶୀନାଥ ନନ୍ଦୀ, ଦେବପ୍ରସାଦ ଦାଶ, ପବିତ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ, କବଳାଶ ପଟ୍ଟନାୟକ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ବୟସ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଭବରେ ପାକଳ । ଗଭୀର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜ ଅନୁଭୂତିରୁ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟ ଓ ତା'ର ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲିଥିବା ଛକାପଞ୍ଝା ଖେଳର ସାରାଂଶ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କାହାଣୀ ଓ ଶ୍ଳେଷଭରା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ଆଙ୍କିଥାନ୍ତି ସ୍ଥିତିବାଦୀ ମଣିଷର ରୂପରାଗ । ଏଣୁ ବେଳେବେଳେ ବିଶ୍ୱାସ କରିହୁଏନା, ଏତେ କମ୍ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ କେମିତ ଉତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ଅଭିଜ୍ଞ ଶିଳ୍ପୀର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ । ପାରମିତାଙ୍କ 'ବିରଳ ରୂପକ', କ୍ଷୀରୋଦଙ୍କ 'ନିରବତାର ଭାଷା', ମନୋଜ ପୂଜାରୀଙ୍କ 'ଛାୟାପଥ', ହିରଣ୍ମୟୀଙ୍କ 'ପ୍ରଥମା', ଶ୍ରୀ ପ୍ରସାଦଙ୍କ 'ନିର୍ବାଣର ଆରପାଖେ' ପ୍ରଭୃତି ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ଏହି ଲେଖକମାନଙ୍କ ଅନନ୍ୟ ସ୍ୱାକ୍ଷର ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । ପୂର୍ବମାନସ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାରତୀୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ପରିହାର କରି ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ବାସ୍ତବତାର ଚମତ୍କାରୀ ରୂପକୁ ନିଜ ନିଜ ଗଳ୍ପରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ । ଏମାନଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଜୀବନ ଓ ସମାଜର ବାହ୍ୟବାସ୍ତବତା ଅପେକ୍ଷା ଅନ୍ତରୀଣ ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ବେଶ୍ ସମର୍ଥ । ଜୀବନର ବୃହତ୍ତର ରୂପକୁ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନେଇ ଏକ ସଚ୍ଚୋଟ ଶିଳ୍ପୀ ଭାବରେ ରୂପାୟନ କରିବାରେ ରହିଛି ଏମାନଙ୍କର ଗଭୀର ବିଶ୍ୱାସ । ଏଣୁ ଏହି ଗାଳ୍ପିକ ଓ ଗାଳ୍ପିକାମାନେ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପକୁ ନୂତନ ଦିଗନ୍ତରେ ଯେ ପହଞ୍ଚାଇ ପାରିବେ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର କଥାସାହିତ୍ୟର ପ୍ରମୁଖ ଲକ୍ଷଣଟି ଫିକ୍ସନ୍ ନନ୍‌ଫିକ୍ସନ୍ ହେବା । ଏବେ ଏହି ରଚନା ପଦ୍ଧତିକୁ ର୍ଟାନ୍ସ ରିଏଲିଜିମ୍ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପରେ ବି ଏହି ଗୁଣ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । ଲେଖକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅଭିଭାବକତ୍ୱ ଆଉ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉନାହିଁ । ଐତିହ୍ୟବୋଧ ଏବଂ ନୀତିବାଦିତାରୁ କଥାକାର କେବଳ ମୁକୁଳିନାହିଁ; ବାସ୍ତବତାର ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ଉପସ୍ଥାପନାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଛି । କାହାଣୀ (ଫିକ୍‌ସନ୍)ର ପ୍ରଲେପ ଦେଇ ବାସ୍ତବତାର ରୂପାୟନକୁ ପ୍ରତିହତ ନକରି ଲୌକିକ ଓ କଥିତ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ମାଧ୍ୟମରେ ଭାଷାଗତ ବାସ୍ତବତା ଦ୍ୱାରା ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ଓ ସର୍ବକାଳୀନ ସତ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଗଳ୍ପଟିକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଉଛି । ସମକାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ଏହା ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଲକ୍ଷଣ ।

୧.୯ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

(୧) ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତରମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ।

(କ) ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ନାମ ଓ ଏହା କେବେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ?

(ଖ) ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ର କେଉଁ ଭାବଧାରା ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ?

(ଗ) ପ୍ରଥମ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ଓ କାହିଁକି ?

(ଘ) ଜନଜାତିର ଜୀବନକୁ ନେଇ କିଏ ଏକାଧିକ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ଓ ସେହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ କେଉଁ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପରିପ୍ରକାଶ ଘଟିଛି ?

(ଙ) ସ୍ଥିତିବାଦୀ ଗଳ୍ପ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଯାଏ ?

(ଚ) ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ କେଉଁ ଗାଳ୍ପିକ ଅଧିକ ସଫଳ ?

(୨) ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ।

(କ) ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଆଦିପର୍ବର ସ୍ୱରୂପ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିରୂପଣ କର ।

(ଖ) କଥା ସମ୍ରାଟ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଆଲୋଚନା କର ।

(ଗ) ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି ଆଲୋଚନା କର ।

(ଘ) ଓଡ଼ିଆ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗଳ୍ପର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଆଲୋଚନା କର ।

୧.୧୦ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ

- ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ, ଡକ୍ଟର ନଟବର ସାମନ୍ତରାୟ, ବାଣୀଭବନ ସାମନ୍ତରାପୁର, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ୨୦୧୭
- ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ 'ଉନ୍ମେଷ ଓ ଉତ୍ତରଣ', ଡକ୍ଟର ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ସାମଲ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦ ବିହାରୀ କଟକ-୨, ୧୯୯୮
- ସୀମାବଦ୍ଧତା ଓ ଯୁକ୍ତିର ସ୍ୱପ୍ନ : ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ, ଡକ୍ଟର କପିଳେଶ୍ୱର ଗାହାଣ, ଅଗ୍ରଦୂତ, କଟକ-୨, ୧୯୯୪
- ଶହେ ବର୍ଷର ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ, ଡକ୍ଟର କବିତା ବାରିକ ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, କଟକ-୨, ୧୯୯୯
- ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ : ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଓ ସମ୍ଭାବନା, ଡକ୍ଟର କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା, ବି.ଡ଼ି. ଗ୍ରାଫିକ୍ସ, ରାଉରକେଲା, ୨୦୦୩
- ଉପନିବେଶବାଦ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ – ଡକ୍ଟର କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେର. ଏଥେନା ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଦ୍ୱିତୀୟ ଏକକ : ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି - ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ବିଷୟ ପଠନ :

୨.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୨.୨ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ
୨.୩ ବିଷୟ ପ୍ରବେଶ
୨.୪ 'ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି' ଗଳ୍ପ ଆଲୋଚନା
୨.୫ 'ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି' : ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର
୨.୬ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୨.୭ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ

୨.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

କାହାଣୀ କହିବା ଓ ଶୁଣିବା ମନୁଷ୍ୟର ଆଦିମ ପ୍ରବୃତ୍ତି। ନିଜ ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି ଓ ଅନୁଭବକୁ ରୋମାଞ୍ଚକର ଭାବରେ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ପାଖରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କଥକ ନିଜେ ଅପାର ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବା ସହ ଶ୍ରୋତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପୁଲକିତ କରିଥାଏ। ସବୁ ଭାଷାର ଏହି କାହାଣୀ ପରମ୍ପରା ଆବହମାନ କାଳରୁ ମୁଖରୁ ମୁଖକୁ ଚାଲି ଆସିଛି। ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷା ଓ କାରିଗରୀ କୌଶଳର ବିକାଶ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ସାହିତ୍ୟର ଉଦ୍ଭବ ଓ ବିକାଶ ଲାଭ କଲା। ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ପ୍ରାଚୀନ କାହାଣୀ ପରମ୍ପରା କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଭାବରେ ରଚିତ ହେଲା। ଓଡ଼ିଆ କାହାଣୀ ପରମ୍ପରା ପରି କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପରମ୍ପରା ମଧ୍ୟ ବହୁ ସମୃଦ୍ଧ। ଏହି ଏକକରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗଳ୍ପ ଆମେ ପାଠକରି ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବେ।

୨.୨ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ

ଏହି ଏକକ ପଠନ ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ ନିମ୍ନ ବିଷୟରେ ଜାଣିପାରିବା :

- ଗାଳ୍ପିକ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ରଚନା ସମ୍ଭାର
- 'ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି' ଗଳ୍ପ ଆଲୋଚନା

୨.୩ ବିଷୟ ପ୍ରବେଶ

କାନ୍ତକବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟର ଜଣେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗାଳ୍ପିକ। ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି' ଗଳ୍ପଟି ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ। ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଗଭୀର ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାରକରୀ ଏହି ଗଳ୍ପଟି କରୁଣ ରସାଶ୍ରିତ ଘଟଣା ଉପରେ ଆଧାରିତ। କାନ୍ତ କବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର ଏକାଧରରେ କବି,

ସଂଗୀତଜ୍ଞ, ଗାଳ୍ପିକ, ଔପନ୍ୟାସିକ ଓ ଗୀତିକାର । ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ କୃତିରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କ ରଚିତ ସଙ୍ଗୀତ "ବନ୍ଦେ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ" ଦେଶାତ୍ମବୋଧର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରିପ୍ରକାଶ । ତାଙ୍କର ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ 'ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି' ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବା ସହ ଲେଖକ କାନ୍ତକବି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଜୀବନୀ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ଏହି ଏକକରେ ଗାଳ୍ପିକ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ କୃତି, ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ବିବିଧ ଦିଗ, ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତଙ୍କ ଗଳ୍ପଶୈଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ ସର୍ବଶେଷ ତଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତଙ୍କ ସମୟର ସମାଜ, ସଂସ୍କୃତି, ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ସମ୍ପର୍କରେ ସବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିପାରିବା ।

ଗାଳ୍ପିକ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର :

କାନ୍ତକବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର ୧୮୮୮ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସ ୯ ତାରିଖ ମାର୍ଗଶୀର ମାସ ଗୁରୁବାର ଦିନ ମାତା ରାଧାମଣୀ ଦାସ ଏବଂ ପିତା ଚୌଧୁରୀ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ସାମନ୍ତରାୟ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କୋଳମଣ୍ଡନ କରିଥିଲେ । ପିତା ଚୌଧୁରୀ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ବାଲେଶ୍ୱର ସହରର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ମାତା ରାଧାମଣୀ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରାଣା ଥିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଏହାର ଗଭୀର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା । ହାଇସ୍କୁଲ ଅଧ୍ୟୟନ ସମୟରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନାଟକ ପ୍ରତି ଗଭୀର ଅନୁରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ୧୯୧୧ ମସିହାରେ ସେ ଆଇ.ଏ. ପାସ କରିବା ପରେ କଲିକତାରେ ରିପନ୍ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବା ନିମିତ୍ତ ନାମ ଲେଖାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର କଲିକତାରେ ସେ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ରେଭେନ୍ସା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖାଇଥିଲେ ଓ ୧୯୧୩ ମସିହାରେ ସେଠାରୁ ବି.ଏ ପାଶ କରିଥିଲେ । କଟକରେ ରହଣୀ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକମାନଙ୍କ ସହ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଏଥି ନିମିତ୍ତ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୨୯ ମସିହାରେ ସେ ଭଦ୍ରକରେ ଏକ ଛାପାଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ଓ ୧୯୩୭ ମସିହାରେ 'ଡଗର' ନାମକ ଏକ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ପ୍ରାୟତଃ ସତୁରୀଖଣ୍ଡ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଓ 'କଣାମାମୁଁ' ନାମରେ ଏକ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେ ଅନେକ କବିତା ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକ ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇନଥିଲେ ହେଁ ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍ ଏମ୍ପୋରିୟମ୍ କଟକ ଦ୍ୱାରା ୧୯୬୪ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ 'କାନ୍ତ ସାହିତ୍ୟ ମାଳା' ପୁସ୍ତକ ଦୁଇଟିରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ରଚନା ସଙ୍କଳିତ ହୋଇଛି । ପଞ୍ଚାମୃତ ଓ ନବରାମାୟଣ ନାମକ ଦୁଇଟି ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ନାଟକ ମଧ୍ୟ ସେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ ତାଙ୍କ ରଚନାର ଅନୁପମ ପରିପାଟୀ । ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ କାଳ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାରେ ବ୍ରତୀ ରହି ୧୯୫୩ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ୨୪ ତାରିଖରେ ସେ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

୨.୪ 'ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି' ଗଳ୍ପ ଆଲୋଚନା

କାନ୍ତକବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର ଫକୀର ମୋହନଙ୍କ ସମୟରେ ଜଣେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗାଳ୍ପିକ । 'କାନ୍ତ ସାହିତ୍ୟ ମାଳା'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ତାଙ୍କର ୬୭ଟି ଗଳ୍ପ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କର 'ଦେହି ପଦପଲ୍ଲବ ମୁଦାରି' ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ଚଉଦଟି ଗଳ୍ପ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଛି । 'ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି' ତାଙ୍କର ବହୁଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ । ରବିନ୍ଦ୍ରନାଥ ଟାଗୋରଙ୍କ କାବୁଲି ୱାଲା ଗଳ୍ପଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ସେ ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନେକ

ଆଲୋଚକ ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ମାତ୍ର ଏହି ଗଳ୍ପଟି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତଙ୍କ ଗଳ୍ପକାରିତାର ଅନ୍ୟତମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିଦର୍ଶନ। ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତଙ୍କ ଭାଷଣ ଓ ବର୍ଣ୍ଣନା ଚାତୁରୀ, ମାନବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, ଏହାକୁ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ତଥା ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗଳ୍ପ ଭାବରେ ଆଦୃତ ପ୍ରଦାନ କରିଛି। ଜଣେ ଗ୍ରାମୀଣ ଦରିଦ୍ର ଶଙ୍ଖାବିକାଳି ପୌଢ଼ ସହ ଜମିଦାର ଘର ବୋହୂର ସ୍ନେହ ସମ୍ପର୍କକୁ ନେଇ ଗଳ୍ପଟି ରଚିତ ହୋଇଛି। ଶ୍ରେଣୀ ଅଥବା ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ମଣିଷ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ନେହ ଓ ସୌହାର୍ଦ୍ଧ୍ୟ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ, ସେ ବିଷୟରେ ଗଳ୍ପଟିରେ ମାର୍ମିକ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି। ଏହି ଗଳ୍ପ ବ୍ୟତୀତ ବ୍ୟାକ୍ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ, ପାର୍ଶଲ, ବାଜି, ଆକର୍ଷଣ, ହାଏରେ କପାଳ, ଚେନାଚୁର ପ୍ରେମ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ତାଳ ବେତାଳ, ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ଅଭିଶାପ, ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ପରିହାସ, ଶିକ୍ଷାନବୀସ, ପ୍ରେମିକ ଆଦି ଗଳ୍ପ ସେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ଏହି ସମସ୍ତ ଗଳ୍ପରେ ସେ ନୂତନ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକଯୁବତୀଙ୍କ ପ୍ରେମ, ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଗଳ୍ପ ସହରର ପୃଷ୍ଠଭୂମିକୁ ନେଇ ରଚିତ ହୋଇଛି। ଇଂରାଜୀ ପାର୍ସୀ ଆଦି ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପକୁ ଏକ ନୂତନ ଚମକ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ପାରମ୍ପରିକ କାହାଣୀରୁ ନିଜ ଗଳ୍ପକୁ ମୁକ୍ତ କରି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱାଦର ଗଳ୍ପ ସେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି। ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ ତାଙ୍କ ରଚନାର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନାନ୍ଦନିକ ପରିପାଟୀ।

'ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି' ଗଳ୍ପ ବଙ୍ଗୀୟ ଗାଳ୍ପିକ ଚାରୁଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ 'ଚୁଡ଼ିବାଲା' ଓ ରବିନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ 'କାବୁଲିବାଲା' ଗଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ବୋଲି ଆଲୋଚ଼କମାନେ ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ଯଦିଓ ଏହି ଗଳ୍ପମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି ତଥାପି ସେଥିରେ କାନ୍ତକବିଙ୍କ ସ୍ୱକୀୟତା ଓ କଳାକୌଶଳର ପରିଚୟ ଅନୁଭୂତ। ଏହି ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଶଙ୍ଖାରି ବୁଢ଼ା। ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି ଶଙ୍ଖା ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଆସି ଜମିଦାର ଘରର ନୂଆବଧୂକୁ ଦେଖି ତାକୁ ଶଙ୍ଖା ପିନ୍ଧେଇଛି। ସେହି ବଧୂର ମୁହଁର ଧାରେ ହସ ପାଇଁ ବୁଢ଼ାର ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବତା ସୁପ୍ତ ଅପତ୍ୟ ପ୍ରେମର ପ୍ରକାଶ ଓ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହୃଦୟର ପରିପ୍ରକାଶ। ବଧୂ ବରାଦ କରିଥିବା ଶଙ୍ଖା ଅସୁସ୍ଥତା ବଶତଃ ବୁଢ଼ା ବହୁଦିନ ପରେ ନେଇକି ଆସିଛି ଓ ଦେଖିଛି ବଧୂର ବିଧବା ବେଶ। ହାତରେ ଧରିଥିବା ଶଙ୍ଖା ମୁଠାକ କଚାଡ଼ି ଦେଇ ଡକାପକାଇ କାନ୍ଦିବା ପାଠକ ମନରେ ଗଭୀର ଶୋକ ଭାବ ଜାଗ୍ରତ କରିଛି।

କାନ୍ତକବିଙ୍କ ଗଳ୍ପର ଉପସ୍ଥାପନ ଶୈଳୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର। ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନା ପାଟବତା ଏତେ ଜୀବନ୍ତ ଯେ ସତରେ ଆଖି ସାମ୍ନାରେ ଘଟଣାଟି ଘଟୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ। ଗଳ୍ପର ସୀମିତ ପରିବେଶରେ ମଧ୍ୟ ଶଙ୍ଖାରି ବୁଢ଼ା ଓ ବଧୂର ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ ଗାଳ୍ପିକ ନିପୁଣ ଭାବେ କରିଛନ୍ତି। ଶଙ୍ଖାରି ବୁଢ଼ା ଚରିତ୍ରଟି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ସ୍ମରଣୀୟ ଚରିତ୍ର। କୌଣସି ଲାଭର ଆଶା ନରଖି ବୁଢ଼ା ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ବଧୂକୁ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସ୍ନେହ ଓ ମମତା ଅଜାଡ଼ି ଦେଇଛି। ବୁଢ଼ାଟି ଥିଲା ନିର୍ଲୋଭ, ସେ ବଧୂପ୍ରତି ତା ପ୍ରେମର କୌଣସି ଲାଭ ଉଠେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ। ବରଂ ନିଜେ ତିଳ ତିଳ କରି କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରି ବଧୂଟିର ପସନ୍ଦର 'ଆସମାନତାରା' ଶଙ୍ଖା ତିଆରି କରିଛି। ବଧୂଟିର ବିଧବା ରୂପ ଦେଖି ଚମତ୍କାର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଭରା ଶଙ୍ଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁଃଖରେ ତଳେ କଚାଡ଼ି ଦେଇଛି। ତା'ର ମୂଲ୍ୟ କଥା ତିଳେ ମାତ୍ର ଚିନ୍ତା କରିନାହିଁ। ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରିର ସ୍ନେହ ଓ ତାର ପ୍ରକାଶର ମାଧ୍ୟମ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ହୋଇପାରିଛି। ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରିର ବଧୂପ୍ରତି ସ୍ନେହର ତୁଳନା କରିହେବ ନାହିଁ।

ଚରତ୍ର ସୃଷ୍ଟିରେ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଣିଧାନ ଯୋଗ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ। ଗଳ୍ପରେ ଚାରୋଟି ଚରିତ୍ରର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି। ସେମାନେ ହେଲେ ଶଙ୍ଖାରି ବୁଢ଼ା, ନୂଆ ବୋହୂ, ଦାସୀ ଓ ନୂଆବୋହୂର ଶାଶୁ। ଗଳ୍ପର କାହାଣୀ ଭାଗକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ସମସ୍ତ ଚାରୋଟି ଯାକ ଚରିତ୍ରର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ରହିଛି। ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରିର ନୂଆବୋହୂ ପ୍ରତି ସ୍ନେହଭାବ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ମନରେ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ରସ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି। ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି ଗରିବ ଶଙ୍ଖା ବି କାଳିଟିଏ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଝିଅ କହିଛି ଓ ଝିଅ ପାଖରୁ ଶଙ୍ଖାର ବିନିମୟରେ ଟଙ୍କା ନେଇନାହିଁ। ଆଧୁନିକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସ୍ରଷ୍ଟା ଗଳ୍ପ ଭିତରେ ଅଧିକ ଚରିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଯଥା ଘଟଣା ବହୁଳତାକୁ ପରିବର୍ଜନ କରିଥାନ୍ତି। ସେହି ଦୃଷ୍ଟକୋଣରୁ ଗଳ୍ପରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହାପାତ୍ର ସ୍ୱଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଗଳ୍ପର ଆବେଦନକୁ ରସଶିକ୍ତ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଜଣେ ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖା ବିକାଳି ମୁଖ୍ୟ ନାୟକ ଚରିତ୍ର। ନୂଆବୋହୂଟି ମୁଖ୍ୟ ନାୟିକା। ନାୟିକା ମାନେ ଏଠି ନାୟକର ପ୍ରେମିକା ନୁହଁ। ନାୟିକା ନାୟକର ଝିଅ ତୁଲ୍ୟ, ଯାହାକୁ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଶଙ୍ଖା ପିନ୍ଧାଇବାକୁ ଯାଇ ସ୍ପର୍ଶ କରି ବାତ୍ସଲ୍ୟ ମମତାର ଅନୁଭବ ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି କରିପାରିଛି। ହାସ୍ୟରସର ପରିବେଷଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ଗାଳ୍ପିକ ଦାସୀ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି। ଯେ କି ଗୌଣ ଚରିତ୍ର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଗଳ୍ପର ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଛି। ଶାଶୁ ଚରିତ୍ରଟି ଗୌଣ ଚରିତ୍ର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶାଶୁ ଚରିତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ଗଳ୍ପରେ କଥାବସ୍ତୁରେ ବିଶେଷ ସହାୟକ ହୋଇଛି। ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ କଳାର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ବିଷୟ ସଂଯୋଜନାର ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ। କଥାଶିଳ୍ପର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା ବିଧେୟ ଓ ଏହା ମାନବ ଜୀବନର ଖଣ୍ଡାଂଶକୁ ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ। ସେହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସଂଶିତ ଗଳ୍ପରେ ଗାଳ୍ପିକ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିଷୟର ଉପସ୍ଥାପନା କରିଛନ୍ତି। ଗଳ୍ପର ବିଷୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅନୁଯାୟୀ ଜଣେ ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି ଶଙ୍ଖା ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଗୋଟିଏ ଗାଁକୁ ଆସେ। ଦିନେ ସେ ନୂଆ ବୋହୂ ପାଖକୁ ଆସେ। ତା' ହାତରେ ଶଙ୍ଖା ପିନ୍ଧାଏ ଓ ଅନୁଭବ କରେ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସ୍ନେହ। ବୋହୂଟିର ବରାଦରେ ବୁଢ଼ାଟି ଅପାରଗ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ନିଜ ହାତରେ ବହୁତ ଖୁସିରେ 'ଆସମାନତାରା' ଶଙ୍ଖା ଗଢ଼ିଛି। ଦେହ ଅସୁସ୍ଥ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେହି ଶଙ୍ଖାକୁ ନେଇ ବହୁତ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ନୂଆବୋହୂ ପାଖକୁ ଆସେ। ନୂଆବୋହୂକୁ ନିଜ ହାତରେ ଶଙ୍ଖା ପିନ୍ଧାଇବାକୁ ତାର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା। ସେ ସେହି ନୂଆବୋହୂ ଘରକୁ ଆସି ଦାସୀକୁ କହିଛି ବୋହୂର ମନଲୋଭା ଆସମାନତାରା ଆଣିଛି ତାକୁ ଡାକ ନିଜ ହାତରେ ପିନ୍ଧେଇବି। ଦାସୀ ମନାକରିଛି ନୂଆବୋହୂକୁ ଡାକିବାକୁ। ବୁଢ଼ା ଅମାନିଆ ହୋଇଛି। ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଶୁଣି ଘର ଭିତରୁ ଶାଶୁ ବାହାରିଛନ୍ତି। ଶଙ୍ଖାରୀକୁ ରୋକ୍‌ଠୋକ୍ ମନା କଲାପରେ ମଧ୍ୟ ବୁଢ଼ା ନ ମାନିବାରୁ ବୋହୂକୁ ବାଧହୋଇ ବାହାରକୁ ଅଣାଯାଇଛି। ବୁଢ଼ା ଭାବି ନଥିଲା ଏତେ ଖୁସିରେ ତିଆରି କରିଥିବା 'ଆସମାନତାରା' ଶଙ୍ଖା ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବୋହୂର ଯୋଗ୍ୟତା ନାହିଁ। ବୋହୂର ବିଧବା ବେଶ ଦେଖି ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାଗୁଡ଼ିକ ତଳେ କଚଡ଼ି ଦେଇ କାନ୍ଦବୋବାଳି ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଛି। କରୁଣ ରସ ବାଢ଼ି ଦେଇ ଗାଳ୍ପିକ ଗଳ୍ପକୁ ଶେଷ କରିଛନ୍ତି। ବୁଢ଼ାଶଙ୍ଖାରିର ନୂଆବୋହୂ ସହ କୌଣସି ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ବୋହୂର କରୁଣ ରୂପ ଦେଖି ସହ୍ୟ କରିପାରିନାହିଁ। ଗଭୀର ଅସୁସ୍ଥତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଆସମାନତାର ଶଙ୍ଖା ଗଢ଼ିଲା ନମରି କାହିଁକି ବୋହୂର ଏ ବେଶ ଦେଖିବାକୁ ବଞ୍ଚିଛି ବୋଲି ଭାବି ଜୋରରେ କ୍ରନ୍ଦନ ପାଠକ ଆଖିକୁ ଅଶ୍ରୁଳ କରିଦେଇଛି।

୨.୫ 'ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି' : ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ପ୍ରାୟ ଫଗୁଣ ମାସ ଶେଷ ସରିଛି। ଉଦୁଉଦୁଆ ଖରାବେଳେ ବୁଢ଼ାଟିଏ ଗାଁ ମଝିରେ ଯାଉଥିଲା। ଷାଠିଏ ବରଷର ବୁଢ଼ା, ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ାକ ସବୁ ପଡ଼ିଗଲାଣି, ମୁଣ୍ଡବାଳ ତେଣିକି ଥାଉ, ଛାତି ବାଳଗୁଡାକ ପାଚି ଧୋବ ଫରଫର ଦିଶୁଛି। ବୁଢ଼ା ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ଟୋକେଇ, ଧୂଳିରେ ଆଣ୍ଠୁଯାକେ ବୁଡ଼ିଛି, ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଶରୀର ଝାଳରେ ବୁଡ଼ି ଗୋଡବାଟେ ବହିଯାଉଛି।

ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଘର। ପକାପିଣ୍ଡା, ସାତଶେଣିଆ ଛପର, ଯାଉଁଳି କବାଟ। ବୁଢ଼ା ସେହି ପିଣ୍ଡାରେ ବୋଝଟି ଥୋଇଦେଇ ନଥିକରି ବସିପଡ଼ିଲା। କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସେ ଘରୁ ଦାସୀଟିଏ ବାହାରି ଆସିଲା। ଦାସୀ ବୁଢ଼ାକୁ ଚିହ୍ନେ। ପଚାରିଲା, "କିହୋ ଶଙ୍ଖାରି ପୁଅ, ଶଙ୍ଖା ଆଣିଛ କି ?" ବୁଢ଼ା ଉତ୍ତର କଲା, "ହଁ"। ପୁଣି କହିଲା, "ଝିଅ, ଟୋପାଏ ପାଣିଦିଅନ୍ତୁ, ବୁଢ଼ା ମଣିଷ, ଖରାରେ ତଣ୍ଟି ଶୁଖିଗଲାଣି।" ଦାସୀ ପାଣି ଆଣିବାକୁ ଚାଲିଗଲା।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଲୋଟାଏ ପାଣି ଘେନି ଦାସୀ ଫେରିଆସି ବୁଢ଼ା ପାଖରେ ଥୋଇଦେଲା। ବୁଢ଼ା ଉପରକୁ ଆଁ କରିଦେଇ ଢକଢକ କରି ଅଧଲୋଟାଏ ପାଣି ପିଇଦେଲା। ପାଣି ପିଇସାରି ବୁଢ଼ା ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସଟା ମୁହଁ ବାଟେ ପକାଇ କହିଲା, "ଝିଅ ତୋର ବଡ ଧରମ ହେଲା।" ଦାସୀ କହିଲା, "ହଉ ହେଲାତ ହେଲା ପଛକେ, ଚାଲ ବୋହୂ ସାଆନ୍ତାଣୀ ଡାକୁଛନ୍ତି, କେମିତିକା ଶଙ୍ଖା ଅଛି ଦେଖେଇବ।" ବୁଢ଼ା ଟୋକେଇଟି ନେଇ ଉଠିଲା, ସଦର ଦରଜା ପାରିହେଲେ ଭିତରେ ପକା ବାହାର, ସାମନାରେ ଚଉପାଢ଼ୀ; ବାଆଁ ପାଖକୁ ଭିତର ଆଡ ଦୁଆର। ସେ ଦୁଆର ପାଖରେ ଓଢ଼ଣୀଦେଇ ବୋହୂଟିଏ ଛିଡ଼ାହୋଇଥିଲା। ବୁଢ଼ା ଯାଇ ଟୋକେଇଟି ଥୋଇ ଛିଡ଼ାହେଲା। ବୋହୂଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ଦାସୀକୁ କହିଲା, "କି ଶଙ୍ଖା ଅଛି ପଚାର ମା।" ଦାସୀଟି ଟିକିଏ ମୁଖରା। ସେ କହିଲା, "ଛିକର, ବୁଢ଼ାମିଣିପିଟାକୁ ଏତେ ନାଜ। ନିଜେ ଟୋକେଇରୁ ଆସି ଦେଖୁନାହିଁ?" କଥାଟା ମନକୁ ଆସିଲା, ବୋହୂଟି ଓଢ଼ଣା ଅଧେ ଟେକିଦେଇ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ହସିକା ବାହାରି ଆସି ଟୋକେଇ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲା। ବୋହୂଟିର ମୁହଁ ଦିଶିଗଲା। ମୁହଁଟି ଚକି କାଟିଦେଲାପରି, ଚମ୍ପାଫୁଲ ପରି ଗୋରା। ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଳ ଓସାର ନାଲି, ତହିଁରେ ମୟୂର କଣ୍ଠିଆ ଖଣ୍ଡିକ ଗୋଇଠିଯାଏ ଲମ୍ବିଛି। ତା ଭିତର ଦେଇ ବୋହୂଟିର କଞ୍ଚା ସୁନାପରି ଗୋରା, ଗୋଟିଏ ଚଉଳରେ ଗଢ଼ା ଦେହଟି ଫୁଟି ଦିଶୁଛି। ବୁଢ଼ାର ଆଖି ପୁରି ଉଠିଲା। ଏଡେ ସୁନ୍ଦର, ଏଡେ ନିକ ବୋହୂଟିଏ ସେ କେବେ ଦେଖିନାହିଁ। ବୁଢ଼ା ଆଉ ଆଖି ଫେରାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ। ଏକା ଧ୍ୟାନରେ ବୋହୂଟିକୁ ଚାହିଁରହିଲା। ବୁଢ଼ାର ଇଚ୍ଛା କଅଣ କହିବ ବୋଲି; କିନ୍ତୁ ପାଟିରୁ କଥା ଫୁଟିଲା ନାହିଁ। କେତେବେଳେ ବୁଢ଼ା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ କହିଲା, "ମା, କି ଶଙ୍ଖା ନେବୁ ନେ।" 'ମା' ବୋଲି ଡାକି ଦେଲାକ୍ଷଣି ବୋହୂର ଛାତି କୁଣ୍ଢେମୋଟ ହୋଇଗଲା। ବୋହୂଟି ଲାଜ ଛାଡିଦେଇ କହିଲା, "ଆସ୍‌ମାନ୍‌ତାରା ଶଙ୍ଖା ଅଛି ?" ଓଃ ଏଡେ ମିଠା କଥା ! ଏପରି କଥା ତ କେହି କହେ ନାହିଁ। ବୁଢ଼ାର କାନରେ ସେ ସ୍ୱରଟା ଥରକୁ ଥର ବାଜିବାକୁ ଲାଗିଲା। ବୁଢ଼ା କହିଲା "ନା ମା, ରଙ୍ଗଝିଲିର, ବଉଳଫୁଲିଆ, ବିଛାମାଳିଆ, ଚୂନାଟିପି ଏହିସବୁ ଅଛି। ଏଇଥିରୁ ଯାହା ନବୁ ନେ ମା; ମୁଁ ଆସ୍‌ମାନ୍‌ତାରା ତିଆରି ହେଲେ ଆଣିଦେବି।"

ବୋହୂଟି ଦେଖି ଦେଖି ମୁଠାଏ ଶଙ୍ଖା ପସନ୍ଦ କଲା । ତେବେ ସେ ମୁଠାକୁ ହାତକୁ ହେବକି ନାହିଁ କିଏ କହିବ ? ଏହି ସମୟରେ ବୁଢ଼ା କହିଲା, 'ଦେ ମା, ହାତ ଦେ, ମୁ ଶଙ୍ଖା କିଛି ଦିଏ ।' ବୋହୂଟି ହଠାତ୍ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେବ ବା କିପରି । ଟିକିଏ ଇତସ୍ତତଃ ହେଲା । ବୁଢ଼ା କହିଲା, ମା ମୋତେ ଲାଜ କରୁଛୁ ? ମୁଁ ପରା ତୋ ପୁଅ । ପୁଅକୁ ମା ଲାଜ କରେନା ।

ଦାସୀ ଏହି ସମୟରେ ଠୋ ଠୋ କରି ହସିଦେଇ କହିଲା, ବୋହୂ ସାନ୍ତାଣିଏ ! ଆଚ୍ଛା ବୁଢ଼ା ପୁଅଟିଏ ପାଇଲେ ଏକା ; କପାଳ ତ । ବୋହୂଟି ପୁଣି ହସିଦେଇ କହିଲା, 'ଦୁର୍ ।'

ବୋହୂଟି ହାତ ବଢ଼ାଇଦେଲା, କେଡ଼େ ଟିକିଏ ନିଜ ହାତଟି । କେଡେ ସୁନ୍ଦର ଗୋଲ । ଆଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକ ଚମ୍ପାକଢ଼ିପରି । ପାପୁଲିଟି ଟୁଲଟୁଲ ହେଉଛି । ଶଙ୍ଖାଗୁଡ଼ିକ କି ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି । ଏ କ'ଣ ମଣିଷର ହାତ ? ନା, କେହି କାରିଗର ଠାକୁର ଗଢ଼ିଛି ? ସେ ହାତକୁ ବୁଢ଼ା ତା'ର ରୁକ୍ଷ ମଳିଆ ହାତରେ ଧରିବାକୁ ସାହାସ କଲା ନାହିଁ । ତା'ପରେ ବାଁ ହାତରେ ଧୀରେକରି ହାତଟି ଧରିବା ପରେ ଶଙ୍ଖା କାଢ଼ିଲା । ଏ ହାତ ଶଙ୍ଖାରେ କାଳେ କଟିଯିବ; ରକତ ବାହାରି ପଡ଼ିବ ଯେ । ପୁଣି ଟିକିଏ ରହିଲା । ପୁଣି ଶଙ୍ଖା ପଟିଏ ଆଣି ଧୀରେ ଧୀରେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ, ଅତି ସାବଧାନତାର ସହିତ ସେ ପଟିକ କିଛି ନେଲା । ସେ ହାତଟି ଧରିଥିବା ବେଳେ ବୁଢ଼ାର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହୁନଥାଏ, ଯେପରି ତା'ର ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସୁଖ, ସମସ୍ତ ଆଶାର ସେହିଠାରେ ତୃପ୍ତି । ସେ ହାତକୁ ପୁଣି ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ହେଲା । ବୁଢ଼ା ଭାବିଲା, ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ଏହିପରି ଏ ହାତରେ ଶଙ୍ଖା ପିନ୍ଧାନ୍ତି କି !

ଏହି ସମୟରେ ସେ ଘରର ସାଆନ୍ତାଣୀ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଶାଶୁଙ୍କୁ ଦେଖି ବୋହୂଟି ଓଢ଼ଣା ଟାଣିଦେଇ ପକାଇଲା । ଶାଶୁ ଦାସୀକୁ ପଚାରିଲେ "କିଲୋ, ଶଙ୍ଖା କିଣୁଥିଲ କି ?" ଦାସୀ କହିଲା, ହଁ ବୋହୂ ସାନ୍ତାଣୀ ଏହି ମୁଠାକ ନେବେ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ।

ଶାଶୁ କହିଲେ – ଦାମ୍ କେତେ ?
ବୁଢ଼ା – ଶଙ୍ଖା ମୁଠାକ, କି ଦାମ୍ ?
ଶାଶୁ – ଫେର୍, କେତେ ଦେବି ?
ବୁଢ଼ା – ମା' ଠଉଁ ମୁଁ କ'ଣ ଦାମ୍ ନେବି ?
ଶାଶୁ – ଦାସୀକୁ ପଚାରିଲେ, "କିଲୋ ମା' କ'ଣ ଲୋ ?"

ଦାସୀ ହସି କହିଲା, ସେଇ ପିଲାଟି ବୋହୂ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ପୁଅ ହୋଇଛି ।

ଶାଶୁ ହସିଲେ । କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ଏଥର ଦାମ୍ ନେଇଥାଅ, ଆଉ ଥରକୁ ପଛେ ଖାଲି ଦେଇଯିବ । ତମେ ଗରିବ ଲୋକ ।"

ବୁଢ଼ା – "ନା, ନା, ମୋ' ମା'କୁ ମୁଁ ତ ଦେଇଛି, ମୁଁ ଆଉ ଦାମ୍ ନେବି ନାହିଁ । ଶଙ୍ଖାମୁଠାକ ଲାଗି ମୁଁ ଗରିବ ହୋଇଯିବି ନାହିଁ ।"

ଏହା କହି ଶଙ୍ଖାରି ଶଙ୍ଖାମୁଠାକ ରଖିଦେଇ ବୋଝଟି ଧରି ଏକାବେଳକେ ଚାଲିଗଲା ; ଆଉ ଡାକିଲେ ଶୁଣିଲା ନାହିଁ। ଦାସୀଟି ପଛରେ ଗୋଡେଇ ଗୋଡେଇ ଗଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଆଉ ଫେରି ଚାହିଁଲା ନାହିଁ।

ସେଦିନଠାରୁ ସେ ବୁଢ଼ା ଶଙ୍ଖାରି ଦୁଇ ଦିନେ, ତିନିଦିନେ ସେ ଗାଁକୁ ଆସେ। ଶଙ୍ଖାଟା କ'ଣ ନିତ୍ୟାଦି ଦରବ ଯେ ରୋଜ କିଣିବେ। ଅକାଳେ ସକାଳେ, ପୂନେଇ ପର୍ବରେ କିଏ ସିନା ନୂଆ ଶଙ୍ଖା କିଣେ। ବିକ୍ରି ତ ବୁଢ଼ାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ। ସିଏ ଆସେ ତା'ର ସେ ନିଜ ମାଆଟିକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ। ଯେଉଁଦିନ ଆସେ, କାହାକୁ ନକହି ଦୁଆର ଯାକେ ଚାଲିଆସେ। ବୋଝ ରଖିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ଖାଲି ପାଟିକରି ଡାକିଦିଏ, "ନୂଆ ଶଙ୍ଖା ନବ ?" ତା ପାଟି ଶୁଣିଲା କ୍ଷଣି ବୋହୂଟି କୁଆଡେ ଥାଏ, ଆସି ଦୁଆର ପାଖରେ ଟିକିଏ ଛିଡାହୁଏ, ବୁଢ଼ାଟି ଟିକିଏ ଅନାଏ, ଚାହିଁ ଦେଲାକ୍ଷଣି ବୁଢ଼ାର ମନ ପୂରିଉଠେ, ପଚାରେ, "ମା, ଆଉ ଶଙ୍ଖା ନେବୁ ?" ବୁଢ଼ାର ଇଚ୍ଛା କାଳେ ନବାପାଇଁ କହିବ; ତା' ହାତରେ ତା' ମା' ର ଚମ୍ପାଫୁଲିଆ ସୁନ୍ଦର ହାତଟିରେ ସେ ଶଙ୍ଖା କିଛି ଦବ। କିନ୍ତୁ ବୋହୂଟି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଦିଏ। ବୁଢ଼ା ଫେରି ଚାଲିଯାଏ।

ଦିନେ ଦିନେ ବୋହୂଟିର ଟିକିଏ ଆସିବାକୁ ଡେରିହୁଏ, ସେ ଦାସୀଟି ହୁରି କରିଦିଏ, "ବୋହୂ ସାଆନ୍ତାଣୀଏ, ତମ ପୁଅ ଅଇଲାଣି।" ବୁଢ଼ା ଦୁଇଥର, ଚାରିଥର "ନୂଆ ଶଙ୍ଖା ନବ" ଡାକିଲାରୁ, ତା ମା'ଟି ଆସି ଛିଡାହୁଏ। ବୁଢ଼ା ଯେଉଁଦିନ ଆସେ, ପ୍ରାୟ ଏହିକଥା, ଏହି ଅଭିନୟ ନିତି ନିତି। ବୁଢ଼ା ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଭାବେ ମୋ "ମା'ର ଆସ୍‌ମାନ୍‌ତାରା ଶଙ୍ଖା ଉପରକୁ ମନ, କେବେ ସେଥିରୁ ମୁଠାଏ ଆଣିଦେବ।" ଶେଷଥର ଠିକ୍ କଲା- ଆସନ୍ତା ରଜସଙ୍କ୍ରାନ୍ତି ବେଳକୁ ଯୁଆଡୁ ହେଲେ ମା' ଲାଗି ଆସ୍‌ମାନ୍‌ତାରା ମୁଠାଏ ଆଣିବି। ମା' ନୂଆ ଶଙ୍ଖା ନାଇବ, ମୋତେ ହାତ ଦେଖାଇବ, ମୁଁ ଶଙ୍ଖା କିଛି ଦେବି। ଏଇୟା ଭାବିଲା କ୍ଷଣି ବୁଢ଼ାର ମନ ଭାରି ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲିତ ହୋଇଯାଏ। ବୁଢ଼ା ରଜସଙ୍କ୍ରାନ୍ତିକୁ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ। ରଜସଙ୍କ୍ରାନ୍ତିଟି ଏଥର ତା'ର ଭାରି ଆନନ୍ଦର ଦିନ, ତା ମା' ଲାଗି ସେ ଆସ୍‌ମାନ୍‌ତାରା ଶଙ୍ଖା ଆଣିବ, ମା' କେତେ ଖୁସି ହେବ !

ବୈଶାଖ ମାସ ହେଲା। ବୁଢ଼ାଲୋକ, ଏଥିରେ ଖରାରେ ରୋଜ୍ ରୋଜ୍ ବାଟଚଲା, ପାଣିପିଆ- ଦେହରେ ସହିଲା ନାହିଁ, ବୁଢ଼ାକୁ ଜ୍ୱର ହେଲା। ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଭାରି ଜ୍ୱର, ଗୋଡହାତ ଫୁଲିଗଲା। ସମସ୍ତେ କହିଲେ ବୁଢ଼ା ଆଉ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ। ବୁଢ଼ାର କିନ୍ତୁ ସେ ଦିଗକୁ ଭାବନା ନାହିଁ। ସେ ସବୁବେଳେ ଭାବି ହେଉଥାଏ ଯେ କେଉଁଦିନୁ ସେ ତା' ମା'କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇନାହିଁ। ସେଥିପାଇଁ ମନଟା ଆଉଟି ପାଉଟି ହେଉଥାଏ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ରଜସଙ୍କ୍ରାନ୍ତି ଆସି ପାଖ ହୋଇଗଲା। ବୁଢ଼ା ଦୁଇମାସ ହେଲା ମା'କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇନାହିଁ। ଚାଲିପାରୁଥିଲେ ଯେମିତି ହେଲେ ଦେଖିଆସୁଥାନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ରଜକୁ ତ ଆସ୍‌ମାନ୍‌ତାରା ଶଙ୍ଖା ମୁଠାଏ ନିଶ୍ଚୟ ଦେବାକୁ ହେବ। ବୁଢ଼ା ଅନେକ କଷ୍ଟରେ ଉଠିବସି ନିଜ ହାତରେ ଶଙ୍ଖା ତିଆରି କଲା। ଆଉ କେହି କରିଦେଲେ କାଳେ ମା' ମନକୁ ନ ଆସିବ। ଷାଠିଏ ବର୍ଷକାଳ ଶଙ୍ଖା ଗଢ଼ି ଗଢ଼ି ସେ ଯେଉଁ ହାତ ସଫେଇ ହାସଲ କରିଥିଲା, ସବୁ ସେଥିରେ ଲଗାଇଲା। ଦିନକ କାମ ଚାରିଦିନ ଲାଗୁପଛକେ କାମଟି କେମିତି ସରସ ହେଉ। ରଜ ଦୁଇଦିନ ଥାଇ କାମ ନିକାଶ ହେଲା। ମନ ଘେନି ଫଳ। ଏପରି ଗଢ଼ଣର ଶଙ୍ଖା ତା ଜୀବନରେ ତା' ହାତରେ କେବେ ଉତୁରି ନାହିଁ। ଶଙ୍ଖା ଦେଖି ବୁଢ଼ାର ମନ ଭାରି ଖୁସି। ତା' ମା' ହାତକୁ ଶଙ୍ଖା ମୁଠିକ ଖୁବ୍ ମାନିବ।

ରଜ ଆରଦିନ ପହିଲି ରଜ। ଆଜି ଝିଅ ବୋହୂ ନୂଆ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧନ୍ତି। ରାତିସାରା ବୁଢ଼ାର ନିଦ ନାହିଁ। ସକାଳୁ ଉଠି ବୁଢ଼ା ଭାବିଲା "ମୁଁ ତ ଚାଲିପାରୁ ନାହିଁ, କ'ଣ କରିବି ? ଆଉ କିଏ ନେଇଗଲେ ତ ହେବ ନାହିଁ। ମା'କୁ କେତେଦିନ ଦେଖିନାହିଁ, ସତେ କ'ଣ ଏଥିରୁ ବଞ୍ଚିବି ସେ, ଥରେ ଦେଖିଆସେ। ଆଉ ମା'ର ସେହି ହାତରେ ଶଙ୍ଖା କିଛି ଦେବି।" ମା'ର ହାତଟି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା କ୍ଷଣି ବୁଢ଼ାର ଗଦାଏ ବଳ ଆସିଲା। ବୁଢ଼ା ସଅଳ ସଅଳ ମୁଠାଏ ଖାଇଦେଇ ଶଙ୍ଖା ମୁଠାକ ଗାମୁଛାରେ ବାନ୍ଧି ବାହାରିଲା। ଅତି କଷ୍ଟରେ ଭଡ଼ାଏ ଭଡ଼ାଏ ପାଦ ପକାଇ ଚାଲୁଥାଏ। ପାଞ୍ଚକୋଶ ବାଟ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ବେଳ ଗଡିଗଲାଣି।

ବୁଢ଼ା ଯାଇ ଯେଉଁଠାରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ଡ଼ାକୁଥିଲା ସେହିଠାରେ ଛିଡ଼ା ହେଲା। ମନରେ କେତେ ଆନନ୍ଦ, କେତେ ଉତ୍ସାହ। ଡ଼ାକିଲା, "ଶଙ୍ଖା ନବ ?" କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ। ପୁଣି ଡାକିଲା, "ମା' ଲୋ, ଶଙ୍ଖା ନବୁ ପରା ?" ତେବେ ବି କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ। ବୁଢ଼ା ଅଧୀର ହୋଇପଡ଼ିଲା। ଦୁଇଥର ଡ଼ାକି ସାରିଲାଣି। କେହି ଜବାବ ପଦେ ଦେଉନାହିଁ, ଥରେ ଡ଼ାକିଲେ ତା ମା' ତା'ର ଆସି ଦୁଆରବନ୍ଧ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ! ପୁଣି ଡ଼ାକିଲା, "ମା'- ମୁଁ ଆସିଛି। ଶଙ୍ଖା ଆଣିଛି ତୋ' ପାଇଁ।" ଏଇଥର ସାଆନ୍ତାଣୀ ନିଜେ ବାହାରି ଆସିଲେ, ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ସେହି ଦାସୀ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ଦେଖି ବୁଢ଼ା କହିଲା, "ମା ମା' କାହିଁ, ମୁଁ ତାପାଇଁ ଆସ୍‌ମାନ୍‌ତାରା ଶଙ୍ଖା ଆଣିଛି, ରଜରେ ପିନ୍ଧିବ।" ଦାସୀ ତ ଏତେବେଳକୁ ହୁରିକରି କମ୍ପାଇ ଦିଅନ୍ତାଣି- ସେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ। ସାଆନ୍ତାଣୀ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ, "ନା, ଶଙ୍ଖା ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ।" ବୁଢ଼ା କହିଲା, "ନା, ନା, ମୁଁ ମୋ ମା' ଲାଗି ବଡ ଶରଧାରେ ଆଣିଛି।"

ସାଆନ୍ତାଣୀ- ନା, ଶଙ୍ଖା କେହି ନେବେ ନାହିଁ, ଯା -

ବୁଢ଼ା - ହଉ, ଶଙ୍ଖା ନ ନେଲେ ନାଁ, ମୋ ମା'କୁ ଥରେ ଡାକିଦିଅ, ମୁଁ ଦେଖିବି। କେଉଁ ଦିନରୁ ଦେଖିନାହିଁ।

ସାଆନ୍ତାଣୀ - ଦେଖାହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ।

ବୁଢ଼ା ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା। ଦେଖା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ। ମୋ ମା'କୁ ଥରେ ଦେଖିପାରିବିନାହିଁ ? ବୁଢ଼ାର ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଉଠିଲା। ସେ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ କହିଲା, "ଥରଟିଏ ଦେଖିବି, ମୁଁ ଆଉ ବଞ୍ଚିବି ନାହିଁ।"

ସାଆନ୍ତାଣୀ ଦାସୀକୁ କହିଲେ, "ଯା ବହୂକୁ ଡାକି ଦେ।" ଦାସୀ ଚାଲିଗଲା। କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ବହୂ ଆସି ଦୁଆର ପାଖେ ଛିଡ଼ା ହେଲା। ସେଇଠି ସେ ସବୁଦିନେ ଛିଡାହୁଏ। ଆସିଲା ବେଳକୁ ଝୁମ୍‌ରୁ ଝୁମ୍‌ରୁ ହୋଇ ଚାଲିଆସେ। ଛିଡ଼ାହୋଇ ବୁଢ଼ାକୁ ଚାହିଁଥାଏ। ତା'ର ହସ ହସ ମୁହଁଟି ଦେଖି ବୁଢାର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହେ ନାହିଁ। ଆଜି ନିଃଶବ୍ଦରେ ଆସି ଛିଡାହେଲା। ସେ ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳି ଲେଖାଏଁ ନାଲି ଶାଢ଼ୀ ନାହିଁକି କୁମ୍ଭକିନାରା ଦକ୍ଷିଣୀପାଟ ନାହିଁ। ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟି ଲଙ୍ଗଳା। ପିନ୍ଧିଛି ଖଣ୍ଡେ ଧଳା ଥାନ ଲୁଗା। ବୁଢ଼ାର ଦେହ ଥରିଉଠିଲା। ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଗଲା, ବୁଢ଼ା ଆଖି ବୁଜି ପକାଇଲା। ପୁଣି ଚାହିଁଦେଲା ବେଳକୁ ତା'ର ସେହି ହାତଟି ଦିଶିଗଲା- ହାତରେ କିଛି ନାହିଁ। ବୁଢ଼ା ଭୋ ଭୋ ହୋଇ ରଡ଼ିକରି ଉଠିଲା। ବହୂଟି ଫେରିପଡ଼ି ଚାଲିଗଲା। ବୁଢ଼ା କହିଲା, "ମା' ଲୋ ମୁଁ ନମରି କାହିଁକି

ଚତୁର୍ଥ ଏକକ : ଶିକାର - ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ବିଷୟ ଗଠନ :

୪.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
୪.୨ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ
୪.୩ ବିଷୟ ପ୍ରବେଶ
୪.୪ ଗାଳ୍ପିକ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ : (୧୯୦୮- ୧୯୪୩)
୪.୫ 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ ଆଲୋଚନା
୪.୬ 'ଶିକାର' : ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ
୪.୭ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ
୪.୮ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ

୪.୧ ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

କାହାଣୀ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ଏକ ପ୍ରବାହମାନ ଧାରା ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ପ୍ରତିବିମ୍ବ। ଲେଖକ ସର୍ବଦା ଜଣେ ସଚେତନ ବ୍ୟକ୍ତି। ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଘଟୁଥିବା ଘଟଣାକୁ ଲେଖକ ଗଭୀର ଭାବରେ ଅନୁଶୀଳନ କରିଥାଏ। ଘଟଣା ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା କାରଣ, ତାହାର ପ୍ରଭାବ, ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଓ ପରିଣତି ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଥାଏ। ନୂତନ ନୂତନ ଚିନ୍ତାଧାରା ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ପରିପାଟୀକୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ କରିଛି। ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ବହୁ ଯଶସ୍ୱୀ ଓ ସଫଳତାର ଅଧିକାରୀ। ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ରହିଛି ଗଭୀର ଜୀବନବୋଧ। ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମର ବିପୁଳ ଚିତ୍ର ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି। ଆମେ ଏହି ଏକକରେ ଗାଳ୍ପିକ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗାହୀଙ୍କ ଗଳ୍ପକଳା ଓ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାର ଆଦର୍ଶ ତଥା ଶୈଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିପାରିବା। ତା' ସହିତ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗଳ୍ପ ଆମେ ପାଠକରି ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବା।

୪.୨ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ

ଏହି ଏକକରେ ଆମେ ନିମ୍ନ ବିଷୟରେ ଜାଣିପାରିବା:

- ଗାଳ୍ପିକ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ରଚନା ସମ୍ଭାର
- 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ ଆଲୋଚନା

୪.୩ ବିଷୟ ପ୍ରବେଶ

ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସରେ ଗାଳ୍ପିକ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ନାମ। ସରଳ ନିରୀହ ମଣିଷର ଆଭ୍ୟନ୍ତରର ନିର୍ମଳତାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଲେଖକ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ। ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପଟି ବହୁ ସୁନାମଧନ୍ୟ ଗଳ୍ପ। ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଗଭୀର ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାରକାରୀ ଏହି ଗଳ୍ପଟି ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ଉପରେ ଆଧାରିତ। ତାଙ୍କ ରଚିତ ସାହିତ୍ୟ କୃତିରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଛି। ଏହି ଏକକରେ ତାଙ୍କ ରଚିତ ବହୁଚର୍ଚ୍ଚିତ 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ ଆଲୋଚନା କରିବା ସହିତ ଲେଖକ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ଜୀବନୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିବା। ଏହି ଏକକରେ ଗାଳ୍ପିକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପାଣିଗାହୀଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକୃତି, ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ବିବିଧ ଦିଗ, ଭଗବତୀଙ୍କ ଗଳ୍ପଶୈଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ ସବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରିବା। ଏହାଦ୍ୱାରା ଜଣେ ଆମେ ଭଗବତୀଙ୍କ ସମୟର ସମାଜ, ସଂସ୍କୃତି, ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା, ସମ୍ପର୍କରେ ସବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରପାରିବା।

୪.୪ ଗାଳ୍ପିକ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ : (୧୯୦୮- ୧୯୪୩)

ଓଡିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଗତି ପଥରେ ନବଚେତନାର ବାହକ ଭାବେ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ। ସେ ଥିଲେ ଓଡିଶାର ବାମପନ୍ଥୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଅଧିନାୟକ। ତାଙ୍କ ରଚିତ ଶିକାର ଗଳ୍ପ ହଠାତ୍ ଓଡିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଦିଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଦେଇଥିଲା। ସର୍ବପ୍ରଥମ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଗଳ୍ପର ଶ୍ରୀ ଏହି ଗଳ୍ପ ବହନ କରିଛି। ଓଡିଶାରେ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ଦର୍ଶନର ପ୍ରବକ୍ତା ଓ ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଭାବରେ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି। ଭଗବତୀଙ୍କ ସର୍ବମୋଟ ୧ ୨ ଟି ଗଳ୍ପରୁ 'ଶିକାର', 'ହାତୁଡି ଓ ଦା' ଏବଂ ମୀମାଂସା' ଭଳି ଗଳ୍ପରେ ଏହି ଚେତନାର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ। ତାଙ୍କ ରଚିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ହେଉଛି- 'ସମୟାତୀତ', 'ଜୀବନର ସମାଧି', 'ମିଶ୍ରଙ୍କ କୋପ ବଂଚିତ', 'ମଜଲିସ୍', 'ମୃତ୍ୟୁର ବିବେଚନା', 'ଝଡ', 'ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷ', 'ଜଙ୍ଗଲି' ଇତ୍ୟାଦି। ଉପରୋକ୍ତ ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ଆଙ୍ଗିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପରିମିତ ଓ ସୁଗଠିତ। ଓଡିଶା ମାଟିରେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ଖେଳାଇ ଦେବାରେ ସେ ଥିଲେ ଆଗ୍ରହୀ। ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ ନାମକ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଠନ କରି ଆଧୁନିକ ନାମରେ ତାର ଏକ ମୁଖପତ୍ର ନିଜ ସମ୍ପାଦକତ୍ୱରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ। କୃଷକ, ଆଗେଇଚାଲ, ମୁକ୍ତିଯୁଦ୍ଧ ଆଦି କେତୋଟି ସମକାଳୀନ ପତ୍ରିକାର ସେ ସମ୍ପାଦନା କରୁଥିଲେ ହେଁ ଆଧୁନିକ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିଦର୍ଶନ। ଏହି ପତ୍ରିକା ମାଧ୍ୟମରେ ଓଡିଶାରେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା। ତାଙ୍କ ରଚିତ ଗଳ୍ପଗୁଡିକ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଶିକାର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ ନାମରେ ସଙ୍କଳିତ। ସେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜସେବୀ, ସାମାଜିକ ଅବିଚାର ଓ ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୋଧରେ ଜଣେ ନିର୍ଭୀକ ସଂଗ୍ରାମୀ। ତାଙ୍କ ଅକାଳ ବିୟୋଗ ଓଡିଶାର ସାହିତ୍ୟ ଓ ସମାଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ନିଷ୍ଠୁର ଶୂନ୍ୟତା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି।

୪.୫ 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ ଆଲୋଚନା

ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରିକା ଆଧୁନିକର ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଓ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ସାହିତ୍ୟରେ ବିଶେଷ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା ଗଳ୍ପ ହେଉଛି "ଶିକାର"। ଧନୀକ ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତିଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ ହେଉଛି ଶିକାର ଗଳ୍ପରେ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ଆଭିମୁଖ୍ୟ।

"ଘିନୁଆ" ଶିକାର ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ନାୟକ ଚରିତ୍ର। ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ଶିକାରୀ ହେଉଛି ଘିନୁଆ। ନିଜ ହାତରେ ତିଆରି ଧନୁଶର ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ଅନେକ ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ଯେପରିକି ସମ୍ବର, ବାରହା ଓ ଭାଲୁ ମାରିଛି। ଦୁଇଟି ମହାବଳ ମାରିଥିବାରୁ ସେ ଡେପୁଟି କମିଶନରଙ୍କ ପାଖରୁ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇଛି। ସେଦିନ ଭୋର ସମୟରେ କାନ୍ଧରେ ଧନୁ ଓ ଟାଙ୍ଗିଆ ପକାଇ ଅଦ୍ଭୁତ ଶିକାର ଧରି ଘିନୁଆ କମିଶନର ସାହେବଙ୍କ ବଙ୍ଗଳାରେ ହାଜର। ଏମିତି ଅନେକ ଥର ଶିକାର କରି ସେ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇଛି। ଏଥିରେ କିଛି କମିଶନରଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଦଳି ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେଲାରୁ ଅର୍ଦ୍ଦଳି ପଚାରିଲା କିରେ ଆଜି କ'ଣ ଶିକାର ଆଣିଛୁ ? ସ୍ୱାଭାବିକ ରୀତିରେ ଘିନୁଆ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇଲା। ଅର୍ଦ୍ଦଳି ବହୁଥର ଘିନୁଆ ବକ୍‌ସିସ୍‌ରୁ ଭାଗପାଇଛି। ତେଣୁ ସେ ପୁଣି ପଚାରିଲା କିବେ କି ଶିକାର ଆଣିଛୁ। ଘିନୁଆ ତାର ଗାମୁଛାକୁ ଦେଖାଇ କହିଲା। ସେ ଆଜି ଏକ ବଡ଼ ଜାନୁଆର ଶିକାର କରିଛି।

ଘିନୁଆ ଓ ଅର୍ଦ୍ଦଳିର ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଶୁଣି କମିଶନର ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ। ଘିନୁଆ ମୁହଁ ଦୁଆରେ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇଲା। ସାହେବ ଶିକାର ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁଲେ, ଘିନୁଆ ଗାମୁଛା ଖୋଲି ଦେଖାଇଲା ଗୋଟିଏ ସଦ୍ୟ କଟା ମଣିଷମୁଣ୍ଡ। ସାହେବ ଭୟରେ ପଛକୁ ଦିହାତ ଘୁଞ୍ଚିଗଲେ ମାତ୍ର ଘିନୁଆ ସ୍ୱାଭାବିକ ରୀତିରେ ହାତପାତି ବକ୍‌ସିସ୍ ବୋଲି କହିଲା। ସାହେବ ମିଲିଟାରୀ ଫୌଜ ଡକାଇଲେ ଓ ଘିନୁଆ ଆରେଷ୍ଟ ହେଲା। ମଣିଷ ମାରିବା ଅପରାଧରେ ଘିନୁଆ ଜେଲ ଗଲା ମାତ୍ର ସେ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ହାତକଡ଼ି ଗୋଡ଼କଡ଼ି ତାକୁ ବନ୍ଧାଯାଇଛି। ତାକୁ ଏମିତି ଅଟକାଯାଇଛି କାହିଁକି ? ବକ୍‌ସିସ୍ ଦେଇ ତ ବିଦା କରିବା କଥା ସେ ଅପେକ୍ଷା କଲା ସୁବିଧା ଦେଖି କାହାକୁ ପଚାରିବ। କେହି କୁହେ ତାକୁ ଫାଶୀ ହେବ, କିଏ କହେ ସେ କଳାପାଣିକୁ ଯିବ କିନ୍ତୁ ଘିନୁଆ ଏସବୁ କଥାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରେନାହିଁ। କାରଣ ସେ ଭାବେ ତା'ର ଅପରାଧ କିଛି ନାହିଁ। ଶେଷରେ ଦିନେ ଜେଲ ପରିଦର୍ଶନ ସକାଶେ ସାହେବ ଆସିଥିଲେ। ଘିନୁଆ ନିଜ ବିଷୟରେ ପଚାରିବାରୁ ସେ ଉତ୍ତରରେ କହିଲେ- 'ପୂର୍ବରୁ ସେ ବାଘ ମାରି ଭାଲୁ ମାରିଥିଲା ବୋଲି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇଥିଲା; ମାତ୍ର ଏଥର ମଣିଷ ମାରିଥିବାରୁ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ବକ୍‌ସିସ୍ ଦିଆଯିବ। ଘିନୁଆ ଖୁସି ହୋଇ ସେ ଦିନରୁ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲା।'

କିଛି ଦିନ ପରେ ଘିନୁଆର ବିଚାର ଦିନ ଆସିଲା। ଘିନୁଆ ଭାବିଲା ଆଜି ତାକୁ ବକ୍‌ସିସ୍ ମିଳିବ। ତେଣୁ ସେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାରକୁ ହତ୍ୟା କରିଥିବା କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା। ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର ସେ ଅଞ୍ଚଳର ବଡ଼ ସଇତାନ ଲୋକ। କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ମାରିଛି, କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରିଛି। ଅନ୍ୟକୁ ଶୋଷଣ କରି ବହୁତ ସମ୍ପତ୍ତି ସେ ଠୁଳ କରିଥିଲା। ସେ ଦିନ ଘିନୁଆର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିଲା। ଘିନୁଆ ତାର ମଟର ଚକାକୁ ତୀର ମାରି ଅଟକାଇ, ମୁଣ୍ଡକୁ ଟାଙ୍ଗିଆରେ ଗଣ୍ଡିଠାରୁ ଅଲଗା କରି କଟାମୁଣ୍ଡକୁ ହାତରେ ଧରି ବକ୍‌ସିସ୍ ଆଶାରେ ତିରିଶ ମାଇଲ ଅରଣ୍ୟ ରାସ୍ତା ଅତିକ୍ରମ କରି ଡେପୁଟି କମିଶନରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳାରେ ହାଜର ହୋଇଥିଲା।

ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ମେଳିଆ ଝପଟ ସିଂକୁ ମାରିଥିବାରୁ ଢେର ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇଥିଲା । ଝପଟ ସିଂ କେବଳ ଖଜଣାଖାନା ଲୁଟ କରିଥିଲା ଓ କେତେଜଣ ସିପାହୀଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲା । ଝପଟ ସିଂ କେବେ କାହା ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିନାହିଁ । କାହାରି ଜମିବାଡ଼ି ନେଇନାହିଁ । ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର, ଝପଟ ସିଂ ଠାରୁ ବେଶୀ ଭୟାନକ । ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର ବାଘ ଭାଲୁ ଭଳି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ମାରାତ୍ମକ ବୋଲି ଘିନୁଆର ଚିନ୍ତାଧାରା । ତାକୁ ମାରିଥିବାରୁ ଘିନୁଆ ଅଧିକ ଟଙ୍କା ବକ୍‌ସିସ୍ ଆଶାରଖିଛି । ଘିନୁଆର ଏହି ଯୁକ୍ତିକୁ ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ପରିହାସ କଲେ । ଜଜ୍ ସାହେବ ହସି ହସି ତାକୁ ଅଧିକ ବକ୍‌ସିସ୍ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ଦିଆଯିବ ବୋଲି କହିଲେ । ଘିନୁଆ ଏସବୁକୁ ପରିହାସ ବୋଲି ନଭାବି ସତ ବୋଲି ଖୁସି ହେଲା । ଜଜ୍ ସାହେବ ଘିନୁଆକୁ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଶୁଣାଇଲେ । ଘିନୁଆର ସରଳ ପ୍ରାଣରେ ଓ ମନରେ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ବୁଝାପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସେ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ ଝପଟ୍ ସିଂ କୁ ମାରିବା ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାରକୁ ମାରିବା ଭିନ୍ନ । ଗୋଟିଏ ଗୌରବର ବିଷୟ ହେଲେ ଅନ୍ୟଟି ମାରାତ୍ମକ ଅପରାଧ । ସେ ବଣୁଆ ସାନ୍ତାଳ, ଆଇନର ସୂକ୍ଷ୍ମଜାଲ ଭିତରକୁ ପଶିବାକୁ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ ।

ଘିନୁଆ ହାଜତ ଭିତରେ ନିଜକୁ ନିଜେ କହୁଥିଲା ଡୋରା ଝିପଟ୍ ସିଂକୁ ମାରି ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇଲା । ସେ ସେଥିରୁ ଅଧିକ ନ ଦେଲେ ସ୍ୱୀକାର କରିବ ନାହିଁ ଫେରାଇଦେବ । ଶେଷରେ ଘିନୁଆର ଫାଶୀ ଦିନ ଆସିଲା । ତା'ର ଶେଷଇଚ୍ଛା ବକ୍‌ସିସ୍ ଥିଲା । ବକ୍‌ସିସ୍ ଦେବେ ବୋଲି କହି ତାକୁ ବଧ ଭୂଇଁକି ନିଆଯାଇ ତାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କଳାକନା ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଲେ, ଏତେ କଥା ହେଲାପରେ ବି ଘିନୁଆ ବୁଝିପାରିନାହିଁ ଯେ ତାକୁ ଫାଶୀ ଦିଆଯିବ । ସେ ଭାବିଛି ମୁଣ୍ଡରେ କଳାକନା ଘୋଡ଼ାଇ ତାକୁ ସୁନାରୂପା ଦିଆଯିବ । ସବୁତକ ନେଇ ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେବ, ସେ ଖୁସି ହେବ । ଭଲ ଘରଦ୍ୱାର କରି, ଚାଷ କରି ଖୁସିରେ ରହିବ । ଲୁଟି ନେବା ପାଇଁ ଆଉ ଗୋବିନ୍ଦ ସରକାର ନାହିଁ । ହଠାତ୍ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ତା'ର ବେକରେ ବାଜିଲା ଓ ସେ ଢଳି ପଡ଼ିଲା ।

'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ଶୋଷକ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଚରମ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ । ଘିନୁଆ ଶୋଷକ, ଦଳିତ ଅବହେଳିତ ଗୋଷ୍ଠୀର ସାର୍ଥକ ପ୍ରତିନିଧି । ତା' ବାହୁରେ ଅଛି ଅମାପ ବଳ ଓ ହୃଦୟରେ ଅସୀମ ସାହସ । ଯେଉଁ ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁମାନେ ମଣିଷର ଯତି କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଶିକାର କରେ । ଗାଳ୍ପିକ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କୁ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶୋଷକ ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର ଚରିତ୍ରକୁ ପାଠକମାନଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ପରିଚିତ କରିବାକୁ ଗାଳ୍ପିକ କହିଛନ୍ତି । "ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର ସବୁବେଳେ ମଟରରେ ଯିବା ଆସିବା କରେ । ସେ ତାର ଧନସମ୍ପତ୍ତି କମାଇଛି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲୁଟିକରି, କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ମାରିଛି, କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ କରିଛି, କେତେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କର ଇଜ୍ଜତ ନେଇଛି ।"

ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର ମହାବଳ ବାଘଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଭୟାନକ ଓ ମାରାତ୍ମକ । ଗରିବ ଆଦିବାସୀ ମଣିଷର ଲୁହ ଦାନରେ ଅର୍ଜିଛି ଅନେକ ଧନସମ୍ପତ୍ତି, ଅବହେଳିତ ସର୍ବହରାର ପ୍ରତୀକ ଘିନୁଆ ତାର ଜମିବାଡ଼ି ଯିବା ଦୁଃଖକୁ ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଚାପି ରଖିଥିଲା, ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାରର ଗୁଣ୍ଡାପଣ ଭୟରେ । ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିବାର ଦୃଶ୍ୟକୁ ଘିନୁଆ ହଜମ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଘିନୁଆର ଟାଙ୍ଗିଆ ଚୋଟରେ ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର ଟଳିପଡ଼େ । ତାକୁ ହତ୍ୟା କରି ଘିନୁଆ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିଛି ।

'ଶିକାର' ଗଳ୍ପରେ ଘିନୁଆର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଛି ସତ, ମାତ୍ର ସେ ଯେଉଁ ବୈପ୍ଳବିକ ପଦକ୍ଷେପ ଉଠେଇଛି ତାହା ଆଗାମୀ ଯୁଗପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ଧାରାର ସୂଚନା ପ୍ରକାଶ କରିଛି। ଗାଳ୍ପିକ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଏହି ନବ ଆହ୍ୱାନ ତତ୍କାଳୀନ ସାହିତ୍ୟିକ ଚେତନା ପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା।

୪.୬ 'ଶିକାର' : ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘିନୁଆର ନାମ ବିଖ୍ୟାତ ଶିକାରୀ ହିସାବରେ ଜଣା। ତା'ର ପ୍ରଥମ ଅସ୍ତ୍ର ନିଜର ହାତ ତିଆରି ଧନୁଶର। ସେ ତୀର ମାରିଲାବେଳେ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇପଡେ, ବାଁ ପାଦଟି ଧନୁରେ ଲଗାଇ ଦେଇ କାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୀରଟି ଟାଣି ନେଇ ଛାଡ଼ିଦିଏ। ମାଇଲିଏ ଦୂରକୁ ତୀର ମାରି ସେ ଲାଖ ବିନ୍ଧିପାରେ। ଏଇ ଧନୁଶର ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ହରିଣ, ସମ୍ବର, ବାର୍‌ହା, ଭାଲୁ ମାରିଛି ଅଗଣିତ; ଚିତାବାଘ ବି ମାରିଛି ଅନେକ। କିନ୍ତୁ ମହାବଳ ମାରିଛି ମୋଟେ ଦୁଇଟି। ମହାବଳ ଦୁଇଟି ମାରି ସେ ଡେପୁଟି କମିଶନରଙ୍କଠାରୁ ବେଶ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛି ମଧ୍ୟ।

ସେହି ଭୋର୍‌ରୁ ସେ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଶିକାର ନେଇ କମିଶନରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ପାଖରେ ହାଜର। ଗୋଟିଏ କାନ୍ଧରେ ତା'ର ଧନୁଟି ଝୁଲୁଛି, ହାତରେ ଦି' ତିନିଟା ତୀର, ଆଉ କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆଟି ପଡ଼ିଛି। ଘିନୁଆକୁ ଏ ବେଶରେ ଦେଖି ଅର୍ଦ୍ଦଳି ପଚାରିଲା - "କିରେ, ଆଜି କି ଶିକାର ଆଣିଛୁ ?"

ଘିନୁଆ ସାଙ୍ଗେ ତା'ର ଭଲ ଜଣାଶୁଣା। ତା'ର ବକ୍‌ସିସ୍‌ର ଅଂଶୀଦାର ସେ କେତେଥର ହୋଇଛି। ଉତ୍ତରରେ ଘିନୁଆ ତା' ମଇଳା ଦାନ୍ତ ଦୁଇଧାଡ଼ି କେବଳ ଦେଖାଇଲା। ସେ ହସିଲା କି କାନ୍ଦିଲା ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ। ପ୍ରକୃତରେ ହସ ବୋଲି ଯାହାକୁ କୁହାଯାଏ, ଘିନୁଆଠାରେ ତାହା କେହି କେବେ ଦେଖିନାହିଁ। ବେଳେବେଳେ ସେ ଏହିପରି ଦାନ୍ତ ଦେଖାଏ। ତାହା ହସ ନୁହେଁ କି କାନ୍ଦ ନୁହେଁ- କେବଳ ଦାନ୍ତ ଦେଖା।

ଅର୍ଦ୍ଦଳି ପଚାରିଲା, "କି ବେ, କି ଶିକାର ଆଣିଛୁ ?"

ଘିନୁଆ ତାହାର ଗାମୁଛାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥକୁ ଦେଖାଇ କହିଲା ଯେ, ସେ ଆଜି ଏକ ମସ୍ତବଡ଼ ଜାନୁଆର ଶିକାର କରିଛି।

ଅର୍ଦ୍ଦଳି ପଚାରିଲା, 'ବାଘ' ?

ଘିନୁଆ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ନାହିଁ ଜଣାଇଲା।

"ତେବେ କ'ଣ, ଚିତା...ଭାଲୁ...ବାର୍‌ହା... ?"

ଘିନୁଆ କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଗଲା।

"ଆଉ ତେବେ କଅଣ ବେ ?"

ଗୋଳମାଳ ଶୁଣି ସାହେବ ବଙ୍ଗଳା ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ। ଘିନୁଆ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ପୁଣି ସାହେବଙ୍କୁ ସେହିପରି ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇଲା। ସାହେବ ଶିକାରର ଚେହେରା ଦେଖିବାକୁ ଉତ୍ସୁକତା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଘିନୁଆ ଗାମୁଛା ଭିତରୁ ବାହାର କରି ସାହେବଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ଥୋଇଲା ଗୋଟିଏ ସଦ୍ୟକଟା ମଣିଷ ମୁଣ୍ଡ। ସାହେବ ଚମକି

ପଡି ଦୁଇ ପାହୁଣ୍ଡ ପଛେଇଗଲେ । ଘିନୁଆ ହାତ ବଢ଼ାଇ ମାଗିଲା, "ସାହେବ, ବକ୍‌ସିସ୍ ।" କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ମନକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ ସାହେବ ଘିନୁଆକୁ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇସାରା କଲେ ଏବଂ ଭିତରକୁ ଯାଇ ଫୋନ୍‌ଦ୍ୱାରା ସଶସ୍ତ୍ର ପୋଲିସ୍ ଫୌଜ ଡକାଇଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଘିନୁଆକୁ ଜବତ୍ କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଦେହରେ ତା'ର ଗୋଟିଏ ଅସୁରର ବଳ । ହାତରେ ପୁଣି ତା' ଧନୁଶର ଓ ଟାଙ୍ଗିଆ ରହିଛି ।

ଯେତେବେଳେ ହାତକଡ଼ି ଗୋଡକଡି ପିନ୍ଧି ଘିନୁଆକୁ ହାଜତରେ ରହିବାକୁ ହେଲା, ସେ କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ତାକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଅଟକାଇ ରଖିବାର ମତଲବ କ'ଣ ? ସୁବିଧା ପାଇଲେ ସେ କାହାରିନା କାହାରିକିକୁ ଏ ବିଷୟରେ ପଚାରେ । କିଏ କହେ ତା'ର ଫାଶୀ ହେବ. କିଏ କହେ ସେ ଯିବ କଳାପାଣି । କାହିଁକି ? ସେ ଏମିତି କି ଅପରାଧ କରିଛି କି ? କିଛି ବୁଝି ନପରି ସେମାନଙ୍କ କଥାକୁ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରେନାହିଁ । ଶେଷରେ ଦିନେ ଡେପୁଟି କମିଶନର ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ସବୁ ହାଲ ପଚାରିଲା । ସେ କହିଲେ ଯେ ପୂର୍ବରୁ ସେ ବାଘଭାଲୁ ମାରୁଥିଲା ବୋଲି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଉଥିଲା । ଏବେ ମାରିଛି ମଣିଷ । ଏଥର କି ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇବ, ତାହା ପାଞ୍ଚ, ଛ'ଜଣ ତ ପରେ ବୁଝି ବିଚାରି ଠିକ୍ କରିବେ । ଏହି କଥାଟା ହିଁ ଘିନୁଆ ମନକୁ ମାନିଲା ।

ଯେଉଁଦିନ ତାର ବିଚାର ହେଲା, ଘିନୁଆ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, ସେ ଦିନ ତାକୁ ବକ୍‌ସିସ୍ ମିଳିବ । ସେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଜଜ୍‌ଙ୍କ ଆଗରେ ସବୁ ବିବରଣ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଯେ ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାରକୁ ହାଣିଲା, ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ କମ୍ କଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଆଉ ଅନେକ ଲୋକ ତାକୁ ମାରିବାକୁ ଛକିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କେହି ପାରିନଥିଲେ । ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର ଯେ ସବୁବେଳେ ମଟରରେ ଯିବା ଆସିବା କରେ ! ସେ ତାର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି କମେଇଛି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲୁଟିକରି । ବଡ଼ ସଇତାନ ଲୋକ ଥିଲା ସେ । କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ମାରିଛି, କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ କରିଛି, କେତେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କର ଇଜ୍ଜତ ନେଇଛି, ତାହାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ଘିନୁଆର ସବୁ ଜମିବାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ନେଇ ନିଜର କରିଛି । ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଘିନୁଆର ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାକୁ ବସିଥିଲା । ଏତେ ବଡ଼ ସାହସ ! ଘିନୁଆକୁ ଦେଖି ମଟରରେ ପଳାଉଥିଲା । ତା ହାବୁଡ଼ରୁ ଖସି ଚାଲିଯିବ ! ତା'ର ମଟର ଚକକୁ ତୀର ମାରି ଘିନୁଆ ମଟରକୁ ଅଚଳ କରିଥିଲା । ତା'ପରେ ଟାଙ୍ଗିଆରେ ତାର ମୁଣ୍ଡଟି କାଟିଦେଇ ସିଧା ଦୌଡ଼ିଲା, ରାତି ରାତି ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଦେଇ । ତିରିଶ ମାଇଲା ରାସ୍ତା ଏକା ନିଃଶ୍ୱାସକେ ଦୌଡ଼ି ସେ ଡେପୁଟି କମିଶନରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ପାଖରେ ହାଜର ହେଲା ।

ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର ସାମାନ୍ୟ ଲୋକ ନୁହେଁ । ହାତରେ ତା'ର ଥାଏ ସବୁବେଳେ ବନ୍ଧୁକ । ବାଘ ଭାଲୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଲୋକେ ତାକୁ ବେଶୀ ଭୟ କରନ୍ତି । ବାଘ-ଭାଲୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେ ଲୋକଙ୍କର କ୍ଷତି କରେ ଢେର ବେଶୀ । ତାକୁ ମାରିବା ପାଇଁ ଘିନୁଆ କମ ସାହସ ଓ ବିଚକ୍ଷଣତା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ନାହିଁ । କିଛି ବର୍ଷ ତଳେ ମେଳିଆ ଝପଟ ସିଂର ମୁଣ୍ଡ କାଟିଥିବାରୁ ସାହେବ ତୋରାକୁ ପାଞ୍ଚଶ' ଟଙ୍କା ବକ୍‌ସିସ୍ ଦେଇଥିଲା । ଝପଟ ସିଂ ତ ଏକ ରକମର ଭଲ ଲୋକ ଥିଲା । ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ଇଜ୍ଜତ ନେଇ ନାହିଁ, କି କାହାରି ଜମିବାଡ଼ି ଦେଖଲ କରି ନାହିଁ । ସେ କେବଳ ଖଜଣାଖାନା ଲୁଟି କରିଥିଲା, ଆଉ କେତେଜଣ କେତେଜଣ ସିପାହୀଙ୍କୁ ମାରିଥିଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ଲୋକ ! ତାକୁ ମାରିଥିବାରୁ ଘିନୁଆକୁ ଅଧିକ ବକ୍‌ସିସ୍ ମିଳିବା ଉଚିତ୍ ।

ଘିନୁଆର ଗଳ୍ପ ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ହୋ ହୋ ହୋଇ ହସିଉଠିଲେ । ଜଜ୍ ସାହେବ ହସି ହସି କହିଲେ, "ହଁ, ଉପଯୁକ୍ତ ବକ୍‌ସିସ୍ ଦିଆଯିବ ।" ସରକାରୀ ଓକିଲ କହିଲେ, "ତତେ, ଏଠାକୁ ଖାସ ଅଣାଯାଇଛି ବକ୍‌ସିସ୍ ଦିଆଯିବା ଲାଗି ।"

ଘିନୁଆ ଏହାକୁ ପରିହାସ ନ ମଣି ସତ ବୋଲି ମନେକଲା । କାରଣ ହସ କୌତୁକ, ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ତା'ର ନିତାନ୍ତ ନିପଟ ରସଶୂନ୍ୟ ପ୍ରକୃତି । ଶେଷରେ ରାୟ ଦିଆଗଲା- ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ । ଘିନୁଆ ଏହାର ଅର୍ଥ ବୁଝିଲା ନାହିଁ । ପୁଣି ଜେଲକୁ ଫେରାଇ ତାକୁ ବୁଝାଇ ଦିଆଗଲା ଯେ, ତା'ର ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇବାର ଦିନ ଆସୁଛି ।

ଘିନୁଆ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିଲା ନାହିଁ ଯେ ସେ ଜଣେ ଅପରାଧୀ ଓ ସେଥିଲାଗି ତାକୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ହୋଇଛି । ଝପଟ ସିଂକୁ ମାରିବା ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାରକୁ ମାରିବା ଯେ ଏକାକଥା ନୁହେଁ ତାହା ସେ ବୁଝିବ କାହୁଁ ? ସେ ଜାଣିଲା ନାହିଁ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଗୌରବର ବିଷୟ, ଅନ୍ୟଟି ଦୋଷାବହି । ଆଇନର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜାଲ ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ । ସେ ଯେ ବଣୁଆ ସାନ୍ତାଳ !

ସେ ମନେମନେ ଭାବେ, ତୋରା ପାଁଶ ଟଙ୍କା ପାଇଛି ଝପଟ ସିଂକୁ ମାରି ସେଥିରୁ ବେଶୀ ନ ଦେଲେ କାହିଁକି ନେବ ? ସବୁ ଫେରାଇ ଦେଇ କହିବ, "କିଛି ନ ଦିଅ ପଛେ ସାହେବ, ତୋରାଠାରୁ ବେଶୀ ପାଇବା ମୋର ହକ ।" ଜେଲ୍‌ର ଅନ୍ଧାରିଆ ନିର୍ଜନ ଗୁମ୍ଫାରେ ରହି ସେ କେତେ କ'ଣ ଭାବେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ସେ କାହାରିକୁ ଦେଖେନାହିଁ । କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ବି ତା'ର ଆଗ୍ରହ ନ ଥାଏ । କେବଳ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇ ଘରକୁ ଫେରିବାକୁ ତା'ର ମନ ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ ।

ଶେଷରେ ତା'ର ଫାଶୀର ଦିନ ଆସିଲା । ତାକୁ ପଚରାଗଲା ତା'ର ଶେଷରେ କ'ଣ ଦରକାର । ସେ କହିଲା, "ମୋର ବକ୍‌ସିସ୍ ।" "ଆଚ୍ଛା, ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇବୁ ଆ"- କହି ତାକୁ ନେଇଗଲେ । ମୁଣ୍ଡରେ ତାର ଗୋଟିଏ କଳାକନାର ଖୋଳ ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଗଲା । ଘିନୁଆ ମନେ ମନେ ବିଚାରିଲା - ଆଖିରେ ଅନ୍ଧ ପୋଟଳ ଦେଇ ହାତରେ ତା'ର ସୁନା ରୁପା ଢାଳି ଦିଆଯିବ । ସରକାର ଘରର କେତେ ଫନ୍ଦିଫିକର, କାଇଦା କଟକଣା ଅଛି । ଖାଲି ସେମିତି କ'ଣ ବକ୍‌ସିସ୍ ଦିଆଯିବ ? ସେ ଘରକୁ ଫେରି ସବୁ ଦେଖାଇବ । କି ଖୁସି ହେବ ସ୍ତ୍ରୀ ତା'ର ସେସବୁ ଦେଖି ! ଭଲ ଘରଦ୍ୱାର କରି, ଜମିବାଡ଼ି ଚାଷି ସେ ସୁଖରେ ରହିବ । ଆଉ ତ ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦାର ନାହିଁ ଯେ, ସବୁ ଲୁଟିକରି ନେବ ।

ହଠାତ୍ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଆସି ତା ବେକରେ ବାଜିଲା ।

୪.୭ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

(୧) ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତରମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ।

(କ) ଶିକାର ଗଳ୍ପର ଗାଳ୍ପିକ କିଏ ? ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ଗଳ୍ପର ନାମ ଲେଖ ?

(ଖ) ଶିକାର ଗଳ୍ପ କେଉଁ ଚିନ୍ତାଧାରା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ?

(ଗ) ଶିକାର ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ରର ନାମ କ'ଣ ? ଶେଷରେ ତାର ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ହୋଇଛି ।

(୨) ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ।

(କ) 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ କେଉଁ ଚିନ୍ତାଧାରା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ?

(ଖ) 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ ଅବଲମ୍ବନରେ ଘିନୁଆର ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ କର ?

(ଗ) 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପରେ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ?

(ଘ) 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପର ସାରମର୍ମ ଆଲୋଚନା କର ?

୪.୮ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ

- "ଶହେ ବର୍ଷର ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ", ଡକ୍ଟର କବିତା ବାରିକ, ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, କଟକ ୧୯୯୯
- କଥା, କଥାଗ୍ରନ୍ଥ, କଥାକାର - ଡକ୍ଟର ପ୍ରକାଶ କୁମାର ପରିଡ଼ା, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨୧୯୯୫
- ଗଳ୍ପ ବାରିଧି - ସମ୍ପାଦନା ଡକ୍ଟର ରତ୍ନାକର ଚଇନି - ସୁଧା ପ୍ରକାଶନ ବାଖରାବାଦ, କଟକ, ୭୫୩୦୦୨, ୨୦୦୮

□□□

ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସମ୍ବଲପୁର

Odisha State Open University, Sambalpur

www.osou.ac.in
e-mail: info@osou.ac.in